

LELKIPÁSZTOR

EVANGÉLIKUS LELKÉSZI SZAKFOLYÓIRAT

XXXV. ÉVFOLYAM 9. SZÁM

1960 SZEPTEMBER

TARTALOMJEGYZÉK

CSEENDBEN ISTEN ELŐTT

Mögöttük, vagy előttük? (Káldy Zoltán) — — — — —	513
Reformáció napja. (D. Dr. Vető Lajos) — — — — —	517
Útban az emberiség békés korszaka felé (Dr. Ottlyk Ernő) — — — — —	522
Igazság és béke (Pröhle Károly) — — — — —	531
Húsvéti prédikáció 1960-ban. (D. Iwand—Dr. Pálffy) — — — — —	535
Egy lelkeszi állás betöltésének belső története (Koren Emil) — — — — —	539
Múltunk kötelez. — Reformációi előadás (Rédey Pál) — — — — —	548
A babiloni fogság utáni gyülekezet (Vámos József) — — — — —	553

KÖNYVSZEMLE

Irodalmi levél (Drenyovszky János) — — — — —	555
--	-----

EGYMÁS KÖZÖTT

Útunk célja, társa és ereje. (Friedrich Lajos) — — — — —	558
--	-----

AZ IGEHIRDETŐ MŰHELYE

Szentháromság utáni 18. vasárnap (Fürst Ervin) — — — — —	561
Szentháromság utáni 19. vasárnap (Fülöp Dezső) — — — — —	563
Szentháromság utáni 20. vasárnap (Groó Gyula) — — — — —	564
Szentháromság utáni 21. vasárnap (Visontay Róbert) — — — — —	566
Bibliavasárnap (Groó Gyula) — — — — —	568
Keresztelési igehirdetés (Mekis Ádám) — — — — —	571
Esketési igehirdetés (Mekis Ádám) — — — — —	573
Temetési igehirdetés (Mekis Ádám) — — — — —	575

A templomfestésről (Szita István) Borítólapon.

Címlapon:

Részlet a 25 éves óbudai evangélikus templomból.

LELKIPASZTOR

Evangélikus lelkeszi szakfolyóirat,

Főszerkesztő: Dr. Pálffy Miklós.

Felelős szerkesztő és kiadó: Dr. Ottlyk Ernő.

A szerkesztés munkájában szerkesztő bizottság vesz részt.

Előfizetési ár: havi 12,— forint, félévre 72,— forint, egy évre 144,— forint.

Csekk száma: Lelkipásztor Kiadóhivatala, Budapest, 220 507.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VIII., Üllői út 24.

Telefon: 142—074.

Kiadja az Evangélikus Egyetemes Sajtóosztály

Példányszám: 1000.

607397/2 — Zrínyi Nyomda, Budapest

Csendben Isten előtt

Mögöttük, vagy előttük?

Azokban a testvéri beszélgetésekben, amelyeket lelkészekkel folytatok és egyiküket is, másikukat is arra kérem: „az egyháznak a szocializmusban való útjára és szolgálatára vonatkozólag bátrabban vessék fel a kérdéseket a presbiterek és gyülekezeti tagok előtt és tanítsák őket ennek az útnak helyes járására és a szolgálat betöltésére” — gyakran hallom ezt az ellenvetést: „nem olyan könnyű ez, mert a gyülekezeti tagok egyrésze kifogásolja, ha ilyesmiről beszélünk, rosszalja, ha ezeket a kérdéseket szóba hozzuk s mivel nem akarjuk őket a gyülekezettől elidegeníteni, jobbnak tartjuk nem erőltetni a dolgot”.

Látszólag igazi pásztori magatartás ez: megérteni a gyülekezet minden tagját, tisztelni mindenkinek az álláspontját, tapintattal lenni mindenkinek az érzékenységre, senkit meg nem bántani, senkit el nem kedvetleníteni. Mintha a pásztori szeretet gyakorlása történe itt.

Valójában azonban a pásztori feladat és szolgálat teljes félreértése és megtagadása ez. Az ilyenfajta szolgálat éppen ellenkezője a „pásztori” szolgálatnak. Az ilyen papi viselkedés mögött ál-szeretet van.

Elsősorban azért, mert a pásztor (legalább is a bibliai gondolkodás szerint!) mindig a nyáj előtt megy és nem mögötte „bandukol”. A Jó Pásztor ezt mondja magáról: „Amikor kiereszti az Ő juhait, előttük megy és a juhok követik őt” (Jn. 10, 4). A pásztoroknak nyilván ma is így kell pásztorolniuk a rájuk bízottakat. A sokat emlegetett „tapintat”, „megértés” (abban az értelemben, amelyben több lelkészünk használja!) kiemeli a pásztor az Istentől rendelt helyéről („előttük megy”) és észrevétlenül is oda teszi, ahol semmi helye nincs: a hátul „bandukoló” közé.

De azért sem pásztori ez a magatartás, mert a felelőtlenség tartja hatalmában. Már pedig a pásztori szolgálattal úgy összetartozik a felelősségtudat, mint a nappal a meleg és a patakka a meder. Felelősség a juhok életéért és az „akolba” való hazatéréséért. Az a pásztor, aki látja, hogy veszedelmes úton járnak a juhok, de nem szól rájuk, nehogy „megbántsa őket”, tudatosan engedi őket elpusztulni. De ezzel megszűnt pásztor lenni, mert „elhagyta”, magára hagyta a juhokat. Ahol felelősség nincs, ott pásztorság sincs.

A nyáj mögött való bandukolás azért sem pásztori magatartás, mert a pásztorság mindig *aktivitást* jelent, a „bandukolás” a *többi után* pedig elkerülhetetlenül „*sodortatás*”-ba visz. *Vagyis passzívításba!* Ezékiel próféta ezt mondja a megígért Pásztorról: „Az elvesztettet *megkeresem* s az elűzöttet *visszahozom* s a megtöröttet *kötözgetem* s a beteget *erősítem* és a kövéret s erőset *elvesztem* és *legeltetem* őket úgy, mint illik” (34, 16). Ha egy lelkész „sodortatik” a mi időnkben a gyülekezet presbitereitől és tagjaitól — akiknek egyrésze az egyház régi útját szeretné járni az új magyar világban is! — az már nem pásztor — mert az *aktív vezetést*, iránymutatást, intést, bátorítást felcserélte a gyülekezet által való „*vitetéssel*”. Lehet olyan időszak, amikor az *elfáradt* vagy *beteg* pásztor a gyülekezetnek kell „*tartania*” vagy „*vinnie*”, de a mi időnkben, amikor nem a megszokott utakat kell járnia a nyájnak (amelyen már szinte „*beidegzettem*” mehet) a pásztornak a *nyáj előtt és nem a nyáj mögött a helye*.

Vajon mi van a nyáj mögött bandukoló magatartás mögött?

Lehet *egyetértés a gyülekezettel olyan kérdésekben, amelynek a lelkésznek nem volna szabad egyetértenie*. Amikor a gyülekezet tagjai azt mondják: „ne beszéljenek a püspökök, esperesek, lelkészek és egyházi újságok olyan sokat az egyháznak az új magyar világban való útjáról, az atomveszélyről, a leszerelésről, a békéről, a közösségi életről a gazdasági életben” — akkor a lelkész *azért nem áll a gyülekezet elé ezzel a tanítással*: „de testvéreim az egyház az embereknek nemcsak az üdvösségéért felelős, hanem *életük egész területéért* és nekünk *nem lehet* ezekről a kérdésekről *nem beszélni*, mert egyházvoltunkat tagadjuk meg” — *ismételjük*, azért nem áll ezzel a gyülekezet elé a lelkész, mert végeredményben maga is *egyetért* a gyülekezet tagjainak helytelen véleményével. *Vagyis „kollaborál”* velük abban, ami nem Isten szerint való.

Lehet *megbújás* a nyáj mögött. A lelkésznek kellene bizonyos kérdésekben *személyesen* döntenie, kiállnia, utat mutatnia, ezt azonban kényelmetlennek érezvén, inkább a nyáj mögé áll azzal a megokolással: „pásztori tapintattal és megértéssel kell a gyülekezetet gondozni”. Csakhogy ez valamiképpen olyanfajta magatartás, mint amikor a családban az idősebb testvér követ el valamilyen bűnt és amikor az apa számon kér, akkor az idősebb a *kisebb testvért* tolja maga előtt és ráfogja a bűnt.

Lehet *opportünizmus* a gyülekezettel szemben. A gyülekezetnek más a véleménye, mint a lelkésznek. A lelkész *látja*, hogy a gyülekezet véleménye és magatartása nem helyes. *De nem szól*. Nem akarja a dolgokat „*kiélezni*”, a gyülekezet és közte levő viszonyt „*elrontani*”, mert azt vallja, hogy ő a gyülekezetre *rászorul* és a jövőben esetleg *anyagilag vonatkozásban* is teljesen a gyülekezet-től függ. *Vagyis itt a vélt egyéni érdek a hátul* „bandukolás”-t parancsolja és nem az előljárást.

Lehet annak bizonyossága, hogy a pásztor *maga sem tudja*, merre

kellene a nyáját vezetni. Ő maga sem gondolta végig azokat a problémákat, amelyek az egyház mai útján adódnak. Bár már 15 éve beszélünk, konferenciázunk, cikkezünk a körülöttünk megváltozott világról, új társadalmi, gazdasági és politikai helyzetről és benne az egyház kérdéseiről, szolgálatáról, bizonyágtételéről, de a lelkész még mindig bizonytalan, hogy mit is kellene tennie, hogy is kellene döntenie és mire is kellene a gyülekezetet tanítania. Nem áll a nyáj elé, mert akkór „vak vezetne világtalant”. Viszont ez a bizonytalankodás nem sokáig tartható már. Maguk a nyáj tagjai — főleg azok, akik már tudják merre kell menni! — fogják követelni, hogy valóban pásztor legyen a pásztor és járjon a *nyáj előtt*.

Lehet a gyülekezet „*bálványosítása*”-ból fakadó magatartás, a nyáj mögötti bandukolás. Mindenki igen jól ismeri egyházi törvényeinknek azt a tételét, hogy „*minden jog forrása a gyülekezet*”. Ennek a megállapításnak alapján „*egyedül a gyülekezet dönt*” — mint sokan gondolják — a lelkészválasztásnál stb. Vagyis a gyülekezet az a „*nagy-hatalom*”, amely előtt minden más szempontnak hátrálnia kell. Hogy ennek a tételnek túlhangsúlyozása miatt az egész egyház számára milyen hátrányok, visszasságok és groteszk helyzetek adódnak, arról sokat lehetne beszélni. Mégis több lelkészünk az egyházi élet minden területére nézve vallja a gyülekezet döntésének és a *gyülekezet hangjának mindenekfelett-valóságát*. Pedig tudni kellene, hogy a gyülekezet is *bűnös emberek közössége* és így a gyülekezet döntése, álláspontja *sem minden további nélkül jó*. A gyülekezet tagjait is száz és száz befolyás éri és így véleményük nem egyszerűen az „*Isten szava*”. A mi időnkben — amikor nagy forradalmi átalakuláson megy át népünk gazdasági és társadalmi vonatkozásban egyaránt, természetesen sok olyan dolog történik, ami érinti gyülekezeti tagjaink egész eddigi megszokott életét, anyagi, vagyoni problémáit és vélt érdekeit. Egy pillanatig sem szabad azt hinnünk, hogy mindezek nem gyakorolnak befolyást még a „*hitükre*” is és *egyházi döntéseikre is*. Amikor a lelkésznek azt mondják, hogy „*ne beszéljen olyan sokat a békéről, vagy ne politizáljon*”, akkor ebben nemcsak *tiszta hitbeli döntés* szólal meg, hanem olyan, amelyben politikai és gazdasági álláspont is kifejezésre jut. Mivel ez így van, azért a lelkész soha sem helyezheti a gyülekezet véleményét mindenek fölé, hanem azt Isten előtt felül kell vizsgálnia és ha Isten előtt azt helytelennek ismeri fel, annak elene kell mondania. *Ez a mi időnkben fokozottan így van*. Ha a lelkész a „*gyülekezet véleményé*”-nek hatása alatt nem mer az egyház új útján bátran lépni és a nyáj előtt járni, hamarosan nem az *Isten törvényét és evangéliumát fogja prédikálni*, hanem a *gyülekezet hangját*. Ez pedig nem fog „*életet adni*” a gyülekezetnek, sem megtartást, sem jövendőt.

De *boldogan kell beszélünk arról is, hogy sok olyan lelkészünk van, aki mer a nyáj előtt járni*. Nem bandukol, hanem úgy pásztorol, hogy előljár és int, tanít, vigasztal, reménységet ébreszt,

bátorít. Ezek a lelkészek először *magukban* jutottak döntésre egyházunknak a szocializmusban való útját illetően és aztán álltak határozottan a nyáj elé. Úgy álltak oda — mint akik bűnös emberek, akik naponként rászorulnak Isten bűnbocsátó kegyelmére, de akikben megoldásra jutottak a nagy feszültségek és így tudnak utat mutatni másoknak. Természetesen ez az útmutatás az ő számukra sem könnyű. Sok váddal, gyanúsítással, sőt egyesek részéről még a *hitük* kétségbevonásával is kell találkozniuk. Mindez azonban nem téríti el őket a felismert út járásától. És közben van egy nagyszerű tapasztalatuk: ha *egyértelműen beszélnek az emberekkel, gyülekezeti tagokkal a fehér asztalok mellett, a családi otthonokban és a szószéken, akkor az emberek hisznek nékik és mennek utánuk.*

Akik *előljárnak*, arra kell *vigyázniuk*, hogy a JÓ PÁSZTOR, a megfeszített és feltámadott Jézus Krisztus nyomában járjanak. Az Ő szeretetétől átforrósítva szóljanak, tanítsanak, intsenek és az Ő arca ábrázolódjon ki rajtuk. Vagyis *előljárásuk* az egyetlen igazi Pásztor mögött járás legyen. Így végeznek jó munkát egyházunkért, népünkért és az egész emberiségért.

Káldy Zoltán

Reformáció napja

— Meditáció prédikációhoz és előadáshoz —

„Mert a törvény vége Krisztus minden hívőnek igazságára. Mert Mózes a törvényből való igazságról azt írja, hogy aki azokat cselekszi, él azok által. A hitből való igazság pedig így szól: Ne mondá a te szívedben: Kicsoda megy föl a mennybe? (azaz, hogy Krisztust aláhozza). Avagy: Kicsoda száll le a mélységbe? (azaz, hogy Krisztust a halálból felhozza.)”

Reformációi ünnepi megemlékezésünk kiindulópontja Luther Márton személye és műve. Azé a Luther Mártoné, aki 1517 október 31-én a wittenbergi vártemplom kapujára függesztett 95 tételével elindította az egyház reformációját. Ennél a külső történeti eseménynél azonban nem állhatunk meg: világosan kell látnunk, miért nem volt jó Luthernek az egyház úgy, ahogy volt, aminthogy világosan kell látnunk azt is, hogy éppen ezért miért nem engedhetünk ma sem a lutheri alapfelfogásból az egyházat és vallást illetően.

LUTHER IFJÚ KORÁBAN NAGYON RÓMAI KATOLIKUS VOLT. A velejéig benne élt a középkori római egyházban. Úgy gondolkodott, hogy vallásának megtartása és gyakorlása biztosítja részére az üdvösséget. Ezért ment kolostorba. Ezért tartotta meg igen szigorúan a kolostor életrendjét. Ezért olvasta, tanulta és tanította a bibliát. Ezért böjtölt, imádkozott, gyónt, engedelmeskedett és sanyargatta testét-lelkét. Röviden Luther a reformáció megindítása előtti nagyon vallásos római katolikus hívő volt. Gondoljuk meg, milyen nehéz lehetett neki római katolikus vallásosságával szakítania, neki, aki vallomásai szerint például a nőtlenséget is jól bírta a kolostorban, úgyhogy csak akik nem ismerik őt igazán, vagy félre akarják vezetni a világot, állíthatják, hogy azért indította el a reformációt, mert meg akart nőszülni. Ha azóta is oly sok római katolikus és egyéb, például buddhista pap és szerzetes meg tudta tartani nőtlenségi fogadalmát, Luther ne tudta volna, ez a roppant erős akaratu, s hozzá ifjú korában beteges ember!

LUTHER AZ EGYHÁZ REFORMÁCIÓJÁRA KIZÁRÓLAG ISTEN IGÉJE INDÍTOTTA. Itt az a fontos, hogy világosan értsük az ő „toronyélmény”-ét (1518 vége). Ennek az a lényege, hogy megvilágosodott előtte minden, amit Pál apostol a MEGIGAZULÁSRÓL írt főleg a rómaiakhoz és galatákhöz intézett levelében. Röviden: ekkor értette meg villanás szerűen, hogy AZ ÜDVÖSSÉG SZEMPONTJÁBÓL nem az a fontos, ami BENNEM ÉS RAJTAM történik, az sem, amit ÉN TESZEK (VAGY NEM TESZEK), TEHETEK (VAGY NEM TEHETEK), hanem kizárólag az, ami Krisztus által történt HELYETTEM ÉS ÉRTEM a kereszten. Amikor büntudat, halálfélelem, a kárhozattól való rettegés vesz erőt rajtam, akkor nincs más dolgom, mint Krisztusra gondolni vagyis arra, hogy Isten megadta benne és érte nekem is az üdvösséget. Nagy hitelenség, hálátlanság és ostobaság lenne tehát, ha mégis én magam akarnám az üdvösséget megszerezni, akarnék a büntől, a haláltól, a kárhozattól, a pokoltól megszabadulni. EZEN A TÉREN NEKEM TÖBBÉ SEMMI DOLGOM NEM LEHET. VALLÁSOKODNI ANNYI, MINT KÉTSÉGBE VONNI A MEGVÁLTÁST. Ezért írja Pál a felolvasott igékben is, hogy Krisztussal vége a mózesi vallásnak, a „törvény”-nek. Semmi értelme tehát, hogy olyanon törjük a fejünket:

ki megy fel a mennybe s ki száll onnan le, vagyis, hogy miképpen szerezhették meg magunknak az üdvösséget. Világos, hogy amint Luther megértette Krisztust, a római katolicizmus és mindenféle más vallás mindenestül hibásnak tűnt fel előtte, mivel a római katolicizmus és minden vallás visszájára fordítja az evangéliumot, a Krisztust, az ő keresztyét, amikor VALLÁST csinál belőlük, holott az evangélium, Krisztus, a golgotai kereszt a vallás vége, mert az igaz ember vallás nélkül él, vagyis vallás nélkül igazul meg.

KÉTFÉLE FELFOGÁS VAN A MEGIGAZULÁSRÓL. Az egyik a vallásos megigazulástan, a másik a vallásellenes megigazulás. A már említett „torony-élmény”, melyet Luther Márton a wittenbergi kolostor fűtött toronyszobájában élt át, tulajdonképpen abból állt, hogy a reformátor előtt megvilágosodott a megigazulás iana, közelebbről az az ige, hogy „az igaz ember hitből él” (Róm, 1, 17., Gal. 3, 11.).

A VALLÁSOS MEGIGAZULÁSTAN emberi erővel, „a törvény”-nyel, vagyis vallási úton akarja az üdvösséget megszerezni, szertartásokkal, imádsággal, böjttel, megtéréssel, misztikus élményekkel, bűnbánattal, s bűnbocsánattal, szent étellel, bibliaolvasással, istentiszteletekkel, misékkal, áldozással és áldozatokkal, térítéssel, s egyéb „jócselekedetek”-kel. Pál apostol és Luther rájött, hogy ez az út járhatatlan: belső békét, üdvbizonyosságot soha nem adhat, üdvösséget még kevésbé. Nem a Krisztusban lett isteni megváltásra épít, hanem az emberre.

A VALLÁS ELLENES MEGIGAZULÁS azzal kezdődik, hogy belátom a vallás hiábavalóságát, s a vallásos élet értelmetlenségét és veszedelmét, antikrisztusi istentelenségét. Ennek alapja éppen az a megigazulás, amelyet Isten Krisztusban művelt és művel, amikor helyettem és értem eltörölte a bűn, a halál és kárhozat átkát, s befogadott kegyelemből az üdvösségbe. Az evangélium, amelyet Krisztus szerzett, s amelyet főleg Pál apostol nyomán Luther Márton újra felfedezett, éppen az, hogy a vallás rabságából megszabadultam, Isten megigazított, s bűnbocsánattal és üdvösséggel ajándékozott meg. Ez a vallásos ember számára hihetetlen. Viszont Luther szerint éppen ebben, csak ebben kell hinni minden vallás („törvény”) ellenére. Ez az értelme annak, amit Pál apostol így írt meg: „Azt tartjuk tehát, hogy az ember hit által igazul meg, a törvény cselekedetei nélkül” (Róm. 3, 28.). A reformáció annyit, mint ennek az evangéliumnak (örömhírnék) az összes következményeit levonni gondolkodásban, magatartásban, az egyházra nézve mindenekelőtt.

Mi lett a reformációból, reformátori örökségünkéből?

Az evangéliumot s még annak Pál apostol szerint való értelmezését is elsősorban Rómában vallássá alakították át. Az emberek, különösen a papok nehezen tudnak megenni vallás nélkül. Gondoljuk el egyszer radikálisan, mi dolga marad a papnak, ha belátja, megérti és elhiszi, hogy „minden elvégeztetett”, ami az ő és az emberiség megváltását és üdvösségét illeti, tehát ha valóban fölöslegessé lett minden szertartás és vallásos cselekedet, mellyel az ember üdvösségét meg akarja szerezni a különböző vallásokban! Maga Luther és közvetlen munkatársai se maradtak mindenben következetesek a megigazulás igazi, s általuk felismert örömhíréhez. Luther például világosan látta és ki is jelentette,

hogy A HÍVŐNEK NINCSEN SZÜKSÉGE ÜGYNEVEZETT ISTENTISZTELETRE, de azt mégis megtartotta, hogy a még hitetlen bámész tömeg és az ifjúság ezen a réven hallja az ígét, s hitre jusson. Azt is mondtotta, hogy még nem tartunk ott, hogy igazán és szabadon tiszteljük Istent minden szertartásbeli kötöttség nélkül. A reformátorok csaknem mindent ugyanúgy vittek tehát tovább, mint azelőtt volt, s mint ahogyan az továbbra is megmaradt a vallásokban, különösen a római katolicizmusban. Elsősorban így volt ez az anglikán és az északi evangélikus egyházakban, ahol felülről, az uralkodótól kiadott parancsra jött létre a reformáció, illetve a szakítás a római pápasággal. Korunkban különösen az első világháború után tért vissza a protestantizmus a római katolicizmushoz, s lett újra és mégjobban vallássá. Felújították ugyanis Luther Márton reformáció előtti egyetemi előadásainak kolostori gondolatait, melyeket ő maga a reformáció megindulása után semmire se becsült, s amelyeknek még a meglétéről se tudott, már a protestáns kereszténység (a vatikáni levéltárban találták meg őket!)* s adták ki őket, hogy ez a gondolkodásmód az igazi reformáció, s nem az, amelyről az „öreg” Luther tett tanúbizonyságot. Minket mindebből most különösen az érdekel, amivé NÁLUNK, MAGYARORSZÁGON lett a reformáció, illetve a protestantizmus.

Hazánkban a protestantizmus épp oly nehezen vonta le a reformáció alapelveinek következményeit, mint bárhol a világon. Templomai, istentiszteletei, papjai, irodalma, szertartásai, szokásai, tanai inkább csak annyiban különböznek a római katolikus vallásosságtól, hogy szegényebbek és egyszerűbbek. A reformáció, a protestantizmus alapelve: az „egyedül hit által”, s ezzel együtt a tiszta kereszténység vallásellenessége szinte teljesen kivesszett belőle. A harmincas években végzett valláslelektani módszerű vizsgálódásaim („A hit által való megigazulás elve egyszerű evangélikus hívek lelki világában”, Szolnok, 1935.) megállapították, hogy az evangélikusok, s általában a protestánsok Magyarországon a reformáció alapálláspontját a vallás kérdésében nem ismerik, s tulajdonképpen inkább katolikusok, mint protestánsok (anélkül, hogy ezt tudják). DR. W. GRUEHN német teológiai tanár azóta megállapította, hogy magyarországi megállapításaim a németországi evangélikusokra is érvényesek (D. Werner Gruehn, Die Frömmigkeit der Gegenwart, Münster 1956.).

A magyarországi protestantizmus is, éppen mivel vallássá lett és hozzá hasonult a római katolicizmushoz, igen megerőltenedett belülről, főleg a katolicizmussal szemben. A protestáns egyházak gyenge utánzatai a római katolikus vallásnak és vallásosságnak világszerte, s ez így van nálunk is. A protestáns hívek egészen jelentéktelen dolgokat tudnak csak felhozni, ha azt tudakoljuk náluk, miben látják a különbséget a római katolicizmus és a protestantizmus közt, pl. hogy a katolikusok keresztet vetnek, mi nem (csak a papunk néha), a mi tornyunkon kakas meg csillag van, a katolikusokén kereszt (bár újabbban az evangélikus tornyokra is keresztet raktak), a mi papjaink nősülhetnek, a katolikus papok nem stb. De még ehhez is hozzáteszik, hogy Istent tisztelik itt is, ott is, mert egy az Isten, és jó a szeretet. Vegyes házasságoknál ezekért a különbségekért a protestáns fél természetesen nem teszi kockára a készülő partit... Amúgyis oly sokat beszélnek mostanában arról, hogy az egyházakat egyesíteni kellene... A római katolicizmus és az evangéliumi

* Jegyzet: Lásd minderre vonatkozólag U. Saarnivaara, Luther Discovers the Gospel, Saint Lous, 1952. USA.

keresztyénség közti kibékíthetetlen ellentétből nem értenek semmit. Ez nem is lehet másként, amíg a megigazulásról szóval és tettel nem teszünk igazán bizonyosságot s ugyanúgy vallási úton keressük az üdvösséget, mint a római katolikusok.

PEDIG LUTHER MÁRTON ÉLET-HALÁL HARCOT KEZDETT A VALLÁSSÁ LETT RÓMAI KERESZTYÉNSÉG ELLEN. Ezt érzékelhetjük már Luther iratainak ilyen címeiből is: „Az Antikrisztus bullája ellen”, „A római pápaság ellen, melyet az ördög alapított”. Ma pedig a protestantizmus el tud képzelni egy uniót a római katolicizmussal. Nyilván nem azért, mintha a római katolicizmus lényegesen megváltozott volna a XVI. század óta, hanem mivel az evangélikus egyházak lettek hűtlenek a reformációhoz.

A protestáns teológia kiválóságai azonban tisztán látnak, s tisztában vannak azzal, hogy a Krisztus és az ő hű követése a vallás végét jelenti és jelentette mindig (így L. Ragaz, K. Barth, Dr. Bonhoeffer, R. Bultmann). Mindebből azonban az egyházi életünk valóságába kevés jutott és szivárog le. A papok általában s a hívek nem értik és nem ismerik az evangélium és a protestantizmus titkát, a „sola fide”-t, magyarul az Istentől akart hívő vallásellenességet. A reformáció és a protestantizmus megújulása szükséges tehát, különben a vallás átka és kártevése ellen a harc az eddigénél is gyöngébben és eredménytelenebbül fog folyni, az evangélium tiszta és igaz hirdetése pedig még ritkább és gyengébb lesz. Nem várhatjuk, hogy a reformátori munkát helyettünk mások, például a kommunisták végezzék. Nekik más dolguk van, s úgy látszik ui., hogy a marxizmus-leninizmus, s a hozzáfűződő forradalmi munkás-paraszti hatalom s annak egyházpolitikája a vallást és a vallásosságot indirekte inkább erősíti, mint gyengíti. A római katolikus vallás nálunk az elmúlt 15 év alatt kétségtelenül erősödött belsőleg, pszichológiailag, a protestantizmus viszont gyengült. Így van ez ma a többi szocialista államban is, sőt a kapitalista világban is: a katolikus vallás erősödőben van (gondoljunk az USA-ra), a protestantizmus rohamosan hanyatlik (gondoljunk a skandináv evangélikus egyházakra). A katolikus vallás ma is nagyhatalom szocializmust építő hazánkban is és másutt is. De erősödőben vannak a többi világvallások is, különösen az iszlám, Mohamed vallása, melynek térítő munkája évenként sokszorosan nagyobb eredményeket ér el, mint a keresztyén misszió (a katolikus missziót is beleértve).

Így néz ki a reformáció és a protestantizmus ügye a XX. század közepén és világszerte.

Mi a teendő? Mik a jövő kilátásai?

Istennel s üdvösségünkkel kapcsolatban helyes, ha elsősorban nem azt kérdezzük, mit tegyünk, hanem azt, hogy mit NE tegyünk. Nem véletlen, hogy a 10 parancsolat is nagyrészt tilalmakból áll: „Ne legyen más istened”, „Ne vedd hiába Isten nevét”, „Ne ölj”, „Ne lopj”, „Ne paráználkodj”, „Ne mondj felebarátod ellen hamis tanúbizonyosságot”, „Ne kívánd felebarátod házát” stb. Csupa negatívumról és tilalomról szól a Hegyi Beszéd is: (lelki) szegénység, sírás, az igazság éhezése és szomjázása (vagyis vágy az igazság után), tisztaszívűség, szenvedés az igazságért, nem haragudni, nem vágyakozni, nem elválni, nem esküdni, nem állni ellent, nem törvénykezni, nem visszaütni, nem gyűlölni, nyilvánosan nem imádkozni, nem böjtölni, nem gyűjteni kincseket, nem szolgálni két

úrnak, nem aggodalmaskodni, nem ítélni, nem a könnyebbik utat választani, nem hizelegni Istennek... (Máté ev. 5—6. feje).

A reformációval kapcsolatban azt kell mondanunk, hogy üdvösségünk érdekében ne tegyünk semmi olyat, ami ellenkezik az egyedül hit által való megigazulással, ami nem egyedül a Krisztusban lett tökéletes és teljes megváltásra támaszkodik, ami nem kizárólag és egyedül Isten kegyelmében bízunk. Röviden: ne akarjuk önmagunkat megváltani. Ne gondoljuk, hogy Jézus Krisztus golgotai halála nem tett fölöslegessé MINDEN vallási szertartást. Ne tegyünk semmi olyat, ami azt a látszatot keltheti, mintha fontos lenne üdvösségünk szempontjából. Hagyjunk fel kegyes szokásainkkal, melyekkel ugyancsak ilyen látszatot ébreszthetünk. Egyáltalán vizsgáljuk felül gyökeresen: elég-e nekünk a kegyelem?!

Ugyanakkor tegyünk bizonyosságot minden ellen, ami szemben áll a Krisztusban lett megváltással. Ez az egyházi munka lényege, Jeremiás küldetéséhez hasonlóan: gyomlálni, irtani, pusztítani, rombolni, építeni és plántálni (Jer. 1, 10.). Nemcsak a lelkészek, hanem mindnyájan, ha igazán hiszünk az evangéliumnak, nem is tudunk mást tenni. Lelkészeink és többi testvérünk éppen eleget tevékenykedhetnek ezen a téren. Éppen akkor lesz sok és komoly dolgunk, ha komolyan vesszük a reformációt, Luthert s így magát Krisztust és az evangéliumot. Ez is a dolgunk, ha evangélikusok vagyunk, s valamit is értünk és vallunk a reformációból.

Aldjuk Istent, hogy az evangéliumot újra megszólaltatta a reformációban.

Aldjuk Istent, ha mi is halljuk és hisszük a reformáció üzenetét: Krisztus a törvény, vagyis a vallás vége, s elég nekünk a kegyelem. Ebben hiszünk, ebben higgyünk.

„Az a győzelem, amely legyőzte a világot, a mi hitünk.”

(János 5, 4.).

D. Dr. Vető Lajos

Útban az emberiség békés korszaka felé

100 összefoglaló tétel a békéről

1. Jézus Krisztus egyháza mélyen érdekelt az emberiség sorsának alakulásában. Az egyházat Isten nem vette ki a világból, a keresztyének benne élnek az emberiség sorsközösségében. Számukra ugyanúgy nem mindegy, hogy az emberiség milyen irányban halad, mint az emberiség más tagjainak sem.

2. Ugyanakkor azonban a Krisztusban hívő emberek Isten színe előtti felelősséggel tagjai az emberiségnek és nemzetüknek. A keresztyének Isten előtti számadásra gondolva akarnak a föld sója és kovása lenni.

3. A keresztyének az emberiségnek azzal szolgálnak, hogy Isten emberszerető akaratát képviselik. Mivel Isten ígéje nem hallgat az emberi együttélés dolgairól, azért az egyháznak a hit szabályai szerint kell tanítania és tanácsot adnia. Álláspontját pedig magatartásával kell odaélnie az emberiség elé.

4. Jézus Krisztus, aki egyedül illetékes a parancsolatok összefoglalására, az Isten- és emberszeretet nagy parancsolatában jelölte meg a keresztyén ember feladatát. Ez lényegében nem más, mint a hit és szeretet összefüggése. Ezt fejtette ki a reformáció, amikor a hit gyümölcsterméséről tanított. A hitből fakadó szeretet lelkületével kell szolgálnia ma az egyháznak az emberiség jövőjét illető kérdésekben.

5. Amennyit megtapasztalt valaki Isten szeretetéből, annyira telik meg szíve embertársai iránti szeretettel és szolgálatkésztséggel. Amennyit megért valaki Isten emberiség iránti irgalmasságából, annyira szívén viseli a legnagyobb embertelenség elhárításaért folyó küzdelmet, nevezetesen azt, hogy az atomháború veszélyét elhárítsa a felebarátok foglalata, az egész emberiség felől.

6. A keresztyén ember szíve egész forróságával szereti az emberiséget, mint Isten teremtő, megváltó és megszentelő munkájának tárgyát, szükségképpen oltalmazza és védi egy újabb háborútól, melynek kirobbanása a modern tömegpusztító fegyverek alkalmazásával fel nem mérhető katasztrófát jelentene az egész emberiségnek.

7. Amikor az egyház az emberiség nagy kérdéseiben szavát halatja, nem a Szentírásban adott helyzeteket viszi át a jelenre, hanem a Krisztus-hit alapján, „a hitnek szabályai szerint” jár el a józan ész és a helyzet felméréséhez szükséges szakértelem útmutatása mellett.

8. Az egyház a maga politikai felelősségét Isten színe előtt gyakorolja. A néki való engedelmség nyomán szereti az embert, és Isten egész világát. A keresztyén ember nem kíméli erejét a világ békés fejlődéséért való sikraszállásában, az emberiség boldogabb jövődjéért való munkálkodásban.

9. Isten indította fel felelősségérzésünket az emberiség helyzete és jövődjéje iránt. Ígéjében megtanított arra, hogy ne húzódjunk vissza vallásosságunk elefántcsonttornyába, hanem lássuk meg Isten emberszerető akaratát akkor is, amikor a lakott föld döntő és új korszakot nyitó kérdéseiről van szó.

10. Mivel Isten nemcsak az egyház Istene, hanem a mindenség Ura, mivel nemcsak a szakrális, hanem a profán terület is az övé, mivel mi

keresztyének nemcsak az egyházban, hanem a világban is bent élünk, ezért az egyház sem vonulhat valami világtól elvonatkoztatott elefántcsonttoronyba, s nem válhat kegyes múzeumná, hanem eligazító szót kell mondania az emberiség alapvető kérdéseiben is.

11. Keresztyéni emberszeretünk konkrét mai feladatai odavisznek minket azok sorába, akik a világ békéjéért igazi felelősséget éreznek, a békemozgalom világot átfogó tömegerejéhez. Az egyház szolidáris — világnézeti különbségre való tekintet nélkül — mindazokkal, akik a béke ügyét előbbre viszik.

12. Az atomháború elvetésében és az ellene való küzdelemben szükségképpen részt kell vállalnia minden becsületes embernek, de különösképpen is minden keresztyének, aki Jézus Krisztustól tanulta az emberek szeretetének és szolgálatának az útját.

13. Ugyanakkor az emberszeretet nemcsak kifejezetten keresztyén erkölcsi parancs, hanem a természeti törvényben meglévő, egyetemes emberi követelmény. A keresztyénség körén kívül is van erkölcs. Az egymáson való segítség, a nagy célok érdekében való emberi szolidaritás: világjelenség. A természetes emberi erkölcsben megvalósuló humanizmus és a keresztyén erkölcsben adott jézusi parancs egy célra irányul: az emberiség előbbrejutására és boldogulására. Ennek az egyetemes erkölcsi célnak az érdekében fog össze a keresztyén ember mindazokkal, akik ezt készek munkálni.

14. A világ békéje olyan nagy ügy, hogy annak érdekében háttérbe kell szorítani minden ideológiai ellentétet és felszabadult szívvel együtt kell dolgozni azokkal, akik meg akarják menteni a világot egy végzetes katasztrófától. Minden teológiai érv, amely ezt az együttműködést ellenezni kívánja, tarthatatlan és haszontalan.

15. Egyetemes veszély fenyegeti az emberiséget, egyetemes a küzdelem is ellene. Az emberiség egyetemes kérdése ma minden világnézeti, faji, társadalmi problémán túl a háború és béke kérdése. Urához válna hűtlenné az egyház, ha ezt nem tenné szívügyévé s nem szentelne kellő figyelmet erre.

16. Jézus Krisztus egyháza csakis a legnagyobb meglepéssel tekinthet arra, hogy eddig soha nem látott mértékben mozgósította az atomháború elleni tiltakozás az emberiséget a béke védelmére.

17. Mivel egy nép éppoly kevésbé akadályozhatja meg a háborút, mint egy magányos ember, azért helyes és szükséges valamennyi nép összefogása, embermilliók erejének egyesítése a háborús szándékok megfékezésére. Csak hálások lehetünk Istennek, hogy a béke ügye ma már nemcsak jámor óhaj, hanem győzelmes erő, amely képes hátrálásra kényszeríteni a háború erőit.

18. Amikor az egyházak részt vesznek a békemozgalomban, az igének való engedelmeskedés jegyében teszik, s így békemunkájuk összhangban van keresztyén tanításukkal, hitükkel és meggyőződésükkel.

19. A békemozgalomnak és a tömegek között végzett nevelő munkának, felvilágosításnak eredménye az, hogy a népek felelős vezetői sok esetben a közhangulat hatására tárgyaltak és kell tárgyalniok. Emiatt nem avul el soha ez a munka. Százmilliók békeakarátának nyomása olyan tényező, amellyel a világ minden vezetőjének számolnia kell.

20. Mi, magyarországi keresztyének hálát adunk Istennek, hogy olyan országban élhetünk, ahol törvény bünteti a háborús propagandát.

dát és törvény védi a békéért folytatott munkát. Hálát adunk Istennek, hogy az a társadalmi rend, amelyben él a mi népünk és az emberiség lakosságának fele, a békére épül és a lényegéhez tartozik hozzá a béke, a béke társadalmi rendje.

21. Egyházaink több mint egy évtizedes békemunkájára visszatekintve nemzetközi téren és belföldön, könnyen lehet, hogy nem sok idő múlva éppen a békemozgalomban való részvételünk miatt azt fogja megállapítani a történetírás, hogy a mögöttünk levő évtized a magyar protestantizmus legdicsebb korszakai közé tartozik.

22. Isten az egész embervilágot egy vérből teremtette. Az egyház számára ez az emberiség egységének teológiai alapja. Ennek a teremtésbeli egységnek kell tükröződnie a népek békés egymás mellett élésében is.

23. Az emberiséget megosztó ellentétnek, a szocializmus és kapitalizmus ellentétének a békés verseny jellegét kell öltenie és semmiképpen sem szabad világot elpusztító atomháborúvá válnia.

24. Az atomfegyverek az emberiség pusztá létét fenyegetik. De már az atomfegyverekkel való kísérletezés is igen nagy veszedelmet jelent az egész emberiség számára. Nem szabad az egyháznak bizonytalankodnia ebben a kérdésben, hanem egyértelműen bűnnek kell minősítenie az atomháborút és annak előkészítését.

25. A magfegyverek esetleges használata az egész emberiség életét és kultúráját kockáztatja, ezért mi, keresztyének a tömegpusztító fegyverek használatában vagy nem használatában az élet és halál kérdését látjuk Isten színe előtt.

26. Az atombomba kikényszeríti a háborúk történetének végét. A háború megszűnt politikai eszköz lenni. Ahhoz, hogy az emberiség története folytatódhassék, a háborúnak még a gondolatát is ki kell küszöbölni.

27. Minden háború, de különösképpen is a tömegpusztító fegyverekkel folytatott atomháború összeegyeztethetetlen Jézus Krisztus tanításával, Isten ellen kiáltó bűn és gonoszság, aktív hitetlenség, az Apostoli Hitvallás mindhárom ágazatának gyakorlati tagadása.

28. Nincs a háború minden formája, de már az agresszió vagy az arra való előkészület, mint támadó háborús indulat és szándék elítélendő és megbélyegezendő a keresztyén erkölcs nevében.

29. Mivel 10 kobaltköpenyes hidrogénbomba elég ahhoz, hogy a földön minden élőlény sorsát megpecsételje, ezért a tömegpusztító fegyverek létezése megdöntötte a háború és béke, a támadás és védekezés, a barát és ellenség tradicionális fogalmát.

30. Az atomkorszakban a háború egyenlő a lakott föld megsemmisítésével, s a földet visszataszíthatja a teremtés előtti káoszba. Ez tömeggyilkosságot, de egyben öngyilkosságot is jelent. Az atomkorszakban a háború semmiképpen sem lehet alkalmas eszköz az igazság, vagy a haza védelmére, sem a béke biztosítására.

31. Az atomkorszak az embert a legsúlyosabb felelősség döntése elé állítja, ami elé valaha is került a történelem folyamán. Ez a felelősség azt követeli, hogy a népek megtalálják az igazi koexistenciát, a békés egymás mellett való élest.

32. Isten feltárta az ember előtt a mindenség titokzatos erőforrásait. Kérnünk kell a történelem Urát, tanítsa meg a népeket és az embereket az atomerővel való felelősségteljes gazdálkodásra, a tudás és technika eredményeinek békés célokra való felhasználására.

33. Az atomfegyverkezés állandó nyugtalanító veszélyt jelent. Egy szolgálatot felmondó készülék, egy pilóta idegállapotának megromlása, egy felelőtlen államférfi oka lehet annak, hogy a világ bármely pontján felrobban egy atombomba, ami abban a pillanatban a nagyhatalmak egész védelmi és támadó készültségének bevezetését jelenti, s ez alkalmas lenne arra, hogy az egész földet Gen. 1, 1 állapotába vesse vissza.

34. Az egyház helyesli azt a célkitűzést, hogy a szocializmus világrendszere és a kapitalizmus békés versenyben igazolják fölányukat a népek előtt. Az elért eredmények döntsek el a sikert. El kell ítélni minden törekvést, amely atomháborúval akarná megoldani ezeket a kérdéseket, vagy atomfegyver-kísérlettel akar feszültséget szítani.

35. A mai feladat nem az, hogy ellenfeleinket háborús konfliktusok felidézésével legyőzzük, mert az atomfegyver esetében immár nincs győzelem többé, hanem az, hogy egymás mellett éljünk anélkül, hogy egymáson uralkodni akarnánk, tiszteletben tartjuk egymás jogait anélkül, hogy megsértenénk más országok szuverenitását, tudományos, kulturális, gazdasági versenyben küzdünk a boldogabb holnapért anélkül, hogy erőszakkal akarnánk győzni a másik felett.

36. Az a béke, amelyben folytatják az atomkísérleteket, máris ártatlan és ismeretlen áldozatok meggyilkolására vezet, s ez a béke nem más, mint a háború pusztításának folytatása alattomos és titkos fegyverekkel.

37. Ha az egyház bizonytalanok lennének abban a kérdésben, hogy az atomfegyverekkel való kísérletezés és az atomháború valóban bűn-e vagy sem, akkor joggal vetődhet fel a kérdés, hogy tudja-e egyáltalában, mi a bűn és mi a nem bűn. Hiszen az atomháború nemcsak a jelen nemzedék számára tömeggyilkosság, amely ezerszeresen áthágja Isten „ne ölj” parancsát, hanem a jövő nemzedék élete és egészsége elleni merénylet is.

38. Amikor határozott és egyértelmű nemet mondunk az atomfegyverkezésre, azért az életért szállunk síkra, amelyet Isten ajándékozott ennek a világnak, s amely komoly veszélyben van. Ez a motívum több, mint az élet iránti tisztelet: ez annak a tudása, hogy Isten az életet szereti, és ha mi támadást intézünk az élet ellen — márpedig ez történik az atomfegyver használatával —, akkor a Sátán eszközei vagyunk.

39. Az ember azzal a parancssal lett emberré, hogy szeresse Istent és felebarátját. Ha ehelyett elbizakodottságában Isten helyére akar lépni és Isten parancsolatának megvetésével az erőszak, az elnyomás, a leigázás útjára lép, ezzel Isten kérlelhetetlen haragját vonja magára.

40. A keresztyénség a technika korszakában felelős az ember jövőjéért. Az atomfelfedezések ugyanis hallatlan lehetőségeket adtak az ember kezébe. Nemcsak olyan technikai eszközökkel rendelkezik, amelyek lehetővé teszik számára a világűrbe hatolást, hanem magát az emberi életet is soha nem látott virágzás felé tudja vinni, vagy pedig el tudja pusztítani.

41. Ma is van háborús veszély, különösen a német kérdés miatt. Eppen azért kell a népeknek állandóan résen lenniök. Szüntelenül fáradoznunk kell azért, hogy egész népünket, egyházunk népét is a béke öntudatos munkálóivá, a béke őrállóivá neveljük. Mert a béke nincs magától, a békét valóban csinálni kell, hogy legyen.

42. Az egyházak parancsoló feladata, hogy a népeket és azok kormányait minden befolyásuk igénybevételével rávegyék a világbéke érdekében a testvéri szervezkedésre, a háború megakadályozása céljából.

43. Az egyháznak fel kell emelnie szavát az ellen, hogy az atombombával kísérletező kormányok kísérleteik helyét saját országuktól

távoli tájakon választják meg, hogy az áldozatok védtelen kis népekből, többnyire színes népekből kerüljenek ki.

44. A más államok területe körül szervezett támaszpont-rendszer nemcsak a háborús agresszió tüzfészke, hanem a területét átengedett állam lakosságának is a veszélyeztetése. Különösen aggályos Nyugat-Németország helyzete ebből a szempontból.

45. Az egyháznak a keresztyén erkölcs nevében fel kell szólítania az államférfiakat, hogy döntsenek egyértelműen az atomfegyverek megsemmisítése, a velük folytatott kísérletek beszüntetése, az általános és teljes leszerelés érdekében. Az egyháznak kérnie kell a kormányokat, hogy újra és újra tárgyaljanak egymással, fékezzenek meg minden háborús méregkeverést és minden erővel dolgozzanak a békés egymás mellett élés érdekében.

46. Jogos és igazságos a békeszerető emberiségnek az a szándéka, hogy amint a közönséges gonosztevőket, a gyilkosokat, rablókat, gyújtogatókat megrendszabályozza és ártalmatlanná teszi a társadalom a maga szerveivel, ugyanúgy kényszerítik azokat is, akik háborút szeretnének kibombantani — a békére.

47. Az atomfegyverek feltételezik, hogy alkalmazójuk kész feltétlen pusztulásba taszítani városokat és falvakat, gyermekeket és asszonyokat, egész vidékeket és országokat, jövődő nemzedéket és az egész természetet, mindez pedig a válogatás nélküli tömeggyilkosságot jelenti, sőt csak gyilkos gondolkodással lehet ezekkel kísérletezést is folytatni, ezért tömeggyilkosként és háborús főbűnösként kell kezelni azt a kormányt, amely először alkalmaz atomfegyvert.

48. Az egyháznak részt kell vennie a hidegháború elleni küzdelemben. A hidegháború nemcsak politikai, hanem teológiai probléma is, mivel a nemzetközi helyzet mérgezése, a békés egymás mellett élés célkitűzésének megtorpedózása, a véres háború előkészítését szándékolja.

49. A hidegháború is merénylet az emberiség jövődjéje ellen. Aki az atomháború szakadékanak szélén akarja táncoltatni a világot, az bűnös a tömeggyilkosság előkészítésében és tervezésében.

50. Az igazság nevében kell felemelnie szavát az egyháznak a hidegháború propaganda-apparátusa ellen, amely eltakarja a népek békevágyát, meghamisítja a népek igazi szándékait, félremagyarázza a felemelkedés útján levő népek erőfeszítéseit, ugyanakkor ködösíti az atomfegyverkezés és a kísérleti robbantások roppant veszélyeit.

51. Jézus Krisztus egyházába is betört a hidegháború szele. A békéltetés szolgálatára hívott egyházak maguk is a meghasonlás, a viszálykodás eszközeivé válnak azok kezében, akik a hidegháborút előbb-utóbb forró háborúvá szeretnék változtatni.

52. A hidegháborús propaganda szolgálatában áll minden hazugság, amely azt hirdeti, hogy a szocialista államokban a keresztyéniséget ki akarják irtani. A szocialista államokban élő egyházak az igazsághoz híven tesznek bizonyosságot arról, hogy létüket semmi sem fenyegeti, sőt életük a belső megújulás jeleit mutatja.

53. Az általános és teljes leszerelésnek az ENSZ-ben elmondott programja felöleli az egész emberiség vajúdo kérdéseit. Ha a veszély nagyságát nézzük, ha a fegyverkezés és atomkészültség óriási horderejét vesszük számításba, akkor megértjük, hogy a világ valóban határvonalhoz érkezett. Ma még a katasztrófa elkerülhető. A népek ellenséges szándék nélkül, világnézeti, társadalmi, kulturális, faji különbözőségük ellenére egymás mellett élhetnek, a koegzisztencia valósággá válhat.

54. A leszereléssel roppant energia és anyagi erő szabadul fel, amely a népek életszínvonalának emelésére fordítható. A verseny nem a hadseregek felszerelése és létszáma körül van, hanem a békés termelésben, a közszükségleti javak előállításában. A leszerelési javaslat óriási perspektívát nyit az anyagi fellendülés területén.

55. Általános és teljes leszerelés! A prófétáknak az idők végére vonatkozó jóvendőléseikre emlékezteti ez a keresztyéneket. „Fegyvereiket kapákká kovácsolják, dárdáikat pedig sarlókká, nép népre fegyvert nem emel, és hadakozást többé nem tanul.” (Mik. 4,3) Az eschatológikus kiteljesedésnek, mint végső célnak a látása, s ugyanakkor az Isten iránti engedelmesség vállalása nagy etikai ösztönzést ad azoknak, akik Isten munkatársaiként akarnak élni e világon.

56. Amikor Ézsaiás prófeta arról szól, hogy a farkas a báránnyal, a párduc a kecsgeödölyével, az oroszlánkölyök a borjúval van együtt, ezeknek az ellenséges elemeknek az együttlakozását ugyan a végső kiteljesedés korszakába helyezi, de már most is öröm tölti el a keresztyén ember szívét, amikor e végső kiteljesedés ígéretes jegyeit már ma szemlélteheti a békés egymás mellett élés gondolatának erőteljes terjedésében.

57. Ha a világ önmagát nem akarja elpusztítani és szerencsétlen glóbuszunkon esetleg az életet is kiirtani, egyetlen járható út a leszerelés. Ha pedig ezt az utat választja az emberiség, akkor a matematika egyszerű törvényei alapján, a kétszer kettő négy igazsága szerint a világ előtt a békés aranykor lehetősége áll.

58. A béke korszakának nagy élménye: az emberiség összetartozása, a népek közötti barátság és testvériség elmélyülése. Közösek a problémáink, közösek a lehetőségeink. Az egymásra utaltságnak ezernyi szála fűz egybe bennünket. Ebben a korszakban a Jézus Krisztus evangéliumának tisztán és igazán kell hangoznia az emberiség egységéről, az embereket elválasztó tényezők ledöntéséről, az emberi szolidaritás vállalásáról.

59. Ma már érett a helyzet az emberiség békés korszakára való felkészüléshez. A béke korszakának tartalmi kidolgozásából Jézus Krisztus egyháza önmagát nem zárhatja ki, hanem az ige világosságával kell szolgálnia szerte a világon, hogy az emberek látva az egyház biztos útmutatását, dicsőítsék a mennyei Atyát.

60. Az egyház nem engedheti meg magának azt a luxust, hogy csődöt mondjon ebben a korszakban — hiszen ez éppen elégszer történt meg vele a történelem folyamán —, mert akkor minden hitélet elvesztül, megizetlenült sóvá válik. Nem akarhatja azt, hogy a béke ügye nélküle jusson kiteljesüléshez, nem akarhatja magát kizárni az emberiség jóvendőjéért felelősséget érzők táborából, mert ezzel önmagát zárna ki az Isten akaratának követéséből. Az egyház nem hiányozhat az emberiség békekorszakának építői közül.

61. Nem elég, ha csak karácsonykor, vagy az esztendő néhány vasárnapján prédikálunk a békéről. A nép előtt rá kell mutatnunk az igazságra, annak jelentőségéhez képest, hogy a béke minden népet megillet Krisztus parancsa szerint, tekintet nélkül bőrük színére, nemzetiségükre vagy világnézetükre.

62. Tudjuk és valljuk, hogy Isten ügye a béke, a békesség keresése, a békének minden áldása. Valljuk, hogy Isten békére teremtette ezt a világot, tehát arra, hogy békességben dolgozzék, gyarapodjék és békével dicsőítse Teremtő Urát.

63. Kötelességünk szem előtt tartani, hogy az Újtestamentum öröm-üzenete és a tömegpusztító fegyverek semmiképpen sem férnek meg egymással. Ez a tény ne hagyjon békét az egyháznak mindaddig, amíg a tömegpusztító fegyverek el nem pusztulnak.

64. Minden keresztyénnek a lelkiismeretét ébressze fel az atomháború veszélye, mert az egyházak tunyasága következtében az evangélium legmélyebb motívumai elhomályosulnak és megerőtlenednek.

65. Az egyháznak állást kell foglalnia és munkálkodnia kell a különböző fajú, világnézetű és különböző gazdasági és politikai és társadalmi rendben élő népek békés együttélése mellett. Állást kell foglalnunk a teljes és általános leszerelés mellett. Állást kell foglalnunk a német békeszerződés megkötése mellett.

66. Világosan meg kell mondanunk, hogy az egyház a háború és béke kérdésében a béke, fegyverkezés vagy leszerelés kérdésében az általános leszerelés, a gyarmati elnyomás vagy szabadság kérdésében a szabadság, az atomhalál vagy élet kérdésében az élet, a szegénység vagy jólét kérdésében a jólét mellett van, ezekért imádkozik és munkálkodik.

67. Az ember jövőjének kérdésében a hagyományos válaszok nem adnak megoldást. A teológiának, az egyház tudományos öntudatának is új utakon kell járnia. Olyan előlőről kell felfedeznie a Szentírásban Isten akaratát, ahogyan azt a reformáció nemzedéke tette.

68. A „status confessionis” ténye előtt áll a keresztyénség ma, amikor hitet kell tenni az atomfegyverkezés ellen, a teljes leszerelés mellett. Valljuk hát meg keresztyén hitünkben folyó meggyőződésünket Isten és a világ színe előtt. Legyen a keresztyénség a béke világkorszaka építésének egységes tábora. Foglaljuk hitvallásba az emberiség jövőjéért érzett keresztyéni felelősségünket.

69. Az emberiség és benne a keresztyénség új világkorszakba lépett. Ha a világ minden jóakarátú embere összefog, megvalósítható a béke világkorszaka. Ennek az elérésére mozgósítanunk kell minden keresztyén egyházat, lelkészt, gyülekezetet is.

70. A békemunkában nemcsak a közvetlen háborús veszély megszüntetéséről van szó, hanem a mai emberiség pozitív átformálásáról is a népek közötti tartós és termékeny megbékélés és együttműködés érdekében.

71. A keresztyén erkölcs felebaráti szeretetről szóló tanítása nem nélkülözheti az igazság követelményét sem. A keresztyén erkölcsben a szeretet és az igazság fogalma szorosan összefüggnek. Az igazság nevében kell elítélni minden magatartást, amely az emberiség békés jövője ellen mesterkedik.

72. A keresztyén erkölcs nemcsak individuális vonatkozásaiban tanít a bűnről, hanem meglátja a nagyobb erkölcsi távlatokat is a népek egymáshoz való viszonyának és az egész emberiséget érintő kérdéseknek az összefüggésében is.

73. A keresztyén erkölccsel semmiképpen sem fér össze a dzsungel törvénye, amely szabadjára ereszti a ragadozók telhetetlenségét annak a gógós és fölényes elvnek az alapján: „Azt teszem, amit akarok.”

74. A keresztyén erkölccsel semmiképpen sem fér össze sem egyik embernek a másik által való elnyomása, sem egyik országnak a másik által való leigázása. Nekünk, mai keresztyéneknek világosan kell lát-nunk azt a nagyrányú és nemzetközi viszonylatokban jelentkező bűnt, amely a világszerte megszegyenült, de még mindig tevékeny imperializmusban látható.

75. A keresztyén erkölccsel semmiképpen sem fér össze a VII. parancsolat országokra kiterjeszkedő megsértése, amikor a gyarmatrendszer révén egyik ország birtokba veszi és kihasználja a másik területét és annak kinsseit.

76. A keresztyén erkölccsel semmiképpen sem fér össze a nemzetközi jog ellen vétő agresszió, amellyel fegyveres erővel elsőnek hatol be valamely hatalom más állam felségterületére.

77. A keresztyén erkölccsel semmiképpen sem fér össze más államok szuverenitásának és területi sérthetetlenségének a megsértése. Amint a keresztyén erkölcs elítéli az egyes ember erőszakosságát, tolvajlását vagy rablását, ugyanolyan mértékkel kell mérnie nemzetközi viszonylatban is.

78. A keresztyén erkölcs szerint az igazság nem a nemzetközi jog semmibevevőinek a részén van, hanem azoknak az oldalán, akik komolyan és következetesen küzdenek a nemzetközi feszültség enyhítéséért, a különböző rendszerek békés egymás mellett éléséért.

79. A keresztyén erkölcs nevében nem lehet mást kívánni, mint a béke határozott, tiszta, becsületos megvédésére törekvő politikát. Drága kincs az emberiség békés jövődjének építése, ezt az igaz célt csak igaz emberként, egyértelmű szándékkal lehet méltóképpen munkálni.

80. Jézus Krisztus egyházához méltatlan az a felfogás, amely csak a lélek békéjéről akar tudni, emelnekül a hitből fakadó felelősség elől s elárulja Isten világot átfogó akaratának képviselőjét. Nem politikai, hanem teológiai szempontból rossz az egyház szolgálata, ha figyelmen kívül hagyja az életet s nem szól az időszerű etikai kérdésekről is.

81. Az egyháznak kárhoznatnia kell minden tanítást, amely bármilyen formában a keresztesháború ideológiáját szolgálja, vallásos álcázással akarja igazolni az agresszív szándékokat.

82. Az egyháznak kárhoznatnia kell minden tanítást, amely bármilyen formában segíti az atomfegyverkezést és megpróbál jó lelkiismeretet teremteni a tömegpusztító fegyverekkel való kísérletezéshez, vagy éppen azok bevetéséhez.

83. Az egyháznak kárhoznatnia kell azt a tanítást, amely szerint az atomkérdéshez semmi köze sincs az egyháznak, mert az nem hitbeli kérdés, hanem politikai kérdés, amely az államférfiak és a tábornokok illetékessége alá tartozik.

84. Az egyháznak kárhoznatnia kell azt a tanítást, amely szerint az atomháborúban az Isten és ember kollektív végítélete valósul meg.

85. Az egyháznak kárhoznatnia kell azt a tanítást, amely szerint az ember teste ugyan elpusztulhat, fizikai egzisztenciája megsemmisülhet az atomháborúban, a fontos azonban az, hogy a lelke meneküljön meg a kárhoznattól.

86. Az egyháznak kárhoznatnia kell azt a tanítást, amely szerint azt a sajátos bünt, amelyet az atomfegyvereknek a béke ideiglenes biztosításaként és elrettentő eszközként való megtartása jelent, vállalni kell.

87. Az egyháznak kárhoznatnia kell azt a tanítást, amely az atomfegyverek előállítását és esetleges használatát azzal véli igazolhatni, hogy az atomháború Isten ostroma lehet a bűnös emberiség megfenyítésére.

88. Le kell számolnunk minden ellenvetéssel, amely az egyházi békemunkát bármilyen érveléssel is akadályozná. Semmiféle egyházi érdek sem képzelhető el, amelyet atomháborúval lehetne védelmezni.

89. Nem lehet elképzelni olyan keresztyéniséget, amelynek ártana a béke s az ezen alapuló igazságosabb, erkölcsösebb társadalmi rend. Elképzelhetetlen egyház az, amelyet csak atomháborúval lehet megtartani. Az egyház számára Istentől jövő elkötelezés, emberek előtt pedig tisztas

és megbecsült dolog a béke védelmében való aktív részvétel. Ez soha sem lehet kárára, hanem csak előnyére és dicsőségére az egyháznak.

90. A keresztyénség védelmében az lép fel, aki nem nézi tétlenül, hogy az emberek tehetetlenül és egyedül vívódjanak az atomháború félelmével, hanem aki Isten nevében határozottan és cselekvőleg áll a béke oldalára s másokat aktivitásra biztat.

91. Nem lehet ma már ezen a világon egyházi életet élni anélkül, hogy valamiképpen ne tennének az egyház emberei bizonyosságot béke-akaratukról. Az egyházi világszervezetek éppen úgy, mint a római pápa, évről-évre foglalkozik a béke problémáival.

92. Imádkoznunk és dolgoznunk kell azért, hogy egyházaink jó példaadása, testvéri kérése és tanácsa, intelme és figyelmeztetése a nyugati egyházak felé további javulást idézzon elő a békéért való küzdelem javára.

93. Az egyházi békeszolgálat fontos eszköze az imádság. A békéért való imádság szervesen beletartozik egyházunk szolgálatába. Isten iránti hálával mondhatjuk, hogy a békéért való imádság egyházunk valamennyi templomában minden igehirdetés után elhangzik.

94. Az egyházi békeszolgálat fontos eszköze a szóval való meggyőzés. Mégpedig az Isten igéjére alapozott, keresztyén erkölcsi meggyőződésből fakadó testvéri szó akár a szószékről, akár a hivekkel való beszélgetés során fakad.

95. Az egyházi békeszolgálat fontos eszköze a szeretetben és a békeségben való előljárás. Az egyházból ki kell sugározni az Isten szeretetének és békességének, s ezt kell odaélnie a világ elé.

96. Adjunk hálát Istennek, hogy mindezielég megoltalmazta a világot a pusztulástól, adott erőt a veszély leküzdéséhez, oltalmazta az emberiség békéjét, legyőzte a bűn gonoszságát.

97. Bocsássa meg Isten mulasztásainkat, amiket közönyösségünkkel, nemtörődömségünkkel, keményszívűségünkkel követtünk el Ő ellene és az emberiség ellen, amikor szavunk és cselekedetünk hiányzott, kevés vagy erőtlensé volt az emberiség új korszakában való iránymutatáshoz.

98. Könyörögjünk Istenhez a világért, amelyet a félelem és a bosszúállás, a hatalomvágy és a kapzsiság, az öngazolás és a kétségbeesés gonosz hatalmai fenyegetnek, hogy egyháza legyen hegyen épített várossá, amely világhosszúságot terjeszt az emberiségnek, a béke korszaka felé mutatja az utat.

99. Könyörögjünk Istenhez, hogy tegye az embert bölcsé felfedezési nagyságához képest, akaratához hűen tudja alakítani jövődjét, éretté lehessen azoknak a kincseknek birtokában, amelyeket Istentől kapott.

100. Isten kegyelme Jézus Krisztusban az egész embervilágnak megjelent. Ennek a kegyelemnek a nevében kell az egyháznak az egész világon segítenie minden erőfeszítést a világ földi javáért is és megmaradásáért is, miközben reménységgel várjuk a végső, teljes egység helyreállítását Isten Országában.

Dr. Ottlyk Ernő

IGAZSÁG ÉS BÉKE

A Prágai Keresztyén Békekonferencia elé készített hozzászólás.

1. A címben megadott téma két szempontból is nehéz feladatot rejt magában. Egyrészt *egyházi szempontból majdnem egészen töretlen úton kell haladnunk*, másrészt egészen *különleges az a világtörténeti helyzet is*, amelyben ez a feladat elénk kerül.

2. Egyrészt majdnem egészen töretlen úton kell haladnunk, amikor az igazság és a béke kérdésével foglalkozunk. *A teológiai diskussziók során külön a béke és külön az igazság kérdése már sokszor került megvitatásra, de a kettő egymáshoz való viszonya annál ritkábban.* Egyházi teológiai irodalma ezért alig van. Pedig a világpolitikában gyakran esik szó igazságos békéről. Meggondolkoztató azonban, hogy ezt a jelszót elsősorban Nyugaton hangoztatják, különösképpen azok, akikről nehezen lehet elhinni, hogy komolyan törekszenek békére, vagy ahogyan ők mondják: igazságos békére. Nem vonjuk kétségbe, hogy vannak olyan eszményi gondolkodású emberek, akik őszinte meggyőződéssel hangoztatják az igazságos béke követelményét. Mind az igazság, mind a béke olyan magasrendű emberi eszme, hogy méltán lelkesedik érte minden becsületes szándékú ember. Viszont éppen ezért válhat az igazságos béke eszméje hidegháborús szándékokat fedező jelszóvá olyan módon, hogy az igazságot egyoldalú érdekek leleplezőjévé teszik, vagy egészen eszményi és a gyakorlatban megvalósíthatatlan követelményeket vonnak le belőle, s így teszik a békés egyezést eleve lehetetlenné. Ebben a helyzetben kell tehát az igazságnak olyan értelmezését keresnünk, amely elvileg helytálló és mégis alkalmazható az emberiség mai kérdéseinek békés megoldására.

3. Másrészt nehezzé teszi feladatunkat az, hogy *számolnunk kell annak a világtörténeti helyzetnek a különlegességével, amelyben a béke és az igazság kérdését tárgyaljuk.* Régen az igazság és a háború került egymással kapcsolatba. Ezzel a témával a keresztyén teológia is régóta foglalkozik, és csak az igazságért folytatott háborút, a „iustum bellum”-ot tekintette, mint elkerülhetetlen rosszat elvileg igazolhatónak. Sőt, az ilyen háborút is csak abban az esetben volt hajlandó igazolni, ha végső célja az igazságos béke, a iusta pax, amely helyreállítja, illetve megvalósítja az igazságos rendet. Ez az álláspont az emberiség közös meggyőződésének is tekinthető, hiszen alig akadt olyan író, vagy gondolkodó, aki az igazságtól független erőszakot próbálta igazolni. A gyakorlatban azonban nem érvényesültek ezek az elvek. Rendszerint a győztes fél akarata diktálta a békét és döntötte el, mi az igazság. Ilyenkor nem is lehetett felvetni az igazság és béke kérdését. Valamivel kedvezőbb alakulhatott a helyzet, ha a háború nem járt megsemmisítő eredménnyel, és a két fél egyezkedése közben méltányosság formájában érvényesülhetett az igazság. Hozzáfűzhetjük még azt a történeti tapasztalatot, hogy minél szélesebb körök véleménye szerint sikerült megvalósítani az igazság követelményét, annál szilárdabb volt a béke. A mai helyzet azonban merőben új feladatok elé állít. Ma nem a győztes és a legyőzött fél áll szemben egymással. A második világháború a fasizmus ellen folyt és a fasizmus teljes vereségével végződött. Felette az emberiség mondott ítéletet az emberiség nevében. Ez az ügy elvileg elintézett kérdés. De ma a volt fegyvertársak, a

kapitalista és szocialista rend erői versengenek egymással. A versengés egyelőre hidegháborús jellegű. Már ebből is mérhetetlen kára van az emberiségnek. De komolyan fenyegeti az emberiséget egy olyan háború kitörtése, amelynek nyomán az egész emberiség megsemmisülhet. Ma tehát nem a háborút követő igazságkeresés folyik a béke helyreállítása érdekében, hanem arról van szó, hogy békés megegyezéssel elkerüljük a háborút. Az igazság elvének tehát olyan megfogalmazására és érvényesítésére van szükségünk, amely nem a háborús döntést tételezi fel, hanem elkerülhetővé teszi a háborút és megszilárdítja a békét.

4. Feladatunk kettős nehézsége miatt nem gondolhatunk arra, hogy azonnal végleges és örökérvényű megoldást tudjunk felmutatni, mégis kötelességünk az emberiség legjobbjával, a felelősséget érző becsületes emberekkel vállvetve harcolni az emberiség mai kérdéseinek igazságos és békés megoldásáért.

5. Érdeklődésünk természetesen elsősorban a Szentírás felé fordul. Köztudomású, hogy a Szentírás nemcsak sokszor említi mind az igazságot, mind a békét, hanem e kettőt sokszorosan viszonyba is hozza egymással. A Szentírás sajátos teológiai szemléletmódjából következik, hogy az Istenhez való viszony kérdésévé teszi azt, hogy mimódon érvényesül az emberek között az igazság és a béke. Az Ótestamentum alapvető tétele az, hogy Isten ítélő igazsága, „mispát”-ja, amellyel jutalmazza a jót és megtorolja a gonosztságot, helyreállítja az igazságot és a békét az emberek és a népek között. Ezért az a nép élvezheti a béke örömeit és áldásait, amely megvalósítja a maga körében az igazságot, és amelynek vezetői igazság szerint ítélnék (itt is a „mispát” szó szokott szerepelni!). A próféták gyakran foglalják az igazságos ítélkezés fogalmába a társadalmi igazságosság alapvető szempontjait is. Az eszhatológikus reménységnek pedig szerves részévé válik Isten végső ítélete, amely megszüntet minden igazságtalanságot, és igazsággal alapozza meg az örök béke világát. Az Újszövetség is feltételezi ezt az eszhatológikus hitet. Ez áll Jézus Isten országáról szóló prédikációja mögött éppúgy, mint Pál megigazulástana mögött. A Római levél is azzal kezdődik, hogy Isten személyválogatás nélkül ítélt, s azután szól a megbékélésről. Az igazságos ítélet eszhatológikus veszedelme a hit által való megigazulás háttére. Isten igazsága ettől a veszedelemtől ment meg s ezt Pál kettős értelemben tudja megfogalmazni. Egyrészt a megigazulás által van békességünk Istennel, másrészt Isten megbékéltet minket magával, hogy igazságban járjunk. Ebből pedig az is következik, hogy egymás között is békében éljünk: az igazságot érvényesítsük szeretettel. Pál ennek nemcsak individuális, hanem az egész emberiségre kiható következményeit is felismeri és kifejti, amikor megigazulástanáat a zsidóság és a pogányság sorsára nézve fejtegeti. A Szentírás természetesen sok más vonatkozásban is beszél az igazságról és a békéről. Összefoglalóan azonban elég most megállapítanunk, hogy a Szentírás szerint a béke és az igazság szorosan összetartozik mind Istenhez, mind az emberekhez való viszonyban: az igazság érvényesülése nélkül nem tudja elképzelni a békét.

6. A fenti néhány utalás is érzékelteti, hogy nagy jelentőségű lehet az igazság és a béke szentírási teológiai alapjainak a feltárása, ha a világ mai kérdéseiről keresztyének egymás között beszélgetnek. De ha részt akarunk venni az egész emberiség békéért folytatott közös szellemi erőfeszítésében, akkor *teológiai gondolatmeneteinket ki kell egé-*

szítenünk olyan szempontokkal is, amelyeket minden józan gondolkodású ember elfogadhat és felhasználhat. Nem jelenti ez a teológiai alapok elhagyását, sőt inkább éppen így érvényesítjük azokat. Helytelenítjük ugyanis azt a rajongó felfogást, amely szerint a Szentírásból, mint Isten igéjéből közvetlenül értelmi megfontolás nélkül lehet levezetni az evilági feladatainkra érvényes irányelveket. A teremtő Istenhez hitünkben sokkal inkább az következik, hogy Isten arra adta értelmünket, hogy minden helyzetben és minden időben józanul mérlegeljünk az adottságokat és a lehetőségeket. Éppen ez az álláspont teszi lehetővé a hívő ember számára, hogy minden józan és becsületes emberrel együtt, értelme segítségével, előítélet nélkül keresse a jó és elfogadható megoldást a világ mai kérdéseiről.

7. *Szükségünk van tehát az igazság egyetemes emberi megfogalmazására.* Az igazság egyetemes emberi értelmezésénél abból az ósrégi meghatározásból indulhatunk ki, hogy az az igazságos, ha érvényesül a „suum cuique” elve, vagyis amikor mindenki megkapja a magáét, illetve azt, ami őt megilleti. De ebbe a meghatározásba bele kell helyettesítenünk azt a tételt, amely kimondja, hogy a mai emberiség közfelfogása szerint mi illet meg minden embert. Nem lehet vitás, hogy ez az emberi jogok összessége: az egyenlő emberi megbecsülés, az emberhez méltó szellemi és anyagi körülmények, a művelődés és a pályaválasztás tekintetében egyenlő lehetőségek biztosítása stb. Csak mellékesen utalunk arra, hogy az igazságnak ez az értelmezése következik Isten igéjéből is, amely szerint Isten teremtett minden embert és Előtte nincs személyválogatás. Az igazság helyes értelmezésénél természetesen azzal is számolnunk kell, hogy az emberi hibák és gyengeségek miatt a gyakorlatban sohasem érvényesül az igazság elve ilyen abszolút tisztaságban. Viszont relatív különbségek, mégpedig nagyon lényeges relatív különbségek mégis lehetségesek. Ezek szerint tehát azt a rendet kell igazságosabb rendnek tekintenünk, amely célul tűzi ki a legszélesebb emberi rétegek, sőt minden ember emberi körülmények közé juttatását, és amely ezt a célt legjobban közelíti meg a valóságban. Tapasztalatunk szerint ma a szocialista rend felel meg leginkább ennek a követelménynek, s ebből az is következik, hogy a tartós világéke legbiztosabban szocialista alapon képzelhető el.

8. Ezzel azonban az igazság és a béke kérdését még nem oldottuk meg, sőt az igazi nehézségek itt kezdődnek. Nézetünket és okfejtésünket nem fogadja el minden ember. Kapitalista rend képviselői is igényt tartanak arra, hogy ők adják meg az embereknek az igazi emberi életfeltételeket. Sok jel mutat arra, hogy ezt az igényüket fegyveresen is érvényesíteni akarják. Ezzel tartják háborús izgalomban a világot. Ebben a helyzetben józan emberi megfontolásból csak olyan megoldás képzelhető el, amely az igazság „suum cuique”-elvét érvényesíti a két egymással vetélkedő rendre is. Gyakorlatilag ez azt jelenti, hogy *meg kell adni a békés együttélés és a békés verseny lehetőségét: eközben majd kitűnik, melyik szolgálja inkább az egyetemes emberiség érdekeit.*

9. Ugyanerre az eredményre jutunk, ha mérlegeljük a többi számbavehető megoldási lehetőséget. *Nemzetközi vitás kérdések megoldására a békés versenyen kívül csak a döntőbíráskodás igénybevételéről vagy az önbíráskodásról lehetne szó.* Döntőbíráskodás igénybevétele azonban a kapitalista és a szocialista rend mérkőzése esetében teljességgel lehetetlen és kilátástalan, mert ebben a mérkőzésben érdekelve van

az egész emberiség, s ezért elképzelhetetlen olyan fórum, amely tárgyi-
lagosabb és igazságosabb megoldás mellett dönthetne, mint a már em-
lített békés verseny. Az önbíráskodás pedig egyenlő volna a háborúval.
Eltekintve attól, hogy ez végső romlásba dönthetné az egész emberi vi-
lágot, ha atomháborúvá fajulna, még az ún. hagyományos fegyverek
használata esetén sem tudná megoldani a Kelet és Nyugat között fenn-
álló ideológiai, gazdasági és társadalmi kérdéseket. Minden értelmes
ember beláthatja, hogy az ideológiai kérdések megoldásának helyes esz-
köze nem a fegyver, hanem a meggyőzés. A gazdasági és társadalmi
felépítésnek pedig életeleme a béke. Viszont nem az emberiség javát
szolgálja és ezért nem igazságos és nem maradandó az a rend, amely
csak háborúval vagy háborús termeléssel tudja fenntartani gazdasági
és társadalmi egyensúlyát. Marad tehát az egyetlen értelmes és elfo-
gadható lehetőség: a békés együttélés, a békés meggyőzés és a békés
verseny. Ennek pedig feltétele a teljes fegyverletétel, a teljes leszerelés,
ahogyan ezt a szovjet államfő javasolta.

10. Már említettük, hogy a *világ mai helyzete* a régebbi megoldá-
sokhoz képest új megoldásokat követel az igazság és a béke kérdése-
ben. Régebben a háború végeztével kellett lerakni az új rend alapjait,
hogy így tegyék lehetővé a békét. Elvileg ilyen módon igyekeztek ren-
det teremteni az első világháború után a Wilsoni pontokkal. Ma is van-
nak, akik hasonló módon képviselik a béke megteremtését. Ezt a prog-
ramot röviden így lehetne megfogalmazni: teremtsük meg először a
mai világ igazságos rendjét, akkor ebből következik a tartós béke. Aki
azonban a mai viszonyok között így értelmezi az igazságos béke jelsza-
vát, az tudva vagy tudatlanul akadályozza a béke megvalósítását, hi-
szen éppen az a vitás kérdés, hogy milyen legyen ez az igazságos világ-
rend. Éppen ezért *ma csak a megfordított út ésszerű és járható*. A totá-
lis háború helyett totális leszereléssel kell megteremteni a békés
együttélés és a békés verseny lehetőségét, hogy ennek nyomán kialakul-
hasson az az igazságos gazdasági és társadalmi rend, amely az egész
emberiségnek felemelkedését és javát szolgálja.

Pröhle Károly

Húsvéti prédikáció 1960-ban

„Én élek és ti is élni fogtok” (Jn 14, 19)

Egyházi lapjaink már megemlékeztek arról, hogy május 2-án szíveszélhűdésben váratlanul elhunyt D. Hans-Joachim Iwand, a bonni teológiai fakultás rendszeres teológiai professzora. A fenti prédikációt most húsvétkor tartotta a nyugatnémet rádióban. S most gyermekei nyomtatásban megküldték azoknak, akik a tanítót, nevelőt és barátot vesztették el benne. Erről az ígéhírdetésről írta április 26-i levelében: „Húsvétkor a rádióban kellett prédikálnom, és ez szinte beteggé tett engem. Ezek a rádiós ígéhírdetések ugyanis igen könnyen formálisak, üresek, személytelenek lesznek, mert mindent a stopperórával mérnek. Utánam hangzott el ugyanabban a rádióban a pápa szózata!” Közöljük lapunkban ezt a prédikációját, melyben ismét bizonysgot tett arról, hogy a bűn és bűnhődés mesgyéjén járó embert az élő Jézus Krisztus ragadja ki a halál hatalmából, ad neki új életet, ajándékozta meg az igazi szeretet parancsolatával, amely egyszerre öleli magához az élő Urat és az nyugat világot. Ez a húsvéti hit tette őt is a világért, Keletért és Nyugatért egyaránt vívódó emberré és az élő Úr által ajándékozott „megigazulás” nagy tanítójává.

„Ebben a két egyszerű mondatban benne foglaltatik az egész húsvéti üzenet. »Én élek«: ez húsvét igazsága. Ez Jézus Krisztus igazsága, amely húsvétkor bebizonyosodott és beteljesedett. Ezért az igazságért vagyunk ma itt együtt, ezért az igazságért vannak ma a legkülönbözőbb fajú és gondolkodású emberek a templomokban és éneklük gyülekezetiükben: Krisztus feltámadott. Vagy ahogyan az orosz orthodox kereszténység templomaiban húsvét éjszakáján mondják: „Krisztus woskresje”: Krisztus feltámadott és a gyülekezet így válaszol: „Woistinu woskresje”: Bizonynal feltámadott. Mindnyáján tudjuk, hogy az ember názáreti Jézusról van itt szó. Határozottan és világosan alá kell húznunk, hogy Jézus húsból és vérből való ember volt. Sőt, ennél többet is kell mondanunk: Izráel népének a fia volt, zsidó ember volt. Ott, azok között született és Jeruzsálemben ítélték el és feszítették meg. Ez az ő története kiinduló pontja lett azután annak a ragyogó világosságnak, amely fényességet árasztott az egész világra Keleten és Nyugaton egyaránt. Ezt a világosságot ragadjuk meg mi is, erre tekintünk, mert ez világít meg ma minket is, ha hiszünk, amit hallunk és halljuk, amiben hiszünk: Ő él.

Igaz viszont, hogy itt két mondatot hallunk: „Én élek” az egyik és „és ti is élni fogtok” a másik mondat. Nem mondhatjuk csak az első mondatot és nem nyelhetjük le a másikat. Nem hallgathatjuk érdeklődéssel, ha Jézusról van szó és nem nézhetünk máshová, nem kapcsolhatjuk ki a tudatunkat, ha azután rólunk van szó. Jézusról soha sincsen úgy szó, hogy együttal rólunk is ne lenne szó. Az éppen a csodálatos és sajtáságos ennek a Názáreti Jézusnak a történetében, hogy abban mi is mindig benne vagyunk: mi halandó, mi bűnös emberek. Az ő története együttal a mi történetünk is. Mindig benne vagyunk mi is. Ott vagyunk a halálánál és ott vagyunk a feltámadásánál. Ez Isten kegyelmének a titka ugyan és igen nehéz megérteni, de éppen kegyelmségünk a jele annak, hogy ott vagyunk, hogy érdekeltek vagyunk az ítéletnek és kegyelemnek abban az ítéletaktusában, amiben a Názáreti Jézusnak volt része. És ezért mondja itt tanítványainak: Ti is élni fogtok! Az én életem nyitja meg az utat előre, az én életem töri át a halál áramkörét,

amely mindannyiunkat fogva tart: „Én megyek elől, én vagyok az úttörő, én vagyok elől a harcban”.

Igy értjük meg, hogy először és döntően nem rólunk, hanem Jézusról kell beszélnünk. Hiszen ha rólunk van szó, a mi életünkről és halálunkról, a mi vétkeinkről és reménységünkről, akkor még egyáltalában nem Róla, Jézusról, az Isten Fiáról, az első és utolsó Emberről van szó. Ezért van az is, hogy amit mi a mi életünknek ismerünk és mondunk, az nem ugyanaz, amit a biblia mond életnek, ha Jézusról beszél. „Benne élet volt és az élet volt az emberek világossága.” Ezt bizony nem mondhatjuk el magunkról! Igaz, nincs még messze mögöttünk az az idő, amikor egyes emberek egy úgynevezett Führernek az életében és működésében keresték az életet, létük értelmét és igazolását. Szörnyű és borzalmas istentelenség volt ez! Úgy tetszik, hogy minden emberben van ebből valami. Ha az élet kérdései szorongatnak bennünket, akkor mindig erős és imponáló embereket keresünk. De ha minden kerteles nélkül tenné fel valaki a kérdést: Gondoljátok, hogy az emberben benne van az élet, az az élet, amelyet nem győz le a halál, az örök élet, amely éppen ellenkezőleg legyőzi a halált? — akkor bizony meg kellene valanunk: Bizony nem, hanem mindenki magának él és mindenki magának hal meg. Hiszen éppen az a tény a dologban, hogy a mi életünk a természet szerint csak önmagát szereti, hogy mindnyájan a magunk rabjai vagyunk és mindenki csak magáért éli az életét. S ez nem az az igazi élet, amelyről a biblia beszél. Ez az élet a halált hordozza magában.

Tanuljuk és értsük azonban meg ma, hogy Jézusnál ez egészen másként van. Az ő életében benne van a mi életünk is. Jézus nem úgy van mellettünk, mint egy barát, testvér, menyasszony vagy tanító, hanem Jézus kiáll értünk. A halálban csakúgy, mint az életben. Ebben az egy emberben minden embernek az élete benne van. És amíg a mi életünk alámerül a halálba, addig általa élet lesz a halálunkból, egy új állapotnak és életformának a megszületését garantálja. Erre gondol Jézus, amikor ezt mondja: Én vagyok a feltámadás és az élet. Erre céloz, amikor azt mondja itt tanítványainak a búcsú órájában: Én élek és ti is élni fogtok! Nagyon világosan kell látnunk, hogy mire gondol ezzel. A többi húsvéti történetben csak Jézus halála után találkozunk ezzel az igével; csak arimátiai József kertjében hallják ezt az asszonyok, ahol a halott Jézust eltemették és ahol az asszonyok keresték. Ezt talán még fel tudjuk fogni. Úgy gondoljuk el Jézus életével kapcsolatban is, ahogyan a halált és az életet nálunk embereknél képzeljük el, mondjuk olyanoknál, akiket nagyon szeretünk s akiknek a halálát nem is tudjuk elgondolni. Mindez azonban még nem húsvéti hit! Ez még nem az a húsvéti hit, amit Jézus kíván meg öveitől ezzel az igével. Ő olyan hitet követel, amely megelőzi a halált. Én élek — ez annyit jelent: ha most meg is halok, ha szemetekkel semmit, de semmit sem láttok majd abból, hogy én élek, ha majd az ellenségek győzelmi tort ülnek, mert most, végre elbántak velem, s azok a hullámok, amelyeket én borzoltam föl, lecsillapodnak és az a mozgalom, amely benneteket magával ragadott, befejeződött és az a tűz, amelyet én gyújtottam meg, kialudt — ha majd azt fogják mondani: Nézzétek, itt fekszik az, aki le akarta rombolni a templomot, aki a latrok barlangjából az imádság házát akarta megrementeni, aki megvizsgáztalta a lelkiszegényeket és itt fekszik az, aki jajt kiáltott a gazdagoknak és a jóllakottaknak! Mégis csak győzött Heródesnek, ennek a ravasz rókának és Kajafásnak, az igazi főpapnak a szövetsége, aki fölládozta ezt az Egyet, hogy megmentse a népet! Győzött

az állam és az egyház szövetsége! Itt fekszik. Elítélték és nem nyílt meg a menny és ő nem szállt le a keresztfáról — pedig meg tudta volna tenni, ha az Isten Fia volt —, hanem úgy vették le, ahogyan a halottakat szedik le a kínzó karóról és ilyen nyomorúságosan fejezdődött be az a mozgalom, amely olyan nagy lendülettel kezdődött el Jézus körül!

Ezzel szemben mondja Jézus a tanítványainak: Ha ez bekövetkezik, akkor, éppen akkor kell úgy viselkednetek, amit most mondok nektek: Én élek. Ha majd látjátok, hogy hogyan triumfálnak mindazok, akik nem akarnak tudni az élő Istenről és templomát mauzóleummá teszik, akkor álljatok meg az én ígém mellett: Én élek! Élek és uralkodom örökké! Ott is uralkodom, ahol pedig úgy fest, mintha Heródes és Kajafás uralkodnának. Nem, az élet még sohasem volt ezeknek a híres bírónak és egyházfőeknek, ezeknek a katonáknak és gunyolódóknak, ennek a tömegnek és ezeknek a szkeptikusoknak az oldalán. Az élet ott volt, ott van és egészen ott lesz, ahol mi az Atyát és a Fiút találjuk meg, ahol az Atya kiáll a Fiúért és a Fiú engedelmeskedik az Atyának. Ott van az élet. Amikor Jézus a halálban van, akkor is nála van az élet. Alámerül az élet, mint valami bűvárharang, de nem merül el. Jézusnak a halála az utolsó, amit emberek Isten ellen tudtak tenni. Azonban: Én élek! Az Ő feltámadása az a jel és bizonyíték, hogy a halál sem tudja megtörni ezt az életet. Mert hiszen Isten saját műve, saját élete az.

Karácsony és húsvét elválaszthatatlanul összetartoznak.

-Karácsonykor ünnepeljük ennek az életnek a megszületési csodáját, ünnepeljük azt a tényt, hogy Isten élete bele lépett a halálnak ebbe a világába mi közöttünk — ennek az egy embernek az alakjában. Húsvét pedig Isten világának az összeütőközése a mi világunkkal és azokkal az erőkkkel, amelyekből mi itt élünk és amelyeknek alá vagyunk vetve. Húsvét azt dönti el, hogy valóban igazunk van-e, amikor karácsonykor ezt énekeljük: Örök világosság jöve A világnak népeire. Húsvét pedig arra emlékeztet bennünket, hogy volt idő, amikor úgy festett, hogy ez a világosság kialudt. Mintha ez az egy is, akibe a hitünk kapaszkodott, csak olyan nagy ember volna, mint a többi nagyok, akiknek a nevét megünnepeljük. Pedig hiszen azok mindnyájan a halottak birodalmában vannak már és nevük napján csak emléküket ünnepeljük. De tovább hatnak s ezért teszünk hitvallást mellettük. Szellemi erejük ma is eleven, hat reánk és a magasba emel bennünket. Ezért vagyunk a lekötölezettjeik, de csak úgy, ahogyan az emberi nemzettség lekötölezettje az ősöknek. Nem úgy van-e, hogy húsvét áthúzza mindezeket a véleményeket és üres reménységeket, amelyekkel itt a halálnak ebben a világában vigasztaljuk magunkat: Húsvétkor lelepleződik életünk minden reménysége — de minden reménytelensége is. Fény és árnyék egészen és végleg elkülönülnek egymástól. Én élek — ez azt jelenti Jézus szájában, hogy itt halottak vagytok arról a pontról nézve, amelyen én állok. S ha viszont azt kérdezzük tovább, hogy hát milyen pont az, amelyről nézve mindnyájunk élete halálnak tűnik, semminek, árnyéknak, akkor azzal válaszol Jézus, ami ő maga: Ez a pont Isten. Aki elveszíti vagy elveszítette az Istent, aki nem általa és reá nézvest él, az életről tulajdonképpen már nem beszélhet. Az nem tudja, hogy mi az igazi élet. Annyira nem tudja, mint az az ember, akinek egy szép és csodálatos képnek csak a csúnya és torz lenyomata van a birtokában. Ugyanígy vagyunk mi is, amikor egyre jobban hozzá szokunk az Isten nélküli élethez és minél jobban kapaszkodunk bele, minél üresebb lesz

a hitünk, a szeretetünk, a reménységünk, annál jobban ízlik nekünk is a halál az életben. Ízlelgetjük a semmit.

Igehirdetésünk elején azt mondtuk, hogy a húsvéti üzenet ebben a két mondatban vibrál: Abban a mondatban, amelyet csak Jézusról lehet elmondani: „Én élek”! Ő a feltámadás és az élet. Ez az egyik. A jelenvaló. Így beszélünk, ha az élet abszolút jelenlétéről beszélünk Jézusban. Benne Isten van jelen. Mellette azonban ott van a másik mondat: „Ti is élni fogtok.” Ti — azaz mi, mindannyian, akik most egyedül vergődünk a halál karmaiban. Testi szemekkel úgy látjuk, hogy a halál mindenkit utolér, és mindenkire érvényes. S akkor a történelem nem egyéb, mint egy nagy mezője a megholtaknak, mondjuk elsősorban Európa utolsó 50 esztendejében. És ki tudja, mi minden vár még reánk? A hitnek a szemei azonban valami mást is látnak: Azt az ígéretet, amelyet Isten ujsa írt a szívünkbe: Ti is élni fogtok. A hitnek ez az iskolája nálam magamnál kezdődik el, az én halálomnál, annál a halálnál, amely engem szeretne az Isten ellenfelévé, sőt ellenségévé tenni és talán már azá is tett. Itt nem játszik szerepet az, amit érzünk és meg tudunk fogni. Itt a hit szemével kell látni és a hit értelmével kell ítélni. Ti is élni fogtok. Ami Jézusban, nyájának a Pásztorában, akit Isten már kivezetett a halál birodalmából, ami benne valósággá lett, az nálunk még csak folyik és történik. Életünk részben még a halottak birodalmában van. De van egy pontja, ahol már világos van, mert részese az Isten ígéreteinek. És ha el akarnánk tévedni, mert a halál olyan hatalmas és az élet olyan erőtlén, mert a bűn zsoldja a halál és mi nyugati nihilisták egyben-másban elősegítettük ezt a helyzetet, akkor lássuk meg, hogy az ígéret jelenvalóvá lett, beteljesedett Jézusban, az élő Úrban. Benne megtörtént az ígéret. Az az élet, amelyre mi vagyunk elhíva, Benne megjelent számunkra. Ne magunkban keressük, hanem benne. Látszathit és a halálra bukkan minden olyan hit, amely az életet bennünk keresi. Az a hit azonban, amelyik a húsvéti Fejedelemben kapaszkodik és tudja, hogy Jézus nem hal meg többé, az átverekszik magát a saját halálán is, ahogyan Jézus tette. Legyen ezen a húsvéton utolsó szavunk ez: Jézusban Isten élete jelent meg. Számunkra még csak eljövendő ez az élet. De abban legyünk bizonyosak, hogy Jézus érdemből nekünk is a hátunk mögött van a halál és az élet felé menetelünk mi is, még ha olyan sok homályban is. Hiszen eleven reménységre szült újjá bennünket Jézus Krisztusnak a feltámadása a halálból.

Amen.

Bevezetőt írta és fordította:

Dr. Pálffy Miklós

Egy lelkészi állás betöltésének belső története

Egyházközigazgatásunk szerkezetében igen komoly szerepe van az egyháztanácsnak. Míg az 1937-es E. T. rendelkezései szerint az egyházközség presbitériuma csupán kisebb belügyekben intézkedhet (II. tc. 38. §), addig az 1953-as E. T. V. tc-e a lelkészi állás betöltésénél az előbbinél jóval szélesebb lehetőségeket biztosít az egyháztanácsnak. Például az egyházközség elveszítheti lelkészt meghívó jogát már a presbitériumban anélkül, hogy közgyűlés elé kerülne az ügy. Az 1937-es E. T. II. tc. 4. §-a klasszikus tételének felelőssége („a Magyarországi Evangélikus Egyházban a hatalom forrása az egyházközség”) az 1953-as zsinat néhány rendelkezése szerint fokozottabb mértékben hárul az egyháztanácsra mint a gyülekezet megtestesítőjére és képviselőjére. Több ügyben az egyházközséget elsődleges fokon az egyháztanács testesíti meg. Megnőtt tehát annak a jelentősége, hogy az egyháztanács a gyülekezetet képviseli.

Egyházközigazgatásunk változatlanul az egyházközségeken épül fel. Döntő tehát, hogy amint az egyházkormányzat megértő figyelemmel kíséri az egyházközségi tanácsok működését, úgy a presbitériumoknak is megértő együttműködéssel kell figyelniük arra, hogy mi történik az egyházkormányzatban. Ezért tartjuk rendkívül fontosnak, hogy a presbitériumok tágabb szemlélettel tájékozódjanak a közegyházi kérdésekben, keressék meg a helyes összefüggéseket s megértőbben méltányolják az egyházi felsőbbbség fáradozásait.

Elengedhetetlen lelkészi feladat a presbitériumok állandó és helyes tájékoztatása a közegyház kérdéseiről. Ennek elmulasztása az egyházközség belső ügyeinek törésében is kiütközik. *Elengedhetetlenül — s ami félelmetessé teszi: észrevétlenül — az egyházi reakció, vagy ha úgy tesszük: az egyházba menekülő reakció fészkévé és táptalajává válik a presbitérium, mert a szálak messzemenően összefüggenek.* Nem lehetünk elég éberek ennek elkerülésére.

Megdöbbenő, hogy magatartásukkal és állásfoglalásukkal az ilyen nem tájékoztatott, vagy rosszul tájékoztatott presbitériumok önkéntelenül is mennyire leleplezik a „nem politizáló”, tehát rosszul politizáló lelkészeket. De leleplezik legtöbbször önmagukat is, mert vajon honnan ered az a kettősség, hogy a környező világhoz egyébként helyesen viszonyuló presbiterek nem tudnak összhangba kerülni az egyházvezetőséggel! *éppen azért, mert az egyházvezetőség helyesen viszonyul a környező világhoz?*

Másik oldalról rá kell mutatnom arra, hogy *egyházközigazgatásunk az igehirdetés szolgálatának folyamatossága és tisztasága érdekében működik.* Ez az érdeke a belső feladata s ez végighúzódik az egyházjog fejlődésében s az egyház mai szolgálatának kérdéseiben egyaránt. Minél tisztábban látta és végezte szolgálatát az egyház a történelem folyamán, ez a belső feladat annál magasabban emelkedett az egyéni érdekek, közelebbről az igehirdetés szolgálatát végzők személyi érdekei fölé. Messze vezetne, ha részletesen fejtegetném, hogy a papmarasztás jogszokásának bevezetése és elhagyása, a lelkész életfogytiglani szolgálatának biztosítása, majd a nyugdíjkorhatár megállapítása a mindig aktuális kor körül-

ményeinek figyelembevételével mennyire nem a lelkész személyi érdekeinek, hanem az ige hirdetésének jó ellátása érdekében formálódott.

Ez így is van jól. Az egyház az igeszolgálatban él. A korinthusi levél Pál—Apollos—Kéfas részlete is világosan tükrözi ezt. Eppen ezért mindig baj származott abból, ha az ige hirdetés szolgálatára az életét odaszánó lelkész egyéni érdekeinek szemszögéből nézte szolgálatát. A „vagy Pesten, vagy sehol” s az „aszfalt nélkül nem tudom elképzelni a szolgálatomat” álláspontja joggal kelt a papság széles rétegeiben felzúdulást, az egyházkormányzat számára papok ilyen állásfoglalása kétségtelenül számtalan nehézséget támaszt, de a legfőbb az, hogy ez az álláspont belső bajokat és belső hűtlenséget tár fel. Az egyház szolgálatának az a természete, hogy egyéni érdekek nem nőhetnek az ige szolgálatának érdekei fölé. S ha valahol ilyen bajok lappanganak, azokat egyházkormányzatilag érzékelni tudjuk — a legalsóbb fokon, a presbitériumokban leginkább. Ahol ilyen állásfoglalású lelkészek szolgálnak, ott a presbitériumok az egyház belső és külső szolgálatának kérdéseiben egyaránt rosszul tájékozottakká válnak. Mert a szálak itt is messzemenően összefüggenek.

Ezek olyan tapasztalataim, amelyeket sok-sok presbitériumban megfordulva, itt-ott kiütő esetekből szűrtem le.

Tanulságul pedig most felvázolom az egyik peremvárosi gyülekezetben lefolytatott lelkészi állást betöltő eljárás „profil”-ját.

Hadd bocssatom mindjárt előre, hogy ez *kirívó* és egyetlen eset s tanulságaiban való okulásul közlöm. Az *általános* helyzet ti. az, amit az Egyetemes Egyháztanács előtt elhangzott püspöki jelentés így tár fel: „az 1959. esztendőben 26 lelkészválasztást folytattunk le a Magyarországi Evangélikus Egyházban. Ebből 7 esetben lelkészküldés jogán a püspökök neveztek ki lelkészeket, a többi 19 esetben a gyülekezetek éltek a lelkészmeghívás jogával. A lelkészküldések aránylag nagy száma azt mutatja, hogy több gyülekezetünk presbitériuma nem nőtt fel még oda, hogy egyházunk kérdéseit jól lássa, a lelkészmeghívással élni tudjon, az összefüggéseket felfogja, és a helyi érdekeket összhangba tudja hozni a közegyházi érdekekkel. Több esetben azonban a gyülekezetek bízalma olyan lelkészek felé fordult, akiket közegyházi érdekből is tudtunk támogatni.” Ehhez járulnak az 1960. év eddigi adatai: tudomásom szerint 6 lelkészi állás betöltése, közöttük kettő a püspök lelkészküldő jogának gyakorlásával. *Csaknem 25 esetben tehát szinte problémamentesen a gyülekezetek maguk tetszése szerint s egyben a közegyház érdekeinek megfelelően töltötték be az üres lelkészi állást.* A püspöki lelkészküldő jog gyakorlásának eseteiben pedig erős többségében a gyülekezet meglegedésére s az egyházi élet kiegyensúlyozódására történt minden s azóta a jelentésben érintett presbitériumok is felnővően vannak.

A nyers folyamat a most feltároló különleges esetben ez.

A lelkészt, aki immár több mint két esztendővel túlszolgált a jelenlegi nyugdíjkorhatárt, a Nyugdíjosztály — miután az illető lelkész nem szerepelt a püspök által szolgálatban visszatartandók listáján — szabályszerűen nyugdíjazta. A végzést, amely dec. 31-re szolt, a megelőző őszi folyamán megkapta. Az így megüresedett lelkészi állás betöltésének eljárása megindult, de abban a szakaszában, amelyben próbaszónoklatok meghallgatásának lehetőségével kívánt élni a presbitérium, jelentősen — de nem törvénytelenül — elhúzódott. Végül is szavazásra kerülvén a sor, a presbitérium *elvetette a lelkészmeghívó jogot.* A püspök élt a lelkészküldés jogával és X lelkészt kiküldött a gyülekezetbe, akit beiktattam istentisztelet és ünnepi közgyűlés keretében. Zsúfolt templom,

ünnepi hangulat, köszöntések, küldöttségek, táviratok, a templomudvaron terített asztalok mutatták, hogy a beiktatott lelkészt *mind a gyülekezetben, mind a közegyházban szeretik és becsülik.*

Az érdekesség ott kezdődik, ahol a *részletekbe megyünk* s megpróbáljuk demonstrálni a *háttérben meghúzódó törekvéseket.*

Azon az első presbiteri ülésen, amelyen megállapítottuk a lelkészi állás megüresedését s a törvényes előírásoknak megfelelően ismertettem az állás betöltésének jogi folyamatát, *két sajátos hang* ütközött ki.

Az egyik a *lelépő lelkész keserősége*, aki egyrészt váratlanul találta a nyugdíjaztatást, másrészt bizonyos ellentmondást látott a lefolytatásban s emiatt eleve rosszindulatot sejtett benne. A püspök úr minden év őszi levélben meg szokta kérdezni a nyugdíjkorhatárt meghaladott aktív lelkészeket, hogy tovább kívánnak-e szolgálni. Ez a körkérdés *tájékozódó jellegű és semmiképpen sem jelenti azt, hogy a püspök döntését az illető lelkészek szándéka határozza meg.* Ebben az esetben ez a sokszorosított körkérdés úgy érkezett meg a lelkészhez, hogy mielőtt arra válaszolhatott volna, a Nyugdíjosztály már kimondotta a nyugdíjazását. A püspök ugyanis — tekintet nélkül az illető lelkész véleményére — nem javasolta a szolgálatban való visszatartását. Történt jogtalanság? Nem. Történt méltánytalanság? Nem. Hiszen nemcsak elérte, de túlszolgált a nyugdíjkorhatárt. Váratlan volt a lelkész számára? Nem, hiszen 60 éves kortól mindegyik lelkésznek számolnia kell ezzel. A végzést ősszel kapta meg. Sőt anyagi méltányosság okából még ősszel ígéretet tett a püspök arra, hogy a lelépő lelkészt bízva meg az adminisztrátorsággal, aki így egy-két hónapot még nyer. Ez alapján véve *jelentős méltányosság a püspök részéről*, mert bár az 1953-as vonatkozó paragrafus nem határozza meg, hogy ki lehet az adminisztrátor, az 1937-es törvény erre kifejezetten valamely szomszédos gyülekezet lelkészét jelöli meg.

A lelkész még két érveléssel igyekezett alátámasztani méltánytalanságérzését. Szerette volna a megkezdett konfirmációi oktatást befejezni. Persze, ha ilyen érvek helyt adnánk, sohasem lehetne január 1-ével nyugdíjaztatni, hiszen a konfirmációi oktatás legtöbb gyülekezetünkben ősszel kezdődik. Mégis a lelkész előtt nyitva maradt a lehetőség, hogy mint adminisztrátor, befejezze a konfirmációt. Továbbá szerette volna megünnepelni a gyülekezetben a nyáron bekövetkező 40 éves lelkészi jubileumát. Ezt persze a gyülekezet akkor is megünnepelheti, ha az illető lelkész néhány hónapja már nyugdíjban van. Nem is szólva arról, hogy a püspök az adminisztrálással megbízott immár nyugdíjas lelkésznek helyettes lelkészi megbízását hajlandó lett volna a jubileumi ünnepig is meghosszabbítani. A lelkész mégis így tette fel magának a kérdést: *ki miatt kell vajon nyugdíjba mennem?*

Le kell szögezmem, hogy a presbitérium nagyon csekély kivétellel nemcsak a legtermészetesebben, hanem *megnyugvással vette a lelkész nyugdíjaztatását.* A csekély kivétel csupán azt nehezítette — nyilván a lelkész „váratlanság-érve” nyomán —, hogy *nem kérdezték meg a presbitériumot előzetesen*, vagy legalábbis nem közölték vele a várható nyugdíjazást. Felvilágosítottam őket, hogy *ez sem a törvényben előírva nincsen, sem szokásban nincsen.* Később mégis ezt „törvénytelen” lépésnek minősítették és a presbitérium mellőzéséről beszéltek.

A másik sajátos hang az volt, hogy — noha a presbitérium a leg-sablonosabban átsiklott minden konkrét előírt tennivalón — *lelkesen s szinte a dolgoknak elébevágóan hozott teljesen egyhangú határozatot, hogy élni kíván három lelkész meghallgatásának lehetőségével.* Nyoma-

tékosan leszögezem tehát, hogy a súlypont nem a törvényes folyamat gondos követésére került, hanem egy *alternatív lehetőségre*. A három lelkész meghallgatása *ti. nem kötelező előírás* a törvényben, hanem bekiktatható lehetőség, amivel élhetnek, de nem föltétlenül kell élniök. Le is szögezték — amihez ismételtlen visszatértek —, hogy azért ragaszkodnak ehhez, mert: „*választani akarunk!*”

Itt lett világossá, hogy a presbitérium, ha ismeri is, de *nem érti a törvényt*. Hónapokon keresztül vissza-visszatérően kellett magyaráznom, hogy az 1953-as törvény *kizárja a lelkészválasztás lehetőségét*. Csak *egyhangú meghívást* ismer, vagy a *püspök lelkészküldő jogát*. Annak érdekében, hogy tájékoztatlanság esetén létrejöhessen valaki mellett az egyhangú meghívás lehetősége, engedi a törvény három lelkész meghallgatását, amely azt célozza, hogy valaki *mellé odaállhasson* a gyülekezet *elkerülve a gyülekezet egységét megbontó választási harcot*.

Hiába magyaráztam. A presbitérium „*választani*” akart. A törvény szellemével, célkitűzésével tökéletesen ellentétben *választási harcra akart intonálni* a gyülekezetben s nem is valaki *érdekében* — hiszen *senki* jelöltjük nem volt! — hanem *valaki ellen*.

Itt fogtak alapvetően mellé.

Oda kell visszanyúlnom, hogy a lelépő lelkész így tette fel magának a kérdést: *ki* miatt kell nyugdíjba mennem?

Emellé most már le kell írnom azt az erőt, amely megzavarta ennek a gyülekezetnek a békességét: *az egyházba menekült reakció* ez. Voltak, akik ebben *tudatosan és tervszerűen cselekedtek*. Voltak, akik jóindulatúan cselekedtek és nem ismerték fel a reakcióval való összefüggéseket. Ezek azzal támadtak vissza, amikor ezt feltártam előttük, hogy ők „*nem reakció*”-sok. Mindennapi életükben, üzemükben, gondolkozásukban valóban nem azok. *Itt mégis a reakció járszalagjára kerültek*. És voltak, akik egyszerűen és összefüggés nélkül konokak („*csak azért sem*”), szűklátókörűek voltak. Ezeket persze a legkönnyebb felhasználni és eszközzé tenni bizonyos célok szolgálatában, bár azt hiszik, hogy ők a megingathatatlanok, a jellemek, az egyház igazi érdekeit képviselők.

Az egyházba szorult reakciót pedig éberem figyeljük és küzdünk ellene. Nem is elsősorban azért, mert rossz politikának, követhetetlen útnak tartjuk. Még kevésbé opportunizmusból, tudván, hogy úgysem lehet előrehaladni vele, hanem döntően azért, mert *a reakció nem az egyház hangja*. Csak beleszorult itt-ott, megpállik benne s megpállasztja az egyházat.

Hogy hogynem, szétvittek még a nyugdíjbavonulás tényleges megtörténte előtt egy hírt a mindenben támadnivalót kereső suttogók: az *egyházvezetőség X. lelkészt akarja ebbe a peremvárosi gyülekezetbe küldeni*. Ez a lelkész történetesen riportot írt az Evangélikus Életbe egy vidéki kisváros gyülekezetéről. Az ország egy másik részén lakó s ebből a kisvárosból származó hívő olvasta. Kedves hírokat pendített meg benne a kitűnő riport. Írt egy kedves köszönőlevelet s elküldötte a riportírónak, akiről fogalma sem volt, hogy kicsoda, s hol lakik. Megcímezte hát az illető kisváros lelkészi hivatalába azzal a bizalommal, hogy majd utánaküldik X lelkésznek.

No, utána is küldték. Mi lelkészek többé-kevésbé tudjuk egymásról, hogy ki hol szolgál. Ha a fiatalabbakról talán nem is, de az idősebbekről föltétlenül. Így azt is világosan tudták abban a kisvárosban, hogy ebben a peremvárosi gyülekezetben *ki* az ott immár negyedik évtizede szolgáló lelkész. Mégis *ide* továbbították a levelet annak az X.

lelkésznek, aki ott soha nem lakott, soha nem szolgált egyetlen alkalommal sem. Enyhén szólva: nehéz elhinni, hogy „véletlenül”.

A levél megérkezett. A nyugdíjazás végzését nemrég kézhez kapott lelkész, aki különben is ezzel a rosszul feltett kérdéssel küszködik: „ki miatt kell nyugdíjba mennem?” — *végiglobogtatta a borítékot a gyülekezetben*: „ömiatta kell nyugdíjba mennem, lám már annyira biztos a dolgában, hogy a levelet is ide címezteti.”

A presbitériumban pedig voltak, akiknek — maguk meggyőződése miatt, vagy biztatásra — *ez igen jól jött*. Addig tüzelték a hangulatot, amíg ki nem mondták maguk között: akárci legyen is papjuk, de az az X lelkész, aki még itt nincs, de leveleit ide címezteti, ne! Az az X lelkész ne, *akit sohasem láttak, aki közöttük sohasem szolgált, akit sem őt, sem más nem ismert a gyülekezetben* és aki ellen semmi más nem tudtak mondani, csak azt, hogy „az a hír róla”, hogy az egyházvezetőség őt akarja a gyülekezet „nyakára küldeni”. (Holott a püspök sem a-t, sem b-t még nem mondott, meg sem kérdezték tőle!) *Konkrét jelöltje azonban — ismétlem — nem volt a presbitériumnak*. Azt tehát nem tudták, hogy *kit akarnak*, csak azt, hogy *kit nem*, de *azt sem ismerték*.

Azt a domináló határozatot, hogy „választani akarnak”, ilyen előzmények után hozták meg.

Az egyházba szorult reakció ti. természetesen nem azt mondja ki az egyházban, hogy „az állam rendszere nem jó”. vagy hogy „vissza kívánjuk a régi világot” — hanem azt szeretné közvetve bizonyítani, hogy *ebben a rendszerben az egyház nem él szabadon*, hogy az ellenforradalom idejének egyházvezetősége után ez az egyházvezetőség nem élvezi az egyház népének bizalmát stb. Ennek érdekében a legkörmönfontabban cselekszik. érvel és bizonyít.

Jelen esetben az egyházi reakció szerint ki kell vívni, vagy jóhiszemű emberekkel ki kell harcoltatni, hogy bukjon meg az egyházvezetőség „terve”. Mi ugyan nem ismerjük a „jelöltjét”, sohasem láttuk, nem tudunk hát semmi rosszat mondani ellene, de mivel a püspök nem azzal kezdte, hogy „kedves presbiterek, kit akarnak választani?” hanem állítólag a gyülekezet megkerülésével jön a javaslat: *nem kell!* Persze azért rossz fiúk nem akarunk lenni, jelöljön hát a püspök az ő kivételével bárkit, meghívjuk. Így a kecske is jól lakik, a káposzta is megmarad: mi azt hívtuk meg, akit a püspök akart, de ország-világ előtt bebizonyítottuk, hogy *lehet a püspök ellen harcolni*, érvek nem is kellenek hozzá, csak egyszerűen a: „csak azért sem!”

Hangsúlyozom tehát: *nem arról van szó, hogy a gyülekezet valakit megszeretett, mert szolgált közöttük, vagy jó személyi kapcsolatai vannak* — s az egyházvezetőség mást akar odaküldeni. *Arról sincs szó, hogy olyat akar az egyházvezetőség odaküldeni, akit nem szeretnek a gyülekezetben*. Sőt, *arról sincs szó mindaddig, hogy a püspök valóban ajánlott-e valakit*. Csupán elterjedt a hír, hogy „el van döntve”, ki jön a gyülekezetbe lelkésznek, ezért az illető nem kell.

A logika vaskövetkezetességű. Vagy az történik, hogy a püspök retirál s akkor kiderül, hogy szembe lehet vele szállni *érvek nélkül* is — most ebben, máskor másban, — *vagy az történik, hogy a püspök nem retirál, minden áron ragaszkodik a jelölthöz, akkor pedig kiderül, hogy nincs az egyháznak szabadsága, hanem erőszak uralkodik*. Ez a „kigtartó, hős kis presbitérium” pedig a legyötörtetésig kigtartó helytállásával dokumentálja azt, hogy hol az „igazi egyház” s azt a susmogva ter-

jesztett tételt, hogy ahol egyetértenek az egyházkormányzattal, ott voltaképpen csak arra való a presbitérium, hogy a „törvénytelen erőszaknak a törvényesség látszatát adja”.

Emellé gondoljuk oda a püspök mai, eddig soha nem volt feladatát személyi téren: 60 nehéz szörványmunkában dolgozó lelkész várja tőle, hogy jobb helyre juttassa, öt év alatt 15 lelkészt kell elhelyeznie az összevonások miatt megszűnő miniatűr egyházközségekből, gyermekes, öreg segédlelkészek várnak parochiára stb.

Mit tesz tehát a püspök? *Se nem retirál, se nem erőszakoskodik.* Ő a lelkészek lelkésze, tehát *köteles megvédeni az ismeretlenül méltánytalanul dezavválta lelkészét.* Mert ha azt mondja, hogy nem is akartam X lelkészt ajánlani, ő maga kibújt a kínos helyzetből, — de X lelkész előtt egy életen át ott futna a híre: ezt a lelkészt még a püspök sem tudta megválasztatni. Mivel szolgált ő erre rá s hogyan tekintene a továbbiakban püspökére? A presbitériummal szemben pedig a püspök nem erőszakoskodik, hanem azt mondja: *bizonytal rosszul tájékozódtak. Szót értek hát velük. Meghallgatom érveiket, ők is az enyémeiket s majd döntünk közösen, ahogy az egyház érdeke kívánja.*

Kiszállt a presbitériumba. Két óra hosszat tartott a gyűlés. Feltárta előttük a közegyházi összefüggéseket. Szólt az egyházi törvények értelméről, helyéről az egyházi életben, az ellenforradalom bomlasztó hatásáról, a gyülekezet fejlődéséről és lehetőségeiről stb. Csodálkozott azon, hogy X lelkésztől, noha nem ismerik, mégis elzárkóznak s elmondta, ő milyenek ismeri, hogy szolgált egy nehéz szörványban, esőben, hóban, sárban. Széles egyházi perspektívát tárt fel. *Világosan, határozottan, olykor keményen beszélt.* Úgy, ahogy felnőtt, érett embereknek felelőségük tudatában egymással szólniok kell. A presbitérium azonban „csak azért sem” akarta érteni. *Nem akart nagykorú lenni. Érveik nem voltak X lelkész ellen,* aki közben már prédikált a gyülekezetben. Minden indoklás nélkül, minden érvelés ellenére egyre hajtogatták: három lelkészt küldjön a püspök, *akik közül választhatnak. Köztük lehet X lelkész is. Persze napnál világosabb volt: csak azért, hogy ellene szavazzanak.*

Közben egyre jobban napfényre kerültek a *rejtett indító okok.* Az egyházfőhatóságot gyűlésről-gyűlésre visszatérően törvénytelenességgel vádolták. Ok: semmibe veszik a presbitériumot, mert nem kérdezték meg a nyugdíjazás ügyében. Nem engedik a három lelkész próbaszónoklatát. (Holott erről szó sem volt, *akkor már ketten prédikáltak is.*) Időközben adminisztrátor-csere is volt a püspök rendelkezésére. Ezt is törvénytelenességnek minősítették, mert „megint nem kérdezték meg a presbitériumot”. (Hiába olvastuk fel előttük a törvényt, amely szerint az adminisztrátort a püspök küldi ki és menti fel.) Belekötöttek a legapróbb dolgokba. Tendenciózusnak minősítették, hogy bizonyos presbiterek később kapták meg a meghívókat. (A postakönyv igazolása sem volt elég az egyszerre történt feladásról.) „A püspök túl kemény volt”, az esperes pedig gyűlésről-gyűlésre a törvénytelenység vádját hallhatta.

Mint említettem, a püspök leváltotta az adminisztrátort, mert a helyett, hogy segített volna a gyülekezet békéjén munkálkodni, csak nehezítette a helyzetet. A leváltás helyességéről, annak megtörténet után is, maga szolgáltatta a legjobb bizonyítékokat magatartásával. Új adminisztrátor X lelkész lett: *hadd ismerje meg a gyülekezet s akkor mondjon róla véleményt.* A presbitérium tiltakozott, ismét törvényteleniséget kiáltott s maguk között a presbiterek elhatározták: testületi-

leg nem járnak a gyülekezetben istentiszteletre, (s közben ők „védték az egyház érdekét”!) Tudjuk, hogy egy ilyen „határozat” milyen lelki kényszer alá tud fogni jóhiszemű, szelíd embereket. A gyűléseken pedig elkezdtek a gyülekezet zülléséről, széteséséről, anyagi romlásáról beszélni. Persze az egyházfőhatóságot okolták érte.

Háttérben dörzsölgette kezét a reakció, amelyet mintha innét-onnét irányítanak is: „az egyházvezetőség erőszakos törvénytíró s nyomában züllik, szétesik a gyülekezet.”

De ki kell térnem a három próbaszónoklatos lelkész kérdésére is. Az egyházvezetőség részéről a meghallgatásuknak természetesen nem vágta senki útját. A presbitériummal s egyes tagjaival folytatott előzetes megbeszélés után kiküldöttem X lelkészt, majd Y lelkészt. Mindkettő jó teológus, Y is kiváló képességű és tanult fiatalember. A presbitérium azonban egyszerű hallás után ítélte s noha X lelkész sokkal dinamikusabb igehirdető, mint Y, mégis a presbitérium hangadói azonnal Y mellé állottak s X-nél más kifogást nem tudtak felhozni, mint hogy „az oltárnál olvasta az imádságot.” (Nyilvánvaló, hogy ezt jól tette, hiszen a gyakorlat mellett liturgiai szempontok is ezt kívánják). „Milyen lelkész az, aki még imádkozni sem tud” — terjesztették róla a hírt.

Mikor azután X adminisztrátor lett; a presbiterek nem jártak istentiszteletre, de törvénytelenséget kiáltottak azért, mert az adminisztrátor látogatni kezdte a hiveket, ahol — szűrőpróbákkal ellenőriztem — sohasem önmagáról beszélt, hanem egyszerűen istentiszteletre hívta őket.

A harmadik vendégszónok kijelölését, illetve ajánlását is tőlem, közvetve az egyházfőhatóságtól várták. A törvénytelenség ennyi vádja s a feszült hangulat miatt nem voltam hajlandó ajánlani senkit. *Jelöljenek ők maguk, akit akarnak.*

— Kit hívhatunk meg? — kérdezték.

— Bárkit a 420 férfi közül, akinek Magyarországon evangélikus lelkészi oklevele van — mondtam.

— Bárkit? — hökkentek meg.

— Igen, bárkit — feleltem teljesen komolyan — akár V, Z, vagy Zs lelkészeket is — megneveztem három olyan lelkészt, akik az ellenforradalom alatt súlyosan terhelték magukat nagyonis egyértelmű politizálással.

Harsány nevetés volt a válasz s közbekiáltások hangzottak: bizony őket meg is hívnánk, ha lehetne!

A kedélyesnek szánt közbekiáltások döbbenetes komolysággal demonstrálták az alapállás rejtett, de valóságos gócait.

Majd némi nyílt szavazással meghívták prédikálni B lelkészt, aki azonban nem óhajtott élni a próbaszónoklat lehetőségével.

X lelkész attól kezdve, hogy adminisztrátorként átvette a hivatalt, prédikált, bibliáórákat szervezett, konfirmációt oktatott, látogatott, — szóval becsülettel végezte szolgálatát.

Közben a presbiterek konokul a gyülekezet zülléséről szónokoltak. Az egyik vasárnapon, amikor az adminisztrátor X lelkész szolgálata volt meghirdetve, — előzetesen nem szóltam senkinek — rajtaütésszerűen kiszálltam a gyülekezetbe megnézni, igaz-e a presbiterek állítása, hogy tönkremegy a gyülekezet. Az egyházköztség mindkét istentiszteleti helyén prédikáltam. Az egyikén zsúfolt imatermet találtam,

a másikon az istentiszteleti látogatottság sokévi átlagának kétszeresét. Utána, visszatartva a híveket, elbeszélgettem velük. Teljes egyöntetűséggel meg voltak elégedve X lelkész munkájával, megszerették s többen kifejezetten nehézményezték a presbitérium magatartását. Kérték, hassak oda, hogy X lelkész végleg ottmaradjon.

Megvizsgáltam a hivatalt is. A megajánlott egyházfenntartó járulékok kis zökkenő után rendszeren folytak be. Az offertóriumok megtöbbszöröződtek. A hívek buzgósága növekedőben volt, szolgálatokban is (oltárdíszítés).

Ezek után összehívtam a presbitériumot. Eléjük tártam a tapasztaltakat s megkérdeztem tőlük, *kit képviselnek voltaképpen, mert az egyház népét, a templomos híveket nyilván nem.* Konokul és változatlanul züllésről, egyházromlásról, anyagi csődről, szétesésről beszéltek.

Rájöttem, hogy nincs mit és nincs kivel tárgyalnom.

Azt már csak csendes hilaritással szemléltem, hogyan bomlik meg magától a presbitérium egysége az ellenállásban. Volt, aki „mostmár csakazértis” meghallgatta, hogy ki az az X lelkész. (Az „egyhangú elhatározások” lelki kényszere is elszáll, ha a reális tények a régi okok helytelenségéről beszélnek.) Meghallgatta, megismerte s mellé állt. Utána a második, azután a harmadik, majd a negyedik...

A hangadók egyre elkeseredettebben fújták a „törvénytelenység” és „züllés” melódiáit és személyiükben sértegették azokat a presbitertársaikat, akiknek kinyílt a szemük. Emezek csendesen, szeretettel és egyre meggyőzőbb érvekkel beszéltek.

Azután jött a törvényben előirt szavazás (titkosan!), a próbaszónaklatra meghívott három lelkész valamelyikére. 6—7—1 arányban megszólottak a szavazatok (!) s négyen tartózkodtak a szavazástól.

Vagyis elvesztették lelkészmeghívó jogukat. Életbe lépett a püspök lelkészküldő joga.

Abban a törvényben megszabott testületben, amelyet véleménymeghallgatás okából a püspök a küldő jog gyakorlása előtt összehívott, az esperes s a gyülekezet gondnoka hosszú referátumban számoltak be az eljárás lefolyásáról.

Magam az események zajossága okául világosan a presbitérium tájékozatlanságát, vétkes eltöközódását jelöltem meg. A presbitérium nem csak most, de éveken keresztül nem tájékozódott helyesen a közegyházi kérdésekről, nem ismerte a törvény irányvonalait, fogalma sem volt az 1953-as tc-ek belső szelleméről s bizonyos gyülekezeti szűklátókörűségben élt. Nem volt hajlandó felismerni a dolgok valóságos hátterét.

Jó volna, ha a presbitériumok tágabb szemlélettel tájékozódnának, megkeresnék mindig a helyes összefüggéseket s megértőbb szeretettel méltányolnák az egyházi felsőbbtség fáradozásait. A tájékozatlanság sötétsége s a sötétségben csak gombásodás lehetséges. Észrevétlenül. Az egyházban a reakció a tájékozatlanság talaján bújik meg. A fényben kinyújtóznak a karok s egymásra találnak.

A referátumok nyomán a testület — benne a kerület ügyész-főjegyzője s a Teológiai Akadémia egyházjogi professzora — az eljárást törvényesnek ítélte meg. A gondnok kivételével egyhangúlag azt tanácsolták a püspöknek, hogy X lelkészt küldje ki rendes lelkészül.

A gondnok kötelességszerűen tolmácsolta a presbitérium üzenetét: X lelkész kiküldetése esetén „a presbitérium nem hajlandó őt beiktatni”.

Hálás voltam a presbitériumnak ezért az üzenetért, mert az utolsó szó jogán is bizonyoságot tettek az egyházi törvényekben való járatlanságukról.

X lelkészt a kiküldetés után igazán nyugodt lelkiismerettel, a gyülekezet demonstratív szeretete mellett beiktattam.

Mert a beiktatást az *esperes végzi*, nem a presbitérium.

A gyülekezetben pedig hirdetik az ige, kiszolgáltatnak a szentségek, folynak a bibliaórák, szeretetvendégségek, szolgálatok, cura pastoralis, befolyanak a megajánlások, nő az offertórium s a templomlátogatás messze felette van a sokévi átlagnak.

Az egyházvezetőség pedig a jövőben sem fogja engedni, hogy a presbitériumok az egyházi törvényekre való hivatkozás közben a reakció eszközeivé váljanak. A lelkészeknek pedig kötelessége, hogy tanítsák és neveljék a presbitereket az egyház mai helyes szolgálatának végzésére és a gyülekezet kormányzásának érett keresztyénekhez illő gyakorlására.

Koren Emil

A Sajtóosztály iratterjesztése értesíti a Gyülekezeteket,
hogy megjelent a

KORÁLISKOLA I.

amely a templomi kántori szolgálathoz szükséges elemi tudnivalókat és énekeinkhez előjátékot tartalmaz

A Kottafüzet ára 52,— forint.

Megrendelhető a Sajtóosztályon, Budapest, VIII., Üllői út 24.

Multunk kötelez

Reformációi előadás

Az emberiség történetében is változnak az évszakok. Hosszú, sötét telek után friss, pajkos tavaszok jönnek. Megérnek a korszakok is, mint a gyümölcs, vagy elvirágzanak és lehullnak mint virág és falevelek, hogy a magban és rügyben átmentsék a jót a következő századoknak. Ami a századok méhében megfogant, feltartóztathatalanul világrajön. A századok ikergyermekeit sok-sok „koraszülött” testvér előzi meg, mintegy hírnökéül az „idők teljességének”. Sok névtelen munkás, szellemi kőfaragó építi a hajlékot, készíti az utat, amelyben és ahol a „nagy” majd megjelenik, hogy meghirdesse az újat, kibontsa a zászlót és megfúvassa a kürtöket. Így van ez minden korszak születésénél.

A XVI. század is egyike az emberiség nagy tavaszainak. A század jelentőségéből mit sem von le az a tény, hogy a barázdáit jóval korábban megszántották. A magot a XVI. század vetette el és a kalász is ugyanebben a században szökkent szárba. Ez a század kóstolt valójában bele a friss levegőbe, ez a század jött rá az ízére és ez a század tudott a kamasz vakmerőségével szerelmet vallani az újnak és merte egy életre eljegyezni magát az újjal. Hajnal volt a XVI. század, melynek világoosságában eltűntek az éjszaka riasztó árnyai, veszedelmei. Eltűnt a középkor, megjelent az újkor. Ezért találkozunk annyi vakmerő emberrel. Sokan tengerre szállnak és kíváncsian fürkészik a „föld határait”, mások császárokkal és pápákkal viaskodnak, ismét mások a betű mámorító ízével töltik meg izájkjukat és szomjas tömegeket mennek el itatni vele, vándor-prédikátorokkal találkozunk, akik a legelűgöttabbe településekre is elviszik az ígét, sokan fegyvert ragadva a hódítás démonának, vagy a szabadság istenasszonyának hódolnak. E században minden forrt, változott, ezért ez a század rendkívül bonyolult, zavaros. Alig lehet megtalálni és kihúzni a XVI. század fő vonalait, hogy kontúrjait megkaphassuk.

A nagy zűrzavarban mégis akad egy-két olyan pillér, amely a század boltozatát tartja.

WITTENBERG

Isten nagy, történelemformáló műhelyéből egyre-másra kapott a század munkásokat. Majd Wittenbergben egy addig ismeretlen, névtelen ágostonrendi barát lett eszköze az egyház reformálásában. Sok-sok apró erecske duzzadt folyóvá 1517. októberében, amikor Luther Márton elindította a reformáció munkáját. A reformációba torkollott az újkor minden jelentős mozgása, a humanizmus, az újkori kritika, a szellemi tekintély minden oldalról való bírálata, a fejlődő nemzeti érzés stb., stb.

„Háttra van még az a fegyver, s azok a nyájas áldások, melyekről Szent Pál emlékezik meg. Ezek között is különösképpen nyájasok a különféle eltiltások és felfüggesztések, ismételt eltiltások, kiátkozások és büntető ábrák, végtére ama szörnyű villám, mely az emberi lelket egyetlen szempillantás alatt a pokol sötét mélyére taszítja. E villámot a Krisztusban szent atyák és Krisztus helytartói mégis senki másra

nem irányítják keményebben, mint azokra, akik az ördög ösztökélésére Szent Péter örökét csorbítani, lefarigcsálni törekednének. És ámbátor Péter az evangéliumban úgymond: „mindent elhagytunk és téged követünk!” — mégis Péter örökségének szántóföldeket, mezővárosokat, adókat, vámokat, valamint hatalmas birtokokat neveznek. Ezekért Krisztus iránti forró szeretettől felgyulladva, tűzzel-vassal hadat viselnek, tömérdek keresztyén vért ontva, s ugyanakkor mégsem áttalják azt hinni, hogy apostoli módon az egyházat védelmezik, Krisztus jegyesét, mint ők mondják: „bátran szétszórva ellenségeit.” Mintha bizony az egyháznak lennének veszedelmesebb ellenségei, mint az istentelen pápák, akik hagyják, hogy Krisztus néma feledésbe merüljön, akik az egyházat mocskos pénzkerítő törvényekkel megkötözik, kötelező törvénymagyarázatokkal meggyalázzák és pestises életükkel meggyilkolják...” — írja *finom, metsző gúnnyal Rotterdami Erasmus A balgák dicsérete című művében egy évtizeddel a reformáció kirobbanása előtt.* Noha A balgák dicsérete a kritikának már reformációi hangja, mégis csak halk intonálás, a harsogó szimfóniát 1517-ben halljuk.

Itt kétségtelen olyan jelenséggel állunk szemben, amire azt mondjuk: *Luther Márton a lovak által elragadott gyeplőt sikeresen megfogta, az eseményeknek, következőképpen a reformációnak irányt adott.* Hiszen a reformáció a fent említett jelenségekben legalább száz eszten-deje megindult és a tudat alatt minden megérett a befogadására. Csak jönni kellett valakinek, aki ezt a munkát elvégezze. Isten éretté tette a helyzetet, Luther szinte egyetlen rázására ölébe hullt a keresztyén-ség, az egyház megtisztításának lehetősége. Más szóval, Isten ezt a századot jelölte ki ügyének diadalra jutásául. Ezért minden történelemformáló tényező, kultúra, politika, gazdaság, társadalom, háborúk ezt a nagy eseményt szolgálta, illetőleg segítette elő. A reformációt! Isten Lutherban foglalta össze az epizód-tényezőket és általa vitte győzelemre a reformáció ügyét. A wittenbergi egyetem, a könyv, a szász uralkodó egyrészt, másrészt a császárság és pápaság katonai, illetve erkölcsi gyengesége a reformáció ügye mellett sorakozott fel, fejlődését elősegítette, a megsemmisítő intézkedések pedig hatástalanok maradtak.

A közel 450 éves esemény, egyre világosabbá lesz előttünk, hogy abban a helyzetben, amelybe a történelem során jutott az egyház, Isten nem hagyhatta. Isten minden módot és eszközt szolgálatba állított azért, hogy figyelmeztetéseit megtegye, amelyekről tudjuk, hogy az egyház elvakultsága miatt hatástalanok maradtak. Elemi erővel tört ki viszont a reformációban mindez. *A reformáció fényében ismerhettük meg újra Jézus Krisztus által, a Szentírásban kinyilatkoztatott Istent, újra rendezhetővé vált egészséges módon az Isten és ember közötti viszony.* A reformáció így elsősorban a kegyelmes Isten újra való felfedezése egyrészt, másrészt az emberszerető Isten egyszerű, mindenki által a szentírásból megtapasztalható bemutatkozása.

EURÓPA REFORMÁCIÓJA

Van a reformációnak a kultúra területén, egy hatásában rendkívüli, szinte felmérhetetlen eredménye. A reformáció Európát bármennyire szétforgácsolta, a reformációt Európa szülte, Európáé volt. Az új világ még csak akkor mutatta meg partjait, kelet pedig hideg közöny-

nyel vett tudomást róla. (Pl. az iszlám török, stb.). A reformáció Európáé maradt nemcsak a XVI. században, de még hosszú ideig. Bár jegyében sok-sok vér folyt, és bár a pápa és a császár, mint a század még mindig legtekintélyesebb hatalma összefogtak ellene, és uralkodók, mint pestis-járványtól őrizték népüket, mivel európai szellem volt, nem sikerült terjedését megakadályozni. Nem képezett határt sem faji, sem nyelvi, sem kulturális nehézség. Napóleon vádolja V. Károly császárt azzal, hogy nagy történelmi alkalmat mulasztott el, amikor visszautasította Luther felszólítását, hogy maga álljon élére Németországban a reformáció mozgalmanak. V. Károly, a római szent birodalom császára egy „nemzeti lázadást” nem vezethet a pápa ellen, inkább az „eretnek-séget” számolja fel! De egy szellemi áradatot, amelyre a népek éheztek, nem lehetett hatalommal megállítani. Károly, a tehetségtelen Habsburg erre hiába vállalkozott. A pápák viszont nem hallgattak a józan ész szavára, és a század hívőiben egyre inkább kibontakozó vágyra, nem járultak ahhoz, hogy az egyházat törvényes, zsinati úton tisztítsák meg a sok hamis, ráerakódott ballaszttól, a szakadás elkerülhetetlen volt. Az európai szellem szelét egyetlen egy, az arra hivatott vezetők közül nem tudta vitorlájába fogni. Ehelyett az európai szellem az ódon falakon kívül talált menedéket és nem a császár és a pápa, hanem az európai népek ügye lett. A két tényező (császárság és pápaság) élethalálra szóló összefogása nem tudta elfojtani a korhadt hordó minden dongáján szivárgó, folydogáló új bort. Míg Németalföldön azt mondják, mintegy 30 000 ember vesztette életét V. Károly uralkodása alatt a reformáció hite miatt, addig bőségesen folydogált a keleti tartományba, Magyarországra belőle, amelyről Károly lemondott Ferdinánd javára. Igaz, hogy Spanyolországban sikeresen kiirtotta az „eretnek” szellemet, de vele együtt északra vándorolt a kultúra is, mivel Károly a reformációval együtt a kultúrát is sikeresen kipusztította Spanyolországban. Franciaországban irtották és üldözték a hugenottákat, ez a tehetséges nép alapítja meg a porosz ipart és viszi a félig vad nép közé az európai szelidséget.

Ez volt az első szellemi mozgalom, amely mindenütt a széles tömegeket készítette gondolati állásfoglalásra és összekapcsolta a tömegeket egymással országhatárok figyelembevétel nélkül. Európa a reformációban lesz nagykorúvá és önállóvá. Ez a szellemi áradat rekedt itt meg magyar területen, pl., és látjuk, hogy a románok és a Balkán népei pótolhatatlan évszázadokra elszigetelődnek Európától —, ahogyan ezt Szerb Antal fejtegeti.

A REFORMÁCIÓ A HALADÁS ÉLÉN

Igaz ugyan, hogy Gutenberg János a reformáció kirobbanása előtt fél évszázaddal már alkalmazta a könyvnyomtatást, de *a nyomdamunka igazi karrierjét a reformáció szekerén futja be. A nyomtatott könyvvel vonul be a városok, falvak plébániáira először, majd később az egyszerű emberek hajlékaiba az új szellem, amely megtanítja gondolkodni, kételkedni és állást foglalni az embereket. Az igazi hit ekkor bontakozik ki. Emberek jönnek rá, hogy a vallás és a hit igazságai nem kiváltságosok privilégiuma, meg lehet érteni, élni lehet vele.*

A nyomtatott betű még egy meglepetést tartogat az újkor embere számára: *a nemzeti nyelvet.* Luther diadala emberi oldalról ide vezethető vissza, megteremtette a német nemzeti, irodalmi nyelvet. Amikor

lefordította az Újszövetséget, így ír: „*Olyan nyelvre, ahogy az anyák beszélnek és ahogy imádkozni tanítják gyermeküket.*” De ugyanezt tapasztaljuk Európa számos országában. Erasmus legfőbb kívánsága az volt, hogy a Szentírást minden nyelvre lefordítva lássa: „*Azt kívánom – írja –, hogy a földműves mondogassa magában a szentírás szavait, miközben az eke után ballag, hogy a takács zümmögje magában a vetélő suhanásának dallamára, s hogy az utazó ezekkel a szavakkal csalja meg az út fáradtságát.*” S ha ez a törékeny, szegény holland tudós ilyen üzenetet hozott, ezt át kell venni! Luther Bibliája, Tyndal Bibliája, az anyanyelvre fordított bibliák, Cranmer Imakönyve, Kálvin Intitutiója, amelyet ő maga fordított franciára, a maga nyelvén mindegyik mes-terműve a prózaírásnak. De nézzük meg hazai viszonylatban ezt a kérdést! *A magyar könyvek statisztikája azt vallja, hogy eddig Károlyi Gáspár, a „gönci plébános”, vagy ahogyan még ismerjük, a „vizsolyi remete” a legolvasottabb magyar író. Bibliája eddig majd 300 kiadást ért meg. Urak és parasztek mindennapos olvasmánya volt századokon át. A magyar irodalomnak kimeríthetetlen példatára, ihletője lett. Nemcsak a nagy, bibliás költőkre, Aranyra, vagy Adyra gondolunk. Van-e olyan könyvünk, amely ne visszhangozná Károlyi Bibliájának igéit, hacsak egy szólás, vagy metafora erejéig.* A Biblia és a egyes irodalom szolgálta hosszú századokon keresztül a nemzeti nyelvet.

Ilyen példátlan eredménye még a reformációnak az énekkultúra megalapozása. Luthertől Bachon keresztül napjainkig, a protestáns énekhagyomány óriási szolgálatot tett a kultúra területének formálásában. Az egyszerű hajlékokban az ének hangjai mellett végezte munkáját és nevelte gyermekét a protestáns anya, majd később a századok során művészi fokon erről az alapról vonul be a hangversenytermekbe. A reformáció századában született dallamok, de később is az énekszövegekkel együtt, az Istenbe vetett hit, a népi hagyományok, a felismert igazságok alapján túlaradó szív költői és muzsikális harmóniája lettek. A reformáció belső dialektikája követelte meg, hogy ezt koronként, tájanként és konkrét események kapcsán minden nép saját nyelvén művelje. Így kísért bennünket szabadságharcainkban, vagy a török elnyomás idején, az évszázados küzdelmünkben a biblikus költészet és dal-lam.

NEMZETI ÉRZÉS, NÉPI ÜGY

A reformáció szikrája: az új tudás és az új látóhatárszélesedés, a nemzeti büszkeség és függetlenség talajára hullott. Nem kezdeményezték pápák és zsinatok, császárok és birodalmi gyűlések, alulról indult el és olthatatlanul lángolt a nemzetek érzésében. Zwingli Svájca, a német tartományok, Németalföld stb. mind sajátos nemzeti politikát akart folytatni. Más probléma az, hogy a nemzeti és népi kérdésnek még három évszázadot kell várnia a teljes győzelemig. De a reformáció, mint futótűz terjedt Németország és Svájc nagyobb részében, befogadták a skandináv királyságok, Skócia, Csehország, Magyarország, mélyen behatolt Franciaország, Itália, Spanyolország területére. Mindezekben az országokban a nemzeti függetlenség hamu alatt lappangó parazsát szította.

Valami különös megszállottság vesz erőt a XVI. század emberén, amikor a hitélet döntés elé állítja. *Egyszerre veszi észre a hitélet eddigi útvesztőjét és azt, hogy hová tartozik nemzeti szempontból.* A witten-

bergi egyetem, — Luther és Melanchton katedrája — ontja a tehetséges prédikátorokat, akik mint egykor az apostolok, a hontalanságot és út-talan utakat vállalva elhagyott vidékekre viszik a felismert, megtisztított igazságot, amellyel együtt a nemzeti öntudat is szárnyakat kapott. A török-megszállt területek falvai magyarul kapnak vigasztalást, és leszámítva a hitvitákba szánt: „Isten csapása a török, Róma korruptsága miatt”, a megsarcolt, agyonnyomorított nép a prédikátorral éneklia a „protestánsná vált országban: Szánjad meg Ūristen mi nyomorúságainkat”. (Szekfü Gyula) A Duna-medencétől az északi havas országokig, és a nyugati királyságokban, ahol nem sújtott az ottomán török, a nemzeti érzés és a függetlenség vágya erőteljesen bontakozott ki. *A XIX. századig a reformáció ehhez az elvéhez hűen, számtalanszor mutatta a népi és nemzeti szolidaritás ragyogó példáját. Erre nézve a mi történelmünk, számos szabadságharcunkkal szolgáljon tanításul.*

A REFORMÁCIÓ NÉPE MA

A múlt kötelez. Számunkra evangélikusok számára ez az elv különös jelentőséggel bír. Magunkat a reformáció népének, egyházunkat a reformáció egyházának tartjuk. Egyházunk azzal a világos, öntudatos magatartással halad előre, hogy sem Istentől kapott megbízatását nem adta fel, sem protestáns hagyományaihoz nem lett hűtlen. Isten ígéje alapján *permanens módon törekszik a kinyilatkoztatás tiszta igazságát tolmácsolni és ugyanakkor hűséges ahhoz a néphez, amelybe Isten bele ágyazta.*

És még egyet! A reformáció legnagyobb vívmánya a nép kezébe adott, anyanyelven megszólaltatott Szentírás volt. A reformátorok hagyatékát, az ő szellemükben, ötödfélszáz év múlva is hűségesen műveljük. Ez a mi becsületünk!

A Szentírás hitünk alapja, zsinórmértéke, csakúgy, mint a reformátoroknak. De ez a hitünk nem zárja ki, sőt kötelez bennünket népünkért, nemzetünkért, vagy az emberiségért hozandó áldozatokban. A XX. század Európát és a világot egészen más problémák elé állította. De ezeknek a problémáknak is megvan a maguk konkrét, döntést igénylő parancsa. Mi abban vagyunk a reformáció népe, hogy az idők szavát meghalljuk és döntéseinkben nem vissza húzunk, hanem előre lépünk. Bátran merünk hitünk alapján a kockázatos, de ígéretes jövő elé lépni. és az érte hozott áldozatokat gazdagon megáldja, hiszen ezt tanítja a reformáció története és ezt tapasztaljuk történelmünk mostani szakaszában is.

Rédey Pál

A babiloni fogság utáni gyülekezet

II.

A RESTAURÁCIÓ KORA

(Folytatás)

A bekezdésünket megelőző oldalakon arról az „intervallumról” szó-lottunk, amely a templomszenteléstől Nehemiás működésének kezde-téig terjed. Ezekben a sorokban megkíséreltük a ránkmaradt sokszor töredékes tudósítások és források alapján feltárni ennek a korszaknak néhány jellemző vonását s jellegzetességét. Nos, most aztán az volna a dolgok rendje, hogy egy lépéssel előbbre lépve a következő évtizedek eseményeit, vallásos és társadalmi körülményeit vesszük szemügyre. Ehelyett azonban kénytelenek vagyunk egy vargabetű, kitérő megté- telére.

Erre a kitérőre jó alkalmunk és még jobb okunk van. Arról van nevezetesen szó, hogy az ezután következő időszak történéseit, magát a történelmi szituációt, csak akkor tekinthetjük át, ha megismerke-dünk e kor egyik legfontosabb forrásiratának, a

Krónikák, Esdrás és Nehemiás könyve

általános problematikájával.

Mielőtt azonban egy betűt is leírnánk az említett könyvekkel kap-csolatban, be kell vallanunk, hogy a kitűzött cél: e művek problema-tikájának ismertetése nem olyan könnyű, mint azt az első pillanatra gondolnánk. Elegendő ezzel kapcsolatban csak a vonatkozó irodalom megkurtított listájára tekinteni (12) és akkor mindjárt nehezebbnek látszik a feladat teljesítése.

A Krónikák, Esdrás és Nehemiás könyvének megértését a köny-veknek a kánonban elfoglalt helye, tartalma, műfaja és keletkezésük- nek körülményei teszik nehezzé. Vegyük hát sorjába mindegyiket és mondjuk el röviden velük kapcsolatban mindazt, amit elmondandó- nak gondolunk.

A használatunkban levő Károli bibliafordítás az alcímben foglalt sorrendben hozza a kérdéses könyveket. Az események történeti sor- rendje szerint ez is a logikus. Ennek ellenére azt kell megállapítanunk, hogy sem a művek egymásutánja, sem az Ószövetségben jelenleg el- foglalt helyük nem felel meg az eredeti állapotnak. Ennek bizonyítása- képpen elegendő, ha felütjük a masoretikus szöveget. Ez a különben már a fejlődés későbbi fokán álló gyűjtemény az Ótestamentom végére teszi a három könyvet. A sorrend pedig ez: Esdrás, Nehemiás és Kró- nika. Az utóbbi a héberben a „dibréi hajámim” címet viseli, amit talán így tudnánk szabadon magyarra fordítani: történelmi feljegyzések, an- nálesek (t.i. könyve). (A feltűnő ellentét tehát az, hogy a Krónikák könyve Esdrás és Nehemiás mögé kerül mégpedig egy részben.)

A Szeptuaginta (LXX) — köztudomásúan az Ószövetség legrégebbi ismert egybefüggő fordítása és szövege — a Krónikák könyvét „Para- leipomenón A—B” felirattal hozza. (1448 óta a héber szöveg is ehhez a felosztáshoz alkalmazkodik.) A könyv a Codex Vaticanusban a „Para-

leipomenón tón basileón Juda”, azaz: a Juda királyainak kihagyott (elhagyott) . . . , subscriptió alatt található meg, amin egyszerűen azt kell értenünk, hogy a szöveget megelőző Királyok A—B könyvéből kimaradt események lerögzítéséről, felsorolásáról van szó. Ez a címfelirat azt is elárulja, hogy a LXX-ban a Sám I., II. és a Kir. I., II. egyösszefoglaló címen szerepel, amit követ a Hieronimusz (megh. 420.) óta Krónikák könyve cím alatt szereplő mű.

A jelenlegi Esdrás és Nehemiás szöveg a Szeptuagintában Esdrás B felirattal található meg. Ez a helyzet onnan érthető, hogy az egybefüggő Esdrás, Nehemiás szöveg előtt A jelzéssel egy apokrif történeti könyv található s ezért végeredményben tehát ez a helyzet, a sorrend: Krónikák I—II., Esdrás I. (apokrif irat, amelynek az elfogadott sorszám: III.), (13) Esdrás (a szövegváltozatoktól eltekintve a bibliafordításunkban a jelenlegi Esdrás és Nehemiás könyv egybefüggő szöveg-
gel). (14)

A Vulgata szövege még komplikáltabbá teszi az eddigieket azzal, hogy Esdrás I., II., III. mellett IV. sorszámmal még egy apokrif, eszkatológikus műről tud (15).

Túlszve a száraz adatok és tények felsorolásán, azt kell mondanunk, hogy az előbbi, egymásnak a sorrendben és a címekben is erősen ellentmondó momentumok arról tanúskodnak, hogy az *őszövetségi kánon kialakulásának más és más szakaszában egészen különbözőképpen értékelték azt a történelmi könyvgyűjteményt, amit talán legegyszerűbben az Ótestamentom Gestája, Krónikájaként lehetne megjelölni.*

Az utóbbi megjelölések már egyenesen átvezetnek bennünket az említett könyvek, gyűjtemény tulajdonképpeni műfaji jellegére.

A gesták, a krónikák, a történetírás, a lezajlott történeti események írásba rögzítésének kezdetleges, kezdeti formái. A legjellegzetesebb ismertetőjelük az, hogy nem a történeti események zajlásának idejében, hanem azok elmúltával, hosszabb-rövidebb idő elteltével, nyerik el írásba foglalt, végleges formájukat. (16)

A források tekintetében nem nagyon válogatós az effajta történetírás. Mégis, amiből elsősorban merít a krónikás az az élő, a nép ajkán nemzedékről nemzedékre szálló mondai jellegű hagyományanyag. Ez a forrásanyag minden történetírás ősi kútforrása. A nép képzelőereje, a valóságot megszépítő, a hétköznapi sokszor ünnepivé, a középszerűt hőssé avató szavak mögött szilárd valóság áll. Ezért nem szabad abba a hibába esnünk, hogy mi magunk is csatlakozva a régi véleményhez és lekicsinyelve „a pórnép csácsogó beszédének” tartjuk ezt az őszerejű, színes világot. Több abban az igazságtartalom, mint pl. jónéhány levitézett hitlerista generális ún. háborús visszaemlékezéseiben! A papír ui. sok mindent kibír, de a végeredményben közös kincs: a múltakról való emlékezés az emberiség kultúrtörténetének ezen a fókán állandó és sokirányú, kollektív ellenőrzés alatt állott. S éppen ez az állandó ellenőrzés teszi hitelképesé a népi elbeszélések (sőt mesék) mögött meghúzódó valóságtartalmat. (De — amint majd látni fogjuk — teljességgel csak addig, míg valaki írásba nem foglalja a hagyományanyagot.)

(Folytatása következik)

Vámos József

Könyvszemle

Irodalmi levél

Kedves Szerkesztő Úr!

SZÍVESEN KÜLDÜNK és örömmel kapunk képeslapot. A kép tájat varázsol elénk, amelyen talán sohasem jártunk; s ha nem is mond el róla mindent, hangulatot kelt bennünk.

Hadd próbáljak meg az irodalom tájairól ilyen képeslapot küldeni – de kép nélkül.

A „MAGYAR PARNASSZUS”-SOROZAT kedvelői most három új kötetet tehetnek polcukra: *Kölcsey összes műveivel* gazdagodik a szép sötétké kötésű sorozat.

Nem könnyű Kölcsey örökségét számbavenni. Háromezer oldal és hány műfaj! A versek közt kedves ismerősként köszöntjük a *Himnusz*t, a filozófiai írások közül a *Parainesis*-nek örülünk, de van itt elbeszélés, műfordítás, félbemaradt dráma és levél – levél, egész kötetre való...

Ez a hatalmas anyag *áttekinthető*, világos rendezésű, szinte önmagát kínálja olvasásra. Amit az iskolában tanultunk Kölcseyről, most mind új szintet kap és elevenné válik. Az adatok életre kelnek s arcunkba csap a múlt század elejének levegője.

Ott kezdem, ahol talán a legunalmasabbnak látszik, a *levelek*-nél. 425-öt számol a gyűjtemény. Országos méretű dolgok keverednek apró magánügyekkel. Az egyik sor a hazaszeretetet, a haladásért való harcot hirdeti, a másíkról csodálkozva állapítja meg az olvasó, hogy bizony nem az örökkévalóság számára készült. Nem hiábavaló olvasni mégsem. Azt bizonyítják, hogy az ódák magaslata nem álpátosz: aki így tudott írni, ugyanolyan következetes és aprólékos a kérdésekben akkor is, ha a kérdések kicsinyek.

A *szépirodalom*: versek, elbeszélések, műfordítások. Aki írta ezeket, Európán volt a szeme. Talán túlságosan? S talán a német irodalom irányában kissé túlzottan is. Néhol bevallja („Klopstock után”), de ez a hatás* mindenütt érezhető. De tájékozódik az antik görögök felé is – az ő korában ez kötelező. Ennek a tájékozódásnak méreteiben és értékeiben legnagyobb darabja az Iliász-fordítás töredéke. Megint csak töredék... De Kölcsey itt-ott elfelejti az európai iskolát! A korabeli hangulatba mintha néhol a hetykeség íze keveredne (pl. *Rebellis vers*). Lesz-e vajon valaki, aki megkeresse e tekintetben azt a vonalat, amely Csokonai, Petőfi, Ady, József Attila költészetében válik egészen világhosszá? Kölcseynél ez a hang még nem jellemző. *Vanitatum vanitas*:

mintha nemcsak az egyik vers címe lenne, mintha minden sorban ott éreznénk! Strófái olthatatlan vágyódásról beszélnek, amely nem ér célba, nem elégül ki sohasem:

*Kis csolnak, ah csak életünk,
A sors az Oceán;
Most szép partokra köthetünk,
Majd hullám mérge hány.
De kedvezőn lenge szelet,
S dörgő vész a csolnak felett
Túr a bölcs egyformán.*

(Vigasztalás)

Tanulmányai ragyogva emelkednek ki a háromezer lapnyi anyagból. Irodalmár, esztéta, történész, jogász, közeleti ember, ezt mutatják ezek az írások — s kell-e nagyobb dicséret egy ilyen sokoldalú felsorolásnál? Szigorú kritikus, minden áron arra törekszik, hogy jobbá váljon az, amihez hozzászól. Itt is szemére vethetjük, hogy német mértékkel mér, de azt nem vitathatjuk el, hogy minden áron a jobbért küzd. Berzsenyi bírálatakor halálra sebzi Berzsenyiben a költőt, de milyen nagyszerű a késő megbánás a fölötte elmondott emlékbeszédben! Alaposak és sokoldalúak ezek a tanulmányok! A szatmári nép adózó állapotáról szólva nagyszerű társadalomrajzát adja megyéjének. Látszik a lelkiismeretes munka, amellyel képviselői megbízatását végzi. Érdekes az a megemlékezése, amelyet a negyvenéves jubileumát ülő I. Ferencről írt. Néhány konvencionális dicséret az uralkodóról, aztán felsorolás arról, hogy mennyit jutott előbbre az ország negyven év alatt. A nemzet egésze előtt meghajol, I. Ferenc irányában bizony eléggé tartózkodó. — Társadalom, haza, vallás kérdéseiről olvashatunk nála, s az olvasó nem bánja meg a vele töltött órákat!

„MEGÚJUL A VILÁG” — olvassuk Batsányi szavait a magyar felvilágosodás költészetének antológiáján. Bessenyeitől Katona Józsefíg ad szemelvényeket ez a könyv — s elfér egy mellényzsebben. Nagyszerű dolog ez, hiszen külön-külön mindegyik vers ismerősünk, de most együtt olvashatjuk mindet, csaknem harminc ember versét, s még néhány ismeretlenét is. *Embert* mondok, nem költőt, mert nemcsak költők voltak ők; nagyobbak annál: emberek. Aki nem érzi a versekből, olvassa el az ügyes életrajzi összefoglalásokat a könyv végén! Akikről itt szó van, mind arra törekedtek, hogy igazítsanak a világon, s rajta hagyják korukon kezük nyomát. Sokszor reménytelenül, de lankadatlanul, küzdelmekkel; — fogsággal, meg nem értéssel nem törődve — harcolnak a maguk korában a felvilágosodásért. Bessenyeitől Katonáig itt találjuk Kazinczyt, Fazekas Mihályt, Csokonait és — nem kis meglepéssel — Berzsenyit, meg Kis János evangélikus szuperintendenst. Kis János rövid életrajza arra biztathatna minket, hogy irodalmi tevékenységével részletesebben is foglalkozzunk. Műveiből bizonyosan hasznos tanulságot vonhatnánk le!

HARMADIK HELYEN nem könyvet, hanem szobát szeretnék bemutatni. A tapolcai Batsányi-szoba ez, amelyben nem lehet háromnál többet lépni. S mégis milyen öröm belépni ide! Korabeli írások, képek, faksimilék, könyvek mutatják be Tapolca szülöttét. A kiránduló belép ide és tíz perc alatt tisztában lehet azzal, ki volt Batsányi János.

„Mint az égő fáklya, mely setétben lángol,
S magát megemésztve másoknak világol.”

— olvassuk keze írásának hasonmását s talán nemcsak a magyar író, hanem a jó igehirdető is felhasználhatja ezt a jelmondattá vált két sort.

Nem hiszem, hogy sok pénzzel készült ez a szoba, inkább sok szível: Tapolca megbecsülte azt, aki onnan indult el élete küzdelmeire. Vajon nem lehetne ilyen miniatűr múzeumokat máshol is összeállítani? Esetleg egyházi vonatkozásúakat is...

A KÉPESLAP hangulatot kelt és útra hív. A felvilágosodás és reformkor embereinek példájából nem azt tanuljuk meg, hogy *mit* prédikáljunk; arra tanítanak ök, *hogyan* legyünk emberek. Többféleképpen keresték a haladás felé az utat s bárcsak minket is erre csalna példájuk! Ezt kívánva írja a képeslap alá köszöntését

Drenyovszky János

SAJTÓOSZTÁLYUNKON KAPHATÓ

- Dr. Pálffy Miklós fordításában
- Horst Beintker
- Luther életrajza

Krisztus tanuja

címen

A képekkel illusztrált füzet ára 5,— forint
Megrendelhető a Sajtóosztály
iratterjesztésében
Budapest, VIII. Üllői út 24.

Égymás között

Útunk célja, társa és ereje

Részlet egy lelkipásztor naplójából

Gondolatok a teológus-tanév küszöbén, a 86. Zsoltár 11. verse alapján.

Azt hiszem, mindnyájan egyetértünk abban, hogy mi mindnyájan úton járó emberek vagyunk. Hiszen a hívő keresztyén ember sohasem beérkezett, és sohasem megérkezett ember.

Nos, ha az úton járó embert egy mondattal kellene jellemezni, akkor csak azt mondhatnám, hogy az úton járó ember mindig a célja felé forduló ember. Azt jelenti ez, hogy ha valaki valahová tart, akkor örökké arrafelé jár, ahol az álmai és az imádságai a megérkezés kedves küszöbét látják. Sőt ilyenkor mindenki valójában olyan óriás, aki átlépi az időt és a távolságot és mielőtt elindulna, már ott látja magát a megérkezése boldog otthonában. Ezért van az, hogy teológusnak lenni először is annyit jelent, mint odafordulni Istenhez. Hiszen a teológus számára Isten a megérkezés.

Természetesen ez az odafordulás nem az elmúló pillanat mozdulata, nem a hit villámfénye, nem az imádság elkomolyodó hangulata, nem valami hősi fellángolás, hanem örök, mindennapi, szakadatlan és szünet nélküli, boldog magatartás. Milyen jó lenne, ha a mi teológus életünk-ből soha egy pillanatra sem hiányoznék ez az örök, Isten felé fordulás.

Aztán szeretném azt is elmondani, hogy mi nemcsak úton járó emberek vagyunk, hanem fontos úton járunk. — Ha valaki sétálni, vagy kirándulni megy, talán még nem fontos és nem döntő az útja. Nem történik semmi baj és nem dől össze a világ, ha egy kirándulás elmarad, vagy egy sétát elver az eső. De akire valami reá van bízva, annak fontos az útja. Ha egyszer reád bizzák a családod kenyerét, ha beteg testvérednek a gyógyszerét viszed, akkor egyszeribe fontos lesz az utad. Akkor mindenképpen meg kell érkezned. Nem lehet elkallódnod és nem lehet lemaradnod. Nyomorúság, szenvedés és halál fekete árnyai sűrűsödnek fel minden elmaradt lépésed után.

Teológusnak lenni annyit jelent, mint tudni, hogy fontos úton jár, mert a legnagyobb bizatott reá: Istennek az országa. Ő az élet kenyerét viszi, rajta át Isten küldi az örök élet egészséget és bűnbocsátó szeretetének a levelét. Milyen jó lenne, ha sohasem felejtenénk el, hogy ilyen fontos útra hívott el minket az Isten.

A harmadik, amit el kell mondani a teológus útjáról, az, hogy ez az út mindig csak egyszeri út. — Egy életünk van és egy útunk. Egy népünk és egy világunk. Az időnek számunkra csak egy naptára van és csak megsiratni lehet, de sohasem visszakönyörögni azt a naptár-

lapot, amit a pergő percek egyszer kiteptek az életekből. Milyen jó lenne, ha úgy élnénk, hogy sohasem kellene megsiratnunk halálba hulló percekét.

A teológus útja tehát fontos, egyszeri és visszavonhatatlan.

De hát mi a célja ennek az útnak? — Azt hiszem, ebben is egyet-értünk. A teológus útjának célja — a szolgálat!

Semmi sem jellemzi jobban az embert, mint az, hogy örökké kapni akar. Nézd meg a megszülető gyermeket és látni fogod, hogy kapkod a fény után és hogy kapkod minden után, ami felcsillan a szemei előtt. És nézd meg egyszer a saját kezedet: — egy életen át megmarad ez a markoló mozdulatod, amivel magadhoz akarod szorítani mindazt, ami csak megszerezhető a világból. Halottak kezei is mindig szorítanak valamit, mintha csak illusztrálnák az élőknek a harácsolás pokoli szimbólumát.

Vannak, akik így indulnak el a teológus útjára és azt gondolják, hogy őket ezen az úton a nagyobb kenyér várja. Nekik a cél a kenyér, a kényelem, a jólét és a gazdagság. Ezt igénylik, várják és követelik. Pedig az igazság az, hogy kenyeret keresni lehet testi munkával, szellemi foglalkozással, tudománnyal és művészettel, de ez az út többet követel tőlünk. Isten adott kenyeret is az Ő népének a pusztában, de a manna megromlott másnapra azoknál, akik számára a tarisznya kedvesebb és biztosabb volt, mint Isten ajándékozó keze.

Utunk célja a szolgálat és nem a palást kiváltsága. — Keserű kiábrándulás vár azokra, akik a papi palástba szövik bele az álmaikat, mert egyszer meg fogják tudni, hogy Isten és emberek nem a palástot nézik, hanem azt a szívet, amit a palást eltakar. Jézus Krisztus nem azért vette magára a bíborpalástot, mert ezzel királyi kiváltságot akart, hanem meghalt e palást alatt és úgy szolgálta számunkra az örök életet.

Utunk célja a szolgálat és nem az uralkodás és nem a fölény. A szószék nem balkon, ahonnan leereszkedünk egy bölcs mosolyra, egy okos szóra azokhoz, akik alattunk vannak. Csak azért van olyan magasan, hogy mindenek meghallják azt a felülről jövő szót, ami az örök életükhöz és Istenhez való megérkezésükhöz szükséges.

A cél mindig megszabja és meghatározza az utat. A mienket is. Ha a mi útunk célja a szolgálat, akkor mindennap és minden percben erre kell készülnünk. Mindent ehhez kell mérnünk és mindent ehhez kell igazítanunk. Az életünk mindennap meg fogja mutatni, hogy mi szolgálni akarunk-e, vagy azt akarjuk, hogy minket szolgáljanak.

Istennek különös szeretete az, hogy utunknak nemcsak célt adott, hanem Társat is. Egy egyedül kell felkészülnünk a szolgálatra, hanem egy közösségben. A teológus családban és a teológus gyülekezetben. Úgy nézz a másikra, aki melletted ül, akivel együtt lakol, vagy akivel együtt dolgozol, hogy az a másik egy valaki eljövendő gyülekezetéből, reád váró szolgálatod népéből. Kedves néked, vagy nem kedves, úgy beszélj vele, úgy szolgálj és úgy szeresd, hogy Isten a vele való együttlétében vizsgálja meg és méri le, hogy alkalmas vagy-e az Ő szolgálatára.

Ne csodálkozz és ne lázadozz azon, hogy rend van. A rendet mindig a szeretet teremti. Isten azért találta ki a törvényt és a rendet, hogy össze ne ütközzenek a csillagok, hogy minden és mindenki a maga helyén legyen. Egyszer majd rájössz, hogy rend nélkül nincsen élet, hiszen az élet maga sem más, mint a szívünk rendjének ritmusa.

Hogy Isten utunknak társat adott, ez nemcsak rendre kötelez, hanem arra is, hogy példa légy. — Valaki egyszer azt mondotta, hogy „a gyülekezet a pap hitével hisz, a pap szavaival imádkozik és a pap

szívével szeret". Gondoltál-e már arra, hogy hogyan hisznek, imádkoznak és szeretnek azok, akik terólad mintázzák a lelkipásztor vagy a hívő ember arcvonásait?

Hogy Isten útunknak társat adott, ez arra is kötelez, hogy ne csak minta és példa légy, hanem segítő mozdulat. Biztosan magad is furcsának látod, hogy amikor megérkezik az autóbusz, mindenki úgy akar hazamenni, hogy közben eltiporja, vagy leszorítja a másikat. Sem Istennek, sem a világnak nem kellenek ilyen autóbusz-keresztyének, akik az alkalom kocsiján csak maguk akarnak hazafelé tartani Isten otthonába. Isten a turista-keresztyéneket várja. Ahol az egyik ember csak azért van felül, hogy magához segítse és felemelje azt, aki lejjebb vergődik. Gondoltál-e már arra, hogy hányan köszöntek meg tégedet Istennek azért, mert te voltál az, aki feljebb segítetted őket a földi öröm, a földi békeség és az örök üdvösség hegyoldalán.

Végül még csak annyit, hogy útunk ereje — az Isten! Luther azt mondotta, hogy bennünk Krisztusnak kell megérkeznie ehhez a világhoz. Nos, a szolgálatunk útján soha senki nem tud önmagától Krisztus arcára szépülni. A szemed csillogóbb lehet a tudománytól, a kezed megszokhatja a jószág, vagy az imádság mozdulatát, de Krisztus arcát egyedül Krisztus adhatja reád, egyedül Isten Szentlelke ajándékozhatja neked.

Az életnek van egy szép törvénye. Azok, akik sokat vannak együtt, lassan hasonlítani kezdenek egymásra. Először egyformák a szavaik, azután a gondolataik. Nagyon sokszor már egyformák az arcvonásaik is. Legyünk sokat együtt Krisztussal és akkor nem fog csalódní bennünk sem az Isten, sem a világ.

Friedrich Lajos

SAJTÓOSZTÁLYUNKON KAPHATÓ KIADVÁNYOK:

Biblia (bőrkötésben)	— — — — —	100,— Ft
Biblia	— — — — —	60,— Ft
Újszövetség (kötve)	— — — — —	20,— Ft
Újszövetség (fűzve)	— — — — —	12,— Ft
Énekeskönyv (kötve)	— — — — —	40,— Ft
Énekeskönyv (műbőr)	— — — — —	50,— Ft
Imakönyv (Raffay)	— — — — —	25,— Ft
Imakönyv (Jávor)	— — — — —	20,— Ft
Imakönyv (Groó)	— — — — —	12,— Ft
Hítvallási iratok I.	— — — — —	45,— Ft
Hítvallási iratok II.	— — — — —	45,— Ft
Káldy: Bevezetés az Újszövetségbe	— — — — —	30,— Ft
Karner: A testté lett Ige	— — — — —	45,— Ft
Groó: Az élet kenyere	— — — — —	5,— Ft
Pálfy: Krisztus tanúja	— — — — —	5,— Ft
Ferenczy: Új szív	— — — — —	10,— Ft
Koráliskola I.	— — — — —	52,— Ft

Az igehirdető műhelye

SZENTHÁROMSÁG UTÁNI 18. VASÁRNAP

Róm. 3, 23—28.

MEGJEGYZÉSEK

Pál apostol a szentleckénket megelőző versekben (1,18—3,20), az ember reménytelenül kárhozatos állapotát írja le. Megállapítása megdöbentő: „Nincsen csak egy igaz is; mindnyájan elhajlottak, egyetemben haszontalanokká lettek” (3,11—12). Ennek következménye pedig Isten ítélete, mely „igazság szerint van azokon, akik ilyeneket cselekszenek” (2,2). De egyszercsak történt valami, amit már az Ószövetség is megjövendölt. Az pedig Isten cselekedete volt: igazságát újból kijelentette, mégpedig mint kegyelmet. Ezt hirdeti az a „nüni de” — „most pedig”, amellyel a 21. vers kezdődik.

Persze, tévednénk, ha azt gondolnók, hogy Isten eme cselekedete folytán megváltozott az ember. Nem így áll a dolog. Az ember az maradt továbbra is, aki volt, amilyennek Pál a Római levél elején leírta: „Elvészett és elkárhozott ember”. Azért hangsúlyozza ki újólag, hogy „mindnyájan vétkeztek” (3,23). Isten azonban — éppen mivel igazságos Isten — nem zárkózott el előle, nem vetette el, hanem kegyelmével megajándékozta. Igazsága mint kegyelem jelent meg. Ez pedig a megfeszített és feltámadott Jézus Krisztusban történt. Általa karolta fel Isten a bűnöst, hogy ne legyen többé bűnös, hanem igaz.

Most már méltán újjong az apostol: „Hol van tehát a dicsekedés?” Olyan ez, mint egy győzelmi kiáltás. Hasonló ahhoz, amely az I. Kor. levél 15. fejezetéből tör fel: „Halál! hol a te fullánkod? Pokol! hol a te diadalmad?” (55. v.). Mert erről a győzelemről van szó itt is. Nem érdemeltük ki még hitünkkel sem. De a hit elfogadja, hogy aztán soha többé meg ne váljék tőle. Törvény, bűn, halál nem uralkodik már Krisztus megváltottján, mert eljött egy másik törvény: a hit törvénye. Méltán valljuk azért: „Azt tartjuk tehát, hogy az ember hit által igazul meg a törvény cselekedetei nélkül”.

Hilaszterion — engesztelő áldozat. A LXX ezzel a szóval jelöli a szövetség ládájának a fedelét, ami héberül: kapporeth. Az engesztelési ünnepen a főpap azt hintette meg az áldozati bárány vérével.

Paresis itt nem „elnézés”, hanem „büntetés-elengedés”.

VÁZLAT

E szentírási szakasz tartalmának a jelentősége óriási és kimeríthetetlen. *Benne van összesűrítve* — mintegy dióhéjban — *a reformáció története és benne lüktet a reformáció egyházának a szíve.* A teológia máig sem tudta mélysegeit maradéktalanul feltárni és nincsen olyan

tökéletes élet, amelyen megvalósulva szemlélhetnők a hit által kegyelemből való megigazulás igazságát.

1. Luther 1530. május 20-án – Coburg várából – ezt írta János szász választófejedelemnek: Isten barátsága becsebb a világ minden barátságánál. Ez a barátság a megigazulás. *Istent bírni és érezni szeretetét, békeességben élni vele és vigasztalódni hűségével, sohasem kételkedni benne, hanem ráhagyatkozni kényre-kedvre: ez jelenti az Újszövetség nyelvén a megigazulást. ...*

2. *Megigazulásra mindenkinek szüksége van „mert mindnyájan vétkeztek és szűkölködnek az Isten dicsősége nélkül”.* Nem kivételek ez alól még az úgynevezett jó keresztyének sem, akik azt állítják magukról, hogy igazak. Ők ugyan nagyon meg vannak elégedve önmagukkal: büszkéik teljesítményeikre, kérkednek kegyességükkel, mint a farizeus a templomban, vagy Pál a Jézussal való találkozás előtt; a vasárnapi istentiszteletet világért sem mulasztanák el, de hétköznapjaik megcáfolják vasárnapi keresztyénységüket, mivel ugyanakkor keményszívűek, nincsen bennük sem türelem, sem elnézés, egyszóval semmi abból, ami a keresztyén életet ékesíti. Azt hiszik, hogy élnek, pedig valójában halottak.

3. *Megigazulás után vágyakozik, aki megismerte a bűnt és megrettent ijesztő hatalmától.* De idáig csak az juthat el, akinek éber a lelkiismerete. Pál lelkiismerete akkor ébredt fel, amikor Jézussal találkozott Damaszkusz kapuja előtt. Luther lelkiismerete gyermekkorától fogva volt éber és a szálló évekkel mind éberebb lett. Persze, a felébredt lelkiismeret is Isten ingyen való kegyelmének az ajándéka.

4. *És hogyan igaz meg az ember?*

a) *„A törvény cselekedetei nélkül”.* Jó ezt tudnunk. Mert mit tesz az ember, amikor felébred lelkiismerete? Szent célokat tűz maga elé. Angelus Silesius így énekel: „Vor jedem steht ein Bild des, das er werden soll. So lang er das nicht ist, ist nicht sein Friede voll”. Aztán elindul, töri-zúzza magát a tökéletesség eléréséért, megöldöklí vágyait és kívánságait, csakhogy célhoz jusson. De a Biblia mindezt ezt feleli: balga, ha mégúgy fárasztod is magadat, Isten előtt meg nem állhatsz; a magad erejével nem éred el a célt, ha pattanásig feszíted is izmaidat. Vonatkozik ez az igazság a legnagyobbakra és a legerősebbekre is. És itt akaratlanul is két férfiúra kell gondolnunk. Az egyik Pál, a büszke zsidó törvénytudó; ő testi és lelki csőd képe, amint ott fekszik a damaszkuszi út porában. A másik a nagy apostol kései utóda, ki mindent megtett, hogy megnyugtassa háborgó lelkiismeretét: bőjtölt, imádkozott, sanyargatta magát. Mindkettőjük esetében megáll az igazság: „Erőnk magában mitsem ér”.

b) *Egyedül hit által!* Hitem a keresztt alá visz és ott elmondja nekem, hogy az egyedül igaz Ő, aki a kereszten függ. Neki van békeessége. Őt senki és semmi sem ragadhatja ki az Atya kezéből. Benne maga Isten jó hozzám és megítéli bennem a bűnt, hogy megszabaduljak tőle. Hinni ezt jelenti: Krisztusra nézni, rajta hagyatkozni. Ez pedig nem nehéz, mivel Ő maga hívja a megfáradtakat, hogy nála békeességet találjanak. Nem, mintha rászolgáltak volna, hanem kegyelemből. Ez volt Pál és Luther életének legdrágább tapasztalása.

Aki békeességet talált Krisztusban, új ember az. És ez meg is látszik gondolkodásán, szavain és egész életén. Gondolatai tiszták, szavai őszinték és tettei hűségről beszélnek. Szereti embertársait és önzetlenül fáradozik népe és hazája javán.

Fürst Ervin

SZENTHÁROMSÁG UTÁNI 19. VASÁRNAP

Csel. 20, 17—38.

VÁZLAT

A biblia egyik legszebb jelenetét tárgyalja szent igénk. Majdnem epikus szálak fűzik át a búcsúzásnak ezt a képét.

Az apostol Jeruzsálem felé tart, a pünkösdi ünnepeket ott akarja tölteni! Milétusból küld az efezusi vénekért, hogy tőlük búcsút vehessen. Az efezusi vének megérkeznek és Pál búcsúzik tőlük.

A jelenet azért is érdekes, mert itt Pál önmagáról beszél. Az apostolt úgy ismerjük, mint aki szemérmes ember, aki élete érzéseit Istennek mondja el, aki nem nagyon szeret önmagáról embereknek beszélni. Itt kivételt tesz, minden bizonnyal meg van az oka rá!

HOGYAN BÚCSÚZIK AZ APOSTOL?

Mint aki nem a látszatokért dolgozott Efezusban három esztendeig! Ő a gyülekezetben is az Úrnak szolgált teljes alázatossággal. (19. v.) Az apostolnál ez döntő volt. Érdemes figyelni rá, hogy az apostol leveleiben nem egyszer tesz említést arról, hogy ne a szemnek szolgáljunk! Aki szolgál, úgy szolgáljon, mint az Úrnak! A szolgálatot végző ember mindig kísértés alatt áll, hogy a szemnek tegye, amit tesz, és ne az Istennek! (Amikor az üzemfőnök belép valamelyik gyárrészlegbe, mindenki ráhajol a munkadarabjára és szorgalmatoskodik. A háziasszony, amikor takarít, megnézi, hol látják jobban a szobát.) A keresztyén ember éppen azért másfajta ember, mert az Úrnak szolgál, nem különb, csak másfajta. A dolgokat sajnos többször látjuk szubjektív vonatkozásban, mint objektív vonalon. Azt hiszem, Pál tudta, hogy benne Jézus Krisztus közeledik az emberek felé! Eszerint szólt, munkálkodott akkor is, ha olyanok között volt, akik hittek és akkor is, ha hitetlenek vették körül.

Mint aki a hit birtokában szolgált Efezusban. (21. v.) Úgy tett bizonyoságot zsidóknak és görögöknek, hogy az Istenhez való megtérés útja a Jézus Krisztusban való hit által történik! Csak tiszta lelkiismeretű hittel szabad szolgálni. Persze az apostolnál a lelkiismeret nem az öngazság mellett való döntést jelentette! Az öngazságunk melletti döntésnek semmi köze a lelkiismerethez, ez az önzés vonala. Ez hamis út és megkötöttség! Ebből a zsákutcából csak az Istennek való engedelmeség útján lehet kijönni! Vissza kell menni a hibához és attól elszakadni!

Mint aki a lélek kényszerítésére megy! (22. v.) Pál hitének nemcsak tartalmi, hanem okbéli összefüggése is volt Istennel. Ebben az összefüggésben ezt most így értjük: az apostol búcsúzásának oka, hogy Jeruzsálemben kell mennie. Oda küldi az Isten! Nem tudja, hogy itt mi lesz, de ő megy és ez az elmenetel hitben történik. Azt biztosan tudja, hogy a Szentlélek vele lesz. Lehet, hogy próbák várnak rá, de ő megy, mert tudja a titkot is, hogy Isten próbák által növeli hitünket. Semmiel sem gondol, csak a futását, szolgálatát Isten dicsőségére végezze!

Mint akinek nem mindegy, hogy mi történik ott, ahol dolgozott. (28—31. v.) Intelmeket, figyelmeztetéseket ad és arra kéri őket, hogy mi-

közben vigyáznak, dolgoznak, legeltetik a nyáját, el ne felejtsek, hogy őket nem Pál, nem az egyház, hanem a Szentlélek tette vigyázóvá. Ugyanis, amikor a Szentlélek egyházat alapított, nem gondolt egy hatalmas földi intézményre és amikor tanítványokat küldött ki, nem gondolt fő- és alpapokra, cingulusokra, hanem csak arra, hogy kiküldött tanítványai olyan vigyázók legyenek, akik tisztán és igazán hirdetik Isten igéjét, vagyis legeltetik a nyáját.

Mint aki Istennek ajánlja azokat, akiktől búcsúzik! Miközben ezt teszi, minden félreértés elkerülése miatt, szívükre helyezi a kenyérkereset tisztességét! Ebben az összefüggésben meri példának állítani önmagát! Nagy dolog ez. Pál előtt tisztessége volt a munkának és a kenyérnek! Mint textilkészítő segéd kereste a kenyerét és nem szívesen szorult másnak a segítségére! Ebben a vonatkozásban szóljunk a munka és kenyérkereset Istentől rendelt voltáról!

Mint aki könnyek között és imádsággal búcsúzik! Milyen jó és milyen szép, amikor szívből jövő könny és áldó imádság tesz pontot a jó munkára! (A térdre esett szó nem jó kifejezés, ez alatt a magyar ember mást ért, mint amit az ige ki akar fejezni.) A vének Pál nyakába borultak (átölelték) és csókolgatták (gyakorító ige, többször megcsókolgatták).

Minden bizonnyal Isten szerinti búcsúzás volt ez! Milyen lesz majd a miénk a gyülekezet közösségéből, házunk népétől?

Fülöp Dezső

SZENTHÁROMSÁG UTÁNI 20. VASÁRNAP

II. Péter 1, 19—21

MEDITÁCIÓ

Október 30-ra, a Reformáció ünnepe előtti napra esik az idén ez a vasárnap. Óhatatlan, hogy az ünnep közelsége érintse gondolatainkat meditálás közben. A prédikáció „de tempore” jellegét is meg fogja szabni ez az időbeli egyezés.

Ez a levél az Újtestamentomnak egyik legkésőbbi eredetű irata. Keletkezésének idejét a legtöbb kutató a Kr. u. 2. sz. elejére teszi. A levél tematikáját meghatározza egy tény, amely az első gyülekezeteket erősen foglalkoztatta már ebben az időben; Jézus parusziájának, visszajövetelének elmaradása, illetőleg e visszajövetel időpontjának kitoldása. Az újbabkori teológiában élénk vitát váltott ki az a kérdés, hogyan értelmezték az első gyülekezetek ezt aényt, s mi lett annak a jelentősége az egyház további tanfejlődésére nézve. Kétségtelen, hogy az ún. 2. péteri-levélben már erősen tükröződik ez a probléma (3. r.). Az egyháznak mindenesetre be kellett rendezkednie Jézus visszajövetelének bizonytalaná vált időpontja miatt egy bizonytalanul hosszú időre. Arra az időszakra, amiben végeredményben ma is élünk s amit úgy is szoktak emlegetni, hogy „az egyház korszaka”, ti. az újtestamentomi gyülekezet életének és szolgálatának időszaka, mint az ún. „üdvösségtörténet” egyik nagy szakasza: *a Jézus mennybemenetele és parusziája közötti időszak.*

Ebben az időszakban Jézus nincsen érzékelhető módon övével. Ígérete szerint (Mt 28,20) nem hagyta ugyan tanítványait magukra. Jelenlétének módja azonban megváltozott. *Igéjében és szentségeiben van jelen.* Ezért van szüksége gyülekezetének Isten igéjére, „mint sötét helyen világító szövétnekre”. — Amikor a levél írója prófétai igét (prófétikonon) említi, akkor valószínűleg nemcsak valamely konkrét — messiási — próféciára gondolt, hanem bizonyára általában az „Írás”-ra, a „törvény és a próféták” megjelöléssel összefoglalt Ótestamentomra, amely az első gyülekezeteknek is a Bibliája volt sokáig, amíg csak össze nem állt az újtestamentomi kánon. Ma a mi számunkra természetesen: a teljes Ó- és Újtestamentomi Szentírás.

Ez a prófétai ige, ti. az *ótestamentomi kijelentés vált bizonyossá, erősödött meg, nyert pecsétet, végső hitelesítést akkor és általa, amikor és mivel eljött a megígért és megjövendőlt Messiás.* A levél írója úgy tesz erről tanúságot, „mint akik szemünkkel láttuk az ő isteni fenségét... , mi hallottuk az égből jövő szót, amikor együtt voltunk vele a szent hegyen.” Nyilván a Mt 3,17, illetőleg 17,5-ben elbeszélt jelenet és szöveg az, amire a szerző céloz. Isten maga ütötte rá a hitelesség pecsétjét a prófécia beteljesedésére. Természetesen nemcsak ezzel az égi szózáttal, hanem általában Jézus egész életével és művével. Mintha a jánosi prólógus szavai csengenek vissza e versekben (16—18. v.), „és láttuk az ő dicsőségét”. (Jn 1,14).

Hogy Isten igéje világosság, lámpás, ami bevilágítja az utat az ember előtt, azt már a 119. zsolt. 105. v-ben is olvashatjuk. E kép itt arra is utal: Jézus nincs jelen teljes, közvetlen isteni dicsőségének ragyogásával gyülekezetében. Ezért ez az időszak — amíg visszajön — övé számára ebben az értelemben *éjszaka*. S az éjszakai sötétségben lámpásra, világító szerszámra van szükség, hogy tájékozódjunk, eligazodjunk, verembe ne essünk, el ne tévedjünk, célhoz érhesünk.

Isten igéje azért világosság, mert Isten Lelke, Isten maga szól hozzánk benne. A próféták nem a maguk akaratától indítva szóltak, azért, hogy esetleg saját bölcsességüket kiáltsák világgá. Sőt a próféták — gondoljunk Jeremiásra! — isteni kényszer alatt szóltak, e feladat és hivatás szörnyű teher és nyűg volt rajtuk, de kellett szólniuk, mert az Úr hívta el és állította szolgálatba őket. Nincs másképpen ez az apostoloknál sem. (I. Kor. 9,16.) — A prófétai és apostoli beszéd indítéka és tartalma ezért isteni eredetű s ezért világosság, útbaigazító, ez életben is már és örök életre vezető „irányfény” a számunkra.

Mindez azonban nem jelenti az ún. „verbális inspiráltság” tanításának az elfogadását. A szakasz 20. verse rámutat a Biblia *használatának* súlyos problematikájára. A nem könnyen fordítható és értelmezhető mondat rámutat arra, hogy a prófétai és apostoli beszédnek *nemcsak a keletkezése* titokzatos, komplikált folyamat, ahol az isteni és emberi szétbonthatatlanul összeszövődik, úgy hogy Isten beszéde nincs másképpen adva számunkra, mint Mózes, vagy Amos, Pál vagy Máté beszédében (mondhatnók: in cum sub verbo Pauli, Petri, etc.), hanem *megértésében* nem kevésbé az. Ez persze szorosan összefügg keletkezésének titkával. A Szentírás valóban két pecséttel elzárt könyv annak a számára, akinek maga Isten meg nem nyitja. Könyv, emberi írás, mint annyi más, amiből téves tanításokat, elveket is ki lehet olvasni, amit félre lehet érteni és helytelenül lehet magyarázni. A megoldás viszont ismét nem az, hogy ezért egyszerűen rábizzuk magunkat a Szentlélekre, várván, hogy Ő mintegy varázsütésszerűen nyitja meg számunkra az Írás, a prófétai beszéd értelmét. A prófétai beszéd, a Biblia nem varázsütésszerűen

állott elő, hanem hosszú folyamat eredményeképpen, amiben emberi tényezők — történelmi, gazdasági, kulturális, politikai, egyéni stb. tényezők — is szerepet játszottak. S a Biblia megértése sem „varázsütés-szerűen” jön létre. Kétségtelen, hogy minden emberi fáradozás hiábavaló, ha Isten Lelke *belülről* meg nem nyitja az Írás értelmét. Az is bizonyos azonban, hogy *megfeszített erővel, odaadó munkával* — az igehirdető esetében: teológiai munkával — kell fáradoznunk az Írás megértésén.

A reformáció éppen az Írás megértésében jelentett döntő fordulatot az egyház életében. Minden emberi tekintélytől függetlenül s minden emberi biztosítéktól is megfosztottá, a kegyelem és a hit felséges szabadságába állította a keresztyén embert Luther, amikor azt tanította: az élő Krisztust kell keresnünk az Írásban, mert benne valóban az élő Krisztus közeledik hozzánk. Ez a reformátori felismerés a reformáció egyházaiban is erősen meghomályosult az idők folyamán s ezért mindig újra szükség van arra, hogy felelevenítsük.

Az Írásnak minden fénye, igazsága a fényes *Hajnalcsillagtól* ered (IV. Móz. 24,17; Mt 2,2; Jel. 22,16). — Ő támaszt „nappalt”, vagyis teljes világosságot bennünk visszajövetelkor. Addig csak „tükör által, homályosan látunk”, vagyis töredékes bennünk Istennek és az Ő akaratának a megismerése. Amennyit azonban megismerhetünk — és ez sok! —, azt az ige „szövétnekével” ismerhetjük meg. S erre minden erőnkkel törekednünk kell.

Miről prédikálunk a ma gyülekezetének? — Isten igéjének drága kincséről, annak helyes megértéséről, arról, hogy mit jelent e tekintetben a reformáció. S arról, hogy milyen hatalmas felelősség az, hogy kaptuk s újra kapjuk ezt a világosságot! (Mt 5,15—16). Ebben a világosságban járni kell s ezzel a világossággal szolgálni kell, mindazoknak, „akik a házban vannak”.

Groó Gyula

SZENTHÁROMSÁG UTÁNI 21. VASÁRNAP

Efezusi lev. 5, 22—23.

A MEGSZENTELT HÁZASSÁG

A házásélet és családi élet kérdései nem újak a keresztyének között sem. Nem lehet mondani, hogy itt mi jó példákat tudunk mutatni. Lelkipásztori szolgálatom egyik legnagyobb feladatáknak áll előttem, hogy amikor olykor-olykor egy ifjú pár áll kezdődő házáséletük küszöbén az oltár előtt, igazán a Szentlélek erejével hirdethessem nekik a legdrágább útravalót, az ige útmutatását.

De nemcsak pásztori aggodalom és áldáskívánás az, ami egy-egy ifjú párt az oltárig és azután is aggodó, féltő figyelemmel kísér, hanem ezzel van tele a szülői szív is, amelynek legdrágább kincse a gyermeke és leg-hőbb óhaja, hogy az a házás és családi életében megtalálja a tisztá, áldott életet. Sőt, lássuk meg, ez a kívánsága a keresztyén gyülekezetnek is, amelyben a tisztá, megszentelt családi életek olyanok mint a kovász. Már az ellenkezőjén is lemérhető ez. Mennyi zavart, botránkozást, kiábrándulást von maga után ugyanebben a közösségben egy-egy válságba jutott házás és családi élet hosszú, sokszor úgyszólván véget érni nem

akaró botránya. Milyen nagy teherterhelés rajtunk az emiatt megkeseredett életet, magukra maradt házastársak, kallódó gyermekek szomorú sorsa. Szomorú tapasztalati tény az is, hogy gyermekek, akik tanúi voltak, mint rúgták fel semmivel sem törődve szüleik az egy életre kötött házassági szövetséget, később felnövekedve maguk is ezt teszik. A társadalom számára is fekély ez a kérdés. Ezért küzd minden erejével sokszor bennünket is megszervező buzgósággal ugyanazért, amiért mi: a tiszta házasság és családi élet megőrzéséért.

Előttem van a Raffay Agendának a templomi esketési alapigéjét bevezető néhány mondata: „A mi mennyei Édesatyánk, aki földi gyermekei igaz boldogságában gyönyörködik, ez órában reátok gondol, mint ahogyan ti is Reá gondoltok. Tanácsul, útmutatásul, az élet törvényeül és szerető atyai szíve szentséges áldásául üzenetet küld most titeknek. Hallgassátok meg ezt az üzenetet és fogadjátok be szívetekbe.” Igen, ez a legfontosabb a mi számunkra, amit a házasságunkban sem felejtethetünk el: *Mit szól hozzá a szent Isten*, akivel nem tehetjük meg azt, amit az emberekkel, talán szülőikkel, hogy eltagadjuk előlük és rejtegetjük előttük azt a bűnhalmazt, amelyik a még látszatra meglevő vagy már egészen szétesett házassággal kapcsolatos. Mit szól hozzá Isten? Óh Isten, még mindig a kegyelem Istene számunkra, hiszen ezzel az igével is az új kezdésre ad lehetőséget. Ahogyan ezt teszi, az azt mutatja, hogyha a házasságot hitvallásos alapon nem is mondjuk szentségnek, ugyanakkor tényként áll, hogy *az Isten emberi életünk rendjének ezt a vonatkozását — mint annyi mást is — meg akarja szentelni*. Ezt egy megszentelt kapcsolattal való párhuzamba állításával teszi most.

Krisztus és a gyülekezet kapcsolatáról beszél úgy, hogy ugyanakkor párhuzamba állítja ezzel a férfi és az asszony viszonyát a házasságban. *Mindkettő viszonyát titoknak mondja az apostol* és valljuk meg, hogy nagy igazság van ebben. Szent és titokzatos viszony a gyülekezet és az Úr kapcsolata. Olyan, amelyik csak a hívő előtt — aki előtt maga az Úr fejt meg önmagát — lesz nyilvánvalóvá. De titok a másik viszony is, egy férfi és asszony kapcsolata a házasságban, hiszen önmagunk előtt is titok vagyunk. Nem könnyű és izgalmas feladatot adott az embernek az a görög filozófus, akinek mondása a delphii pogány templom homlokzatára volt egykor írva s így hangzott: „Ismerd meg önmagad”. A házasságban belül ez a titok csak még mélyül s két ember, aki azt hiszi, ismeri önmagát és a másikat, egyszerre kénytelen meglátni, hogy tévedett. Ez a titok is csak az Úrban oldódik meg, aki felfedi a fátylat a titokról és nyilvánvalóvá teszi, hogy kegyelemre szoruló bűnös emberek vagyunk.

Az első titok Jézus Krisztus kapcsolata a gyülekezettel. Amint a hű lehántása folyamán nyilván lesz előttünk a gyümölcs, úgy lesz itt nyilván a szent titok: Jézus Krisztus a gyülekezet feje, megtartója és ura. Jézus ura a gyülekezetnek! Kár, hogy kevesen veszik ezt a maga teljes súlyával tudomásul. Igaz, hogy ez úr volta nem jelent zsarnoki uralmat, mert abban áll, hogy szereti a gyülekezetet, az egyházat. Szereti az egyházat a legnagyobb és ezért számunkra alig megérthető szeretettel. Érette odaadta, a kereszten feláldozta magát és benne munkálkodik az ige és a szentségek által a Szentlélek erejével, hogy itt ideig, az örökkévalóságban pedig örökké makulátlanul éljen az Atya előtt. A gyülekezet ebből a kegyelemből szüntelenül örvendező és újuló életet élhet.

Ugyanerre az isteni kegyelemre épülhet a keresztyén házasság rendje. Jézus Krisztus a házasságoknak külön-külön megváltója a bűntől; megtartója ugyanezeknek a hit harcában. Igen, melléd és mellém odaáll, hogy ne csak leveretéseink, hanem győzelmeink is lehessenek

a kísértésekben. Végül Ő az, aki megigazít Isten előtt férfit és asszonyt, hogy megigazított életű házastársak legyenek. Ez folyik abból, hogy Isten előtt nincs különbség férfi és asszony között. Egyik is, másik is Isten teremtménye, Jézus megváltottja s így alkalmas az istengyermekségre, meg arra, hogy Isten munkatársa és ígéreteinek örököse legyen. Ez az Isten előtti egyenlőség azonban nem zárja ki a feladatokat, a házasságban való szolgálatok különbözőségét. „És lesznek ketten egyé.” A kettő, a férfi és az asszony az igazi teljes ember, amennyiben szeretetben, szolgálatban kiegészítik egymást az Úrban. Így találja meg a férfi és az asszony az alkatának és erejének megfelelő munkaterületet a házasságban. Ha pedig mint Krisztus megváltottjai hivatást látnak, akkor sem az egyik túlbuzgósága, sem a másik mulasztása miatt nem kell egyiknek sem átlépnie a határt, sem meglazítani vagy elszakítani az őket összekapcsoló kötelekeket.

„Legyetek azért engedelmesek egymásnak az Isten félelmében.” Amikor pedig a sátán engedetlenségre csábít, hogy nyomorúságba taszítson, álljon előttetek az ige: „Annakokáért szent atyafiak, mennyei elhívásnak részesei figyelmezzetek a mi vallásunknak apostolára és főpapjára, Krisztus Jézusra.” (Zsid. 3, 1.) Amen.

Visontai Róbert

PRÉDIKÁCIÓ BIBLIAVASÁRNAPRA

János 20, 24—31

MEDITÁCIÓ

Ebben a történetben az ún. „Hitetlen Tamás” perikópájában a *hitrejutás útjáról* van szó. Hétszer fordul elő a hit, illetve hitelenség képzetű igei és főnévi formában e szakaszban. Tamás esetében a hitrejutás objektív és szubjektív feltételeit szemlélhetjük.

Tamás kívánga — látni és érinteni akarja a feltámadott Krisztust — semmi olyasmit nem tartalmaz, ami az összes többi tanítványnak is már előbb (19—23. v.) meg ne adatott volna. Mindenesetre „rehabilitálnunk” kell őt a hitelenség bélyege alól, amit évszázadok félreértése reá nyomott, s aminek következtében személye mint a hitelenség, vagy legalábbis a kételkedés típusa ment át a köztudatba. Jn 14,5-beli megjegyzése úgy állítja őt elének, mint kereső, őszintén bizonyosságra jutni akaró embert. Tamás akkor is megszólal, amikor a többiek talán némaságba rejtik tanácstalanságukat, vagy kételkedésüket. És ez becületes dolog. Mt 28,17/b említi, hogy a tanítványok közül többeket is gyötört a kétely a feltámadott Úrral kapcsolatban. Jn. 11,1—16 jelenete is azt mutatja, hogy a többi tanítványt nem kevésbé rettentette meg Jézus elhatározása, hogy visszatér Judeába, ahol halálos veszély vár reá — és mindannyiukra. Megint Tamás az, aki kimondja azt, amit a többiek csak gondolnak: Menjünk el mi is, hogy vele haljunk meg. E mondatban lehet rövidlátást keresni, hitelenséget azonban alig, inkább elszántságot. Jézus mondásának értelme tehát: Ne légy hitetlen, hanem hívő (20,27), nem egyszerűen Tamás magatartásának elítélése.

Tamás hitrejutásának, illetőleg hitében való megbizonyosodásának története ezért elválaszthatatlan a fejezet befejező két versétől (30—31.)

s azt ezeknek megvilágításában kell megértenünk. Ebből az összefüggésből pedig az tűnik ki, hogy Tamás esete *példa*, amiből nekünk, ma élő keresztyéneknek, a Jézus feltámadása és visszajövetele között élő egyháznak kell fontos tanulságokat levonni. Amit Jézus Tamásnak mond, azt voltaképpen nem neki, hanem már reánk tekintve mondja: Boldogok, akik nem látnak és hisznek.

Tamás nem fogadta el a *tanítványok híradását* Jézus feltámadásáról: Láttuk az Urat (25. v.). Látni akarta Jézust és érinteni akarta sebhelyes testét. Másszóval: *jelt* akart arról, hogy a Feltámadott valóban azonos a Megfeszítettel. Szemmel láthatóvá és kézzelfoghatóvá akarta tenni a maga számára Jézus húsvéti győzelmét. S ez az, ami számunkra lehetetlen, sőt meg nem engedett. Ez az útja a hitrejutásnak járhatatlan, mert ez éppen nem a hit útja, hanem a látás útja. Mi pedig „hitben járunk, nem látásban” (II. Kor. 5,7). — Már Jézus életében is ez volt a hit útja. A kapernaumi százados története (Mt 8) világosan mutatja ezt. Tamásnak nem azért adja meg Jézus a kívánt *jelt*, hogy hitre juttassa, hanem hogy hitét — Tamás tanítvány, egyike a tizenkettőnek! — megerősítse. S mint mondtuk: nem ad neki többet, mint amit a többinek is már előbb megadott.

Számunkra, Krisztus ma — vagyis mennybemenetele óta — élő egyháza számára azonban a Feltámadott Krisztus *csak tanítványainak Róla való bizonyágtevésében hozzáférhető*. Azoknak a „puszta” szavára kell hinnünk, akik a feltámadás, illetőleg a Krisztusban lett kinyilatkoztatás tanúi voltak. A közvetlen szemlélet, az érzéki tapasztalat útja el van zárva számunkra — egyébként ez el volt zárva Jézus kortársai s így a tanítványok számára is. Hiába adatott meg Jézus számtalan kortársa számára a hitrejutás *objektív feltétele*: Isten testté lett igéjének jelenléte (Jn 1,1—11), „nem fogadták be őt”, nem jutotak hitre. Jn 1,12—13 mutat rá a hitrejutás *szubjektív feltételének* titkára: Istentől, vagyis Szentlélek által kell születni ahhoz, hogy a Názáreti Jézusban „láthassuk” — nyilván nem „optikai” látásról van itt szó — az Atya egyszerűlttének dicsőségét.

Kétségtelen azonban, hogy a *kinyilatkoztatás tanúinak* egyszeri, páratlan, meg nem ismétlődő adományban volt részük. Plasztikusan fejezi ezt ki I. Jn 1,1—3: „Szemünkkel láttuk, kezünkkel tapintottuk, és láttuk és tanúbizonyoságot teszünk róla és hirdetjük nektek...” Az apostoloknak ez a bizonyágtevése, igehirdetése az, amit nekünk be kell fogadnunk.

Ez az apostoli bizonyágtevés is azonban számunkra nem hozzáférhető másként, mint *egy könyvben, a Bibliában*. „Ezek pedig azért vannak megírva, hogy higgyétek: Jézus a Krisztus...” (20,31. v.) A *Szentírás azért készült, hogy írásba rögzítse az apostoli prédikációt, azzal a céllal, hogy hitet támasszon azokban, akik olvassák, illetve hallgatják a mostani prédikációban újra élőszóvá váló Írást*.

Biblia-vasárnapon a Szentírás páratlan jelentőségét abban szeretnénk megmutatni, hogy *hitrejutásunknak útján nem lehet megkerülni ezt a lépcsőt: az Isten igéjének írott formáját*. Hit — Biblia — apostoli szó — ez az útja visszafelé nézve a ma élő keresztyén embernek. Hitünk az apostolok, az egyszeri s egyedül tanuk hitén gyulladhat lángra, hogy így valóban hitből-hitbe plántáltassék az evangélium (Rm 1,17). E tanúk tanúságtevése azonban csak az írott igében, a Bibliában lehetséges fel.

Ennek a tanúságtevésnek a foglalata, veleje a Tamás megrendült vallomása: En Uram és én Istenem! Vagy az evangélium zárószavaival: Jézus a Messiás, az Isten Fia. Luther alapvető felismerésére kell itt gon-

dolnunk: Deum querere in Christo — Istent egyedül Krisztusban kell keresnünk és megtalálnunk. Hitre jutni annyit jelent, mint igen-t mondani erre az apostoli szóra s vallani Tamással: Én Uram és én Istenem! Eljutni a nem látott és nem látható Jézus szeretetére, ahogyan ezt I. Pt 1,8 mondja: Őt, noha nem láttátok, szeretitek, akiben noha most nem látjátok, hisztek és örvendeztek...”

A hitrejutás azonban nem öncél és nem végcél. Erre figyelmeztet a negyedik evangélium zárómondata: *Hogy e hitben életetek legyen az Ő neve által.* Ez az „élet” nyilván az örök élet. Az örök élet azonban Jézus Krisztussal s általa az Atyával való közösség (Jn 17,3), már e földi életben is. S ennek a közösségnek messze kiható következményei vannak. Ahol hitre jutnak emberek, ott — az egyháztörténet gazdag tanúsága szerint — nagy dolgok történnek ezeknek az embereknek az életében és ezek által az emberek által. Ott a feltámadott, dicsőséges Úr kezében engedelmes és alkalmas szerszámokká válnak ezek az emberek. Az ismert példák seregét sorolhatnók fel, nagy neveket, Pál apostoltól Lutheren keresztül Albert Schweitzerig. Ne véljük azonban, hogy a hitből támadó élet csak ilyen kimagasló példákön szemlélhető. Isten országának számtalan névtelenje végezte s végzi ma is a hitből táplálkozó új élet hűséges szolgálatát.

Végül még egyet: *A Biblia valóban „célszerű” könyv:* az van benne és annyi van benne, ami és amennyi a célja eléréséhez szükséges. „Sok más jelt is cselekedett Jézus, amelyek nincsenek megírva ebben a könyvben.” Hasonló mondattal fejeződik be az evangélium függeléke is (21,25). „Az irodalom a töredékek töredéke. Abból, ami megtörtént s elhangzott, alig valamit irtak le. S abból, amit leírtak, vajmi kevés maradt fenn” (Goethe: Maximen und Reflexionen). Az anyag kiválogatása a Szentírás esetében nem esetleges, hanem a cél szempontjából történt. S nem mellékes ezt tudni annak, aki e könyvet bárminő szándékkal a kezébe veszi. Itt minden szónak egy a célja: hogy az olvasók Jézus Krisztusban hitre s így örök életre jussanak.

Néhány kérdés vetődik fel e szakasz feletti elmélkedésünk kapcsán bennünk. — *Olvasói vagyunk-e a Szentírásnak* — figyelemmel és értelemmel való olvasói? — *Eléri-e kitűzött célját* bennünk és velünk ez a könyv: felgyullad-e szívünkben a hit lángja? Az apostolok, reformátorok, minden idők igehirdetői azért futottak szent stafétát, hogy e lángot átadják a nemzedékeknek: a hitnek lángját. — *Meglátszik-e életünkön* az, hogy ennek a könyvnek olvasói vagyunk? Hitből való élet, tehát szolgálat-e az életünk, a magatartásunk? Világít-e a hitünk lángja, lángra lobbant-e más szíveket s bemelegít-e legalább egy hajlékot? — Mert ha nem, akkor mindezek — a Szentírás, az evangélium — legalábbis reánk nézve, hiába irattak meg.

Groó Gyula

KERESZTELÉSI IGEHIRDETÉS

(Az igehirdetés feltételezi a szülők, keresztszülők és a gyülekezet jelenlétét)

Jn 15, 5.

1. *A teremtő Isten atyai szeretete új szőlővesszőt sarjasztott ki gyülekezetünkben:* Isten kegyelme új taggal gyarapította egyik keresztyén családjunkat és gyülekezetünket.

Öröme ez a családnak, mert megtapasztalhatta Isten kegyelmét és jóságát, aki a család törzsen új sarjat fakasztott. De öröme ez a gyülekezetnek is, mert az egyház Ura megtartó kegyelmének megújulását és gazdagságát jelenti annak megtapasztalása, hogy Krisztusból, az igazi szőlőtőből új vesszőszál nőtt ki ebben a gyülekezetben is.

2. *Minden gyermek beleszületik a családba s ezáltal a családé, szüleié lesz.* Ez természetes és vitathatatlan tény.

De ugyanúgy nem vitatható az sem, hogy a keresztyén gyermek a keresztség által belekerül a gyülekezeti közösségnek nagy családjába is. A gyülekezet az anyaszentegyháznak, Krisztus testének szerves része, a gyülekezet tagjai tehát Krisztus testének tagjai. Olyan szorosan, elválaszthatatlanul tartoznak hozzá Krisztushoz, mint a szőlővesszők a szőlőtőhöz. Amikor tehát ézt a gyermeket megkereszteljük az Atyának, Fiúnak és Szentléleknek nevében, akkor ez a gyermek a Szentháromság-Isten tulajdonává, Isten gyermekévé válik.

3. *A szőlővessző a szőlőtőből kapja táplálékát, abból él.*

Ennek a kis gyermeknek is most a Szentháromságban Isten atyai kegyelme, Jézus Krisztus bűnbocsátó szeráfete s a Szentlélek megszentelő ereje felkínálja mindazokat a drága ajándékokat, amelyeknek elfogadása által élő közösségbe kerül azzal az igazi szőlőtővel, aki meg is tarthatja őt az örök élet üdvösségére.

A keresztyén szülő ezt tudja s azért készséggel és örömmel részesíti gyermekét a szent keresztségben. Tudja, hogy Istenől ajándéku kapta gyermekét s ezért hálás szívvel tudja azt Istennek ajánlani.

4. *A keresztyén szülő örvendező hálája nem csupán imádságos szavakból áll, hanem méltó cselekedetekben nyilvánul meg.*

Tudja, hogy csak az a szőlővessző terem gyümölcsöt, amely nemcsak rajta van a szőlőtőn, hanem belőle él és táplálkozik. Ezért nem elégszik meg azzal, hogy gyermeke részesült a szent keresztségben, hanem később is minden igyekezetével azon van, hogy gyermekét Isten ismeretére, félelmére és szeretetére nevelje. Az Isten előtt való számadás kötelességtudatával a maga részéről mindent elkövet, hogy gyermeke, a zsenge szőlővessző, meg is maradjon a szőlőtőn, vele minél szorosabb, elevenebb közösségbe kerüljön, általa növekedjék és erősödjék s minél több olyan jó gyümölcsöt teremjen, amely kedves Isten és emberek előtt. A keresztyén szülő a szent keresztséggel kapcsolatos krisztusi parancsból kifolyólag Isten kedves gyermekévé akarja nevelni a rábízott gyermeket, de éppen azért, mert a keresztségből folyó kötelességét komolyan veszi, ugyanakkor úgy irányítja gyermeke földi életének alakulását is, hogy belőle hazánknak és társadalmunknak is hasznos tagja váljék. A keresztyén szülő nevelési munkája közben elsősorban hívő, istenfélő és bizonyágtévő életével mutat jó példát gyermekének minden vonatkozásban, tudván, hogy a példa maga helyett beszél.

5. De ugyanakkor a keresztszülőknek és ennek az egész gyülekezetnek is tudnia és vállalnia kell azokat a feladatokat, amelyeket az egyház Ura tőlük elvár minden megkeresztelt gyermekkel kapcsolatban.

Az ugyanazon a szőlőtől levő szőlővesszők éppen a közös tő által egymással is élő kapcsolatban vannak. Jézus Krisztus élő gyülekezetének tagjai számára sem lehet közömbös, ha újabb és újabb taggal gyarapítja és erősíti őket az egyház Ura. Sőt: örömmel és szeretettel karolják fel a gyülekezet új plántáját, a közös szőlőtőnek új, zsenge hajtását és az anyaszentegyház Urának szőlőkertjében gondozzák, tisztogatják, erősítik azt Isten ígéjének tanításával, érette való könyörgő imádsággal, hogy a szőlőtőnek ne legyen száraz, könnyen letörhető venyigéje, hanem azzal eleven közösségben élő, sok gyümölcsöt termő vesszője. Mert a megtartott ige megtartó erővé válik ennek a gyermeknek életében is.

A keresztyén gyülekezet, mint Istennek e világban élő népe, segítségére lesz ennek a gyermeknek abban a vonatkozásban is, hogy helyét jól állja meg a mindennapi életben s ezen a területen is példamutató életet élve, sok gyümölcsöt teremjen majd embertársainak javára is.

Isten a keresztség szentségében tudatosítani akarja bennünk, hogy a keresztyén család és a keresztyén gyülekezet együttesen felelős minden megkeresztelt gyermekért. S ha ezt az együttes felelősséget Isten színe előtt most nemcsak elismerjük, hanem a jövőre nézve is vállaljuk és gyakoroljuk, akkor ennek a keresztyén családnak és gyülekezetünknek tiszta, együttes öröme meg fog szentelődni Isten angyalainak örömeivel (Mt. 18, 10.). Ámen.

Mekis Ádám

A SAJTÓOSZTÁLYON KAPHATÓ HITTANKÖNYVEK:

Virágh: Evangélikus hittankönyv I. o. — — — —	7,50 Ft
Molnár: Bibliai Történetek III. o. — — — —	8,— Ft
Botta: Bibliai Történetek IV. o. — — — —	7,— Ft
Dr. Ottlyk: Az egyház története V–VI. o. — — — —	14,— Ft
Groó: A Szentírás VII. o. — — — —	9,— Ft
Pröhle: Az evangélium igazsága VIII. o. — — — —	12,— Ft
Evangélikus Gyermekek Könyve (kötve) — — — —	18,— Ft

ESKETÉSI IGEHIRDETÉS

I. Kor. 16, 14.

1. Szent könyvünknek, a Bibliának tanítása szerint *a házasság rendjét Isten szerezte*. Ő áldotta meg az első emberpárt azzal, hogy az Ő akarata szerint békességben, kölcsönös szeretetben éljenek egymással és becsületes munkával szerezzék meg mindennapi kenyerüket.

Ti is, kedves Testvérek, azért jöttetek most ide, Isten házába, hogy Isten színe előtt és a gyülekezet színe előtt bizonytságot tegyetek arról, hogy beleillessztek ebbe az isteni rendbe és Istennek tetsző módon, házasságban akartok élni egymással.

2. Mint minden emberi együttélésnek, így *a házasságnak is megvannak a maga nehézségei és kísértései is*. A sátán ezen a területen is jelentkezik és azon van, hogy éket verjen a házastársak közé s felborítsa a házasság isteni rendjét. Nektek is számolnotok kell ezzel és tudnotok kell, hogy a magatok erejéből bizony nem bírtok úgy megállni és megmaradni a házasságban, hogy az Istennek tetsző legyen. Azért már most, házasságkötésetek idején, segíségekre jön Isten szent igéjével, amikor így szól hozzátok: „Minden dolgotok szeretetben történjék!”

3. *Krisztus Urunk követői számára a közösségi élet alapjául a szeretet parancsolatát adta*, amikor ezt mondta: „Új parancsolatot adok néktek, hogy egymást szeressétek!” (Jn. 13, 34.) Így a keresztyén házasságnak is csak ez lehet alapja: a kölcsönös szeretet.

Mint Isten gyermekei, tudjátok, hogy ő atyai módon szeret titeket. Ezt számtalanszor megtapasztalhattátok eddigi életek során. Amitek van, mindazt néki köszönhetitek. Nemcsak testi éleletekről gondoskodott, hanem szent Fia, az Úr Jézus Krisztus által megváltott titeket is, ti is az örök életnek boldog birtokosai lehettek. Atyai szeretete abban is megnyilvánult, hogy egymásnak adott titeket. Erről soha ne feledkeztek meg s vegyétek a ti házastársotokat most is és ezután is mindig Isten kezéből. Szeressétek hát őt ezért is és ne feledkeztek meg arról, hogy Isten félelme és szeretete nélkül nincs keresztyén házasság.

4. De Krisztusnak imént idézett parancsa és a most felolvasott szent íge ugyanakkor arra figyelmeztet titeket, hogy *egymást is kölcsönösen szeretnetek kell*.

Amikor most Isten igéje így szól hozzátok: „Minden dolgotok szeretetben történjék!” — akkor ezzel elsősorban azt akarja mondani, hogy mindennek, ami közöttetek történik, a kölcsönös szeretet jegyében kell lefolynia. A szeretetnek uralkodóvá kell lennie gondolataitokon, érzelmeiteken, szavaitokon, cselekedeteiteken és mindenféle életmegnyilvánulásokon. Ez a kölcsönös szeretet teheti csak igazán boldoggá és örömteljessé a ti házasságotokat. Ennek az igazi, keresztyén szeretetnek gyönyörűsége himnuszát írta meg Pál apostol az első korinthusi levél tizenharmadik fejezetében. Olvassátok el azt gyakran s vonatkoztatjátok azt önmagatokra, a ti házasságotokra is.

5. Elhibázott dolog volna azt hinni, hogy ilyen szeretetre minden további nélkül, önmagatoktól képesek vagytok. Tudnotok és éreznetek kell, hogy ilyen szeretet nem lehet egyszerűen emberi elhatározás eredménye. Ez a szeretet isteni ajándék, vagy más megfogalmazásban: *Isten a szeretet örök forrása tehet csak titeket alkalmassá ilyen szeretetre*.

Ehhez természetesen Isten akarata előtt való meghajlásra, megalázkodásra és engedelmességre van szükség. Nem szabad helyet adni szíve-

tekben semmiféle önzésnek, önző szeretetnek, mert ezzel elzárnátok magatokat Isten atyai, gyermekeit boldogítani akaró szeretete előtt.

Tekintsétek komoly és állandó keresztyén házassági feladatotoknak azt, hogy imádkozó szívvel kérjétek ezt a szeretetet Istentől most is és ezután is mindig. „Kérjétek és adatik néktek” — mondta Jézus s ez vonatkozik minden bizonnyal a keresztyén házastársak kölcsönös szeretetére is. A kísértések és próbatételek idején csak ennek a szeretetnek erejével fogtok tudni mindvégig megmaradni az egymás mellett való házastársi hűségben.

6. Ez a keresztyén gyülekezet is, amelynek most keresztyén házasságban élő tagjaivá lesztek s amelynek színe előtt esküvel is bizonyosságot akartok tenni egymás szeretetéről, veletek együtt most *azért fog imádkozni a szeretet Atyjához, hogy ajándékozzon meg titeket most és mindenkor ezzel az egymást boldogító szeretettel.* Imádkozni fog azért is, hogy Isten Szentlelke úgy vezesse házásélteteket, hogy az Isten előtt kedves és az emberek előtt megbecsült és példamutató legyen! Ámen.

Mekis Ádám

„Most látjuk, hogy milyen messze vagyunk még Krisztus parancsától: „Szeresd felebarátod, mint magadat”. Mert ez azt jelenti, hogy felebarátainkat annyira kell szeretnünk, hogy mindenünkkel tulajdonukká kell válnunk. A szeretet nagy dolog; a felebaráti szeretet még nagyobb; de a legnagyobb az, ahogy az Atya szereti gyermekét. Buzgó szeretet ez, — teljes szívből való.”

Luther Márton

TEMETÉSI IGEHIRDETÉS

Rm 14, 7—9

(Középkorú, több gyermekes családapa, presbiter temetésén)

1. N. N. keresztyén testvérünk, gyülekezetünk tagjának temetésén jöttünk össze, hogy osztozkodjunk a gyászolók bánatában és fájalmában, hogy Isten igéje szerint együtt „sírjunk a sírókkal” (Rm. 12, 15b). Távo-zása veszteség nemcsak szerettei számára, hanem gyülekezetünk számára is.

Összegyülekeztünk elhunyt testvérünk koporsójánál, hogy Isten igé-jének útmutatása alapján megemlékezzünk az ő életéről és haláláról, de ugyanakkor gondoljunk a mi életünkre és halálunkra is. Mert testvérünk elszólításával is figyelmeztetni akar bennünket Isten arra, hogy amikor Isten mérlegére kerül egy emberi élet, akkor legyünk készek a számadásra mi is s gondoljunk arra, hogy Isten mérlegére kerül a mi életünk is, annak minden bűnével és mulasztásával együtt. *Tegyük ezt az önvizsgálatot azzal a félelemmel, mint akik tudjuk, hogyha bűneinket számon tartja, akkor bizony nem állhatunk meg előtte, de tegyük ezt meg azzal a bizakodással és reménységgel is, hogy a mi bűneink miatt meghalt és a mi megigazulásunkért feltámadott Úr Jézus Krisztus érdeméért nála van a bocsánat* (Zsolt. 130.). Ennek az irgalmas bűnbocsánatnak bizonyos-ságában találjuk meg Isten igéjében a vigasztalást a magunk és gyászba borult testvéreink számára. Isten igéje pedig ennél a koporsónál így szól a keresztyén gyülekezet összes tagjaihoz:

2. „Közülünk senki sem él önmagának... mert ha élünk, az Úrnak élünk.” Tudta ezt elhunyt testvérünk is.

Erről tanúskodik *gyülekezetünk* közösségében való élete. Mint presbiter, úgy tekintette az ebből a tisztéből folyó kötelességeit, mint az Úrnak való szolgálatot. Mert „az Úrnak élni” annyit jelent, mint az Úrnak szolgálni. Tudta, hogy csak akkor lehet jó presbiter, ha Isten igéjével és az Úr szent vacsorájával rendszeresen táplálja lelkét. Ezért tudott jó szolgálatokat tenni gyülekezetünkben ebben a tisztségében is. A gyülekezetben sem élt önmagának, hanem szívét-lelkét beleállította a gyülekezetben keresztül is az Úr szolgálatába.

De azt is tudta, hogy az Úrnak élni és szolgálni lehet és kell a *családi élet* körén belül is. Az Úrnak élni a családon belül azt jelenti, hogy a hitvestársak az Isten akarata szerint való házasság rendjében kölcsönös szeretetben és hűségben éljenek egymással, gyermekeiket neveljék Isten félelmére és szeretetére s minden tekintetben Istennek tetsző, jó példát mutassanak a gyülekezet összes tagjainak. Mi, akik elhunyt testvérünket ismertük, bizonyosságot tehetünk arról, hogy nemcsak a gyülekezet nagyobb közösségében, hanem a családi élet szűkebb körén belül is igyekezett az Úrnak élni, az Urat szolgálni. Ezért elsősorban ti, az ő szerettei, adjatok hálát Istennek, hogy megboldogult testvérünkön keresztül egész családi élteteket megáldotta.

De testvérünk azt is tudta, hogy az Úrnak élni, őt szolgálni lehet és kell *mindennapi munkánk* végzése közben is. A keresztyén ember minden jót, így a mindennapi kenyeret jelentő munkát is Isten kezéből veszi. S éppen ezért tudja, hogy amikor lelkiismeretesen, becsületesen végzi munkáját, ezzel nemcsak a maga és családja megélhetését biztosítja, jó munkájával nemcsak mások életének szebbé tételén fáradozik,

hanem Isten akaratát és parancsát teljesíti s így munkáján keresztül is az Úrnak él, őt szolgálja. Testvérünk úgy tekintett munkahelyére és munkakörére, mint olyan területre, amelyet Isten atyai keze jelölt ki az ő számára. Bár úgy végezné munkáját kiki közülünk, mint aki tudja, hogy ezen a területen végzett felelősségeért és hűségéért nemcsak emberek előtt, de a munkához erőt és áldást adó Isten előtt is számadással tartozunk!

3. Igénk másik üzenete: „Közülünk... senki sem hal önmagának ha meghalunk, az Úrnak halunk meg.”

Ha a keresztyén ember élete az Úrnak való élet, akkor halála sem lehet más, mint az Úrnak való meghalás. Úgy is mondhatnánk, hogy csak az halhat meg az Úrnak, aki az Úrnak élt is. Testvérünk látásunk szerint az Úrnak élt, hitünk szerint az Úrnak halt is meg. *Milyen boldogok lehetünk, hogy nem kell félnünk és rettegnünk a haláltól, mert ott is ugyanannak az Úrnak kezében leszünk, akinek életünkben is éltünk és szolgáltunk.* Milyen boldogok lehetünk, hogy az Úr Jézus Krisztussal való közösségünket nem szakíthatja szét még a halál sem. Erről a megbonthatatlan közösségről tett bizonyosságot Pál apostol, amikor ezt mondja: „Nékem az élet Krisztus, és a meghalás nyereség” (Fil. 1, 21.). Az ilyenekről mondja az ige: „Boldogok a halottak, akik az Úrban halnak meg mostantól fogva” (Jel. 14, 13.).

4. *Igen, a feltámadott, élő Jézus Krisztus a mi egyetlen reményeségünk életünkben is, halálunkban is.* Az ő tulajdonai vagyunk: „Akár élünk, akár meghalunk, az Úréi vagyunk”. Igényt tart életünkben szolgálatunkra, de a halálban sem enged ki kezéből bennünket.

Ezért még a koporsónál is hálás szívvel borulhatunk térdre öelőtte. Mert bár a koporsó nézése múlandó voltunkat, bűneink nagyságát, Isten méltó haragját és ítéletét juttatja eszünkbe, hitünk tekintetével a koporsón és a siron túl ott látjuk a halálon diadalmaskodó, *feltámadott Úr Jézus Krisztust, aki a mi Urunk s akiéi mi is vagyunk életünkben és halálunkban s aki a mi számunkra is győzelmet szerzett bűn, halál és kárhozat felett.* Zengjük el hát ennél a koporsónál is: „Halál, hol a te diadalmad? Halál, hol a te fullánkod?... Hála az Istennek, aki a diadalt adja nekünk a mi Urunk Jézus Krisztus által!” (I. Kor. 15:55, 57.). Ámen.

Mekis Ádám

A TEMPLOMFESTÉSRŐL

Nagy esemény egy-egy gyülekezet életében a templomfestés. Ilyenkor mindenütt felvetődő kérdés, milyen legyen az új festés. Érdemes ezért egy pillantást vetni az egyház több évszázados templomfestési hagyományára.

A templomfestés első nyomait a katakombákban találjuk. Az itt alkalmazott bibliai történetek és szimbólumok jelennek meg a konstantinuszi kor kezdetén épült bazilikális templomok falain. Mindjárt itt a kezdet-kezdetén megfigyelhető a templomfestés egyik alapvető tétele, *a templomfestés célja nem a díszítés, hanem az istentisztelet szolgálata*. Minden, ami a falra kerül, arra segíti a híveket, hogy felkészüljenek az ítéletre, hogy azután a mennyei otthonba juthassanak. Az üdvösség útját e világból az eljövendő új világba, Jézus életének megjelenítésével szemléltetik. A jelenvaló világnak, a gyülekezeti térnek a falán sorakoznak a Mester földi életéből vett képek. Az eljövendő világ jelképes helye a szentély. Ennek falán az ítéletet tartó vagy a megdicsőült szentek között trónoló Krisztust ábrázolják. Ezek a képek már még aránylag eléggé Igeszerűek. A befoglaló keretkezések díszei itt még nem bontják meg a falsíkokat. E kezdeti, szolgálatra alkalmas templomfestészet a további stílusváltozásokban (bizánci, román, gótikus stb.) egyre inkább elvesztette teológiai tisztaságát. Nem csoda, hogy a reformáció hívei azután a „gyereket is kiöntötték a fürdővízzel”, amikor a legtöbb templomban csak az oltárképet hagyták meg. Luther hiába foglalt állást az egyházművészet mellett, az evangélikus templomok egyre szegényebbek lettek a templomfestés terén. Ma pedig már igen sokan odajutottak, hogy a „jó lutheránus” templomnak azt tartják, amelyből még az oltárkép is kikerül és a szentélyben csak egy csupasz kereszt áll az oltár mögött. A templomfestést így sokan szobafestéssé vagy meszeléssé egyszerűsítették. Arra hivatkoznak, hogy az Igét csak prédikációban lehet hirdetni, és így megfosztják a gyülekezetet attól, hogy az egyházművész a gyülekezet szemén keresztül szóljon a templom faláról a hívekhez. Hogy ez a német egyházban divatos, azt meg lehet valahogy magyarázni az ő gondolkodásmódjukkal, de hogy a magyar templomok képe ilyen hidegen üres legyen, ez számomra teljesen elfogadhatatlan, mert ez a „képtelen” gondolkodásmód nemcsak a magyar lélektől idegen, hanem az Írástól is. Ennek a „puritanizmusnak” én két nonton látom a magyarázatát: egyrészt baj van e kérdésben a teológiai tisztánlátásunkkal, másrészt baj van az anyagiakkal való sáfárkodásunkkal.

Az a teológiai szemléletmód, amely „kinéz” minden képet a templomból, hiába hivatkozik a keresztre és a hirdetett Igére, mégis nagyon veszedelmes úton járó teológia. Ezen az úton előbb vagy utóbb embertelen filozófiává tesszük azt az evangéliumot, amit az Isten az emberek megmentésére adott nekünk. Az ilyen csupasz, keresztes templomban mindig az a gondolatom támad, ezek a Hiszekegyet csak addig vallják hitüknél, „megfeszítettet”, a többit meg csak úgy mondják, de nem hiszik. Mert ha hiszik, akkor miért nem vallják meg ezt a templomfestésükkel is? Miért nem jut kifejezésre a mi templomainkban az, hogy a mi tekintetünk nem ragadt a múltba. Hogy mi nem csak a Golgotáról, a Húsvéti-sírról, meg a Pünkösdi-csodáról tudunk, hanem éppen ezek fordították előre a tekintetünk a jövődre, arra az Új Égre és Új Földre, melyet éppen akkor kezdett el teremteni az Isten. Miért áll templomaink 70—80 százalékanak középpontjában az „édes-

bús pózba helyezkedett" getsemánei Krisztus képe? Miért nem fejezik ki a mi templomaink is azt, amit egyszer már sikerült megtenni a bazilikális templomok falain?

Szeretném hinni, hogy csak lustaságból és következetlenségből maradtak el templomaink faláról az evangélium üzenetét ábrázoló festmények.

Ami pedig az anyagiakat illeti, azt tapasztaltam, hogy akik olcsón akarták megúszni a templomfestést, azok mindig a maguk kárán tanulták meg, hogy „olcsó húsnak híg a leve”. Sajnos, a másik véglet sem ritka, amikor hozzáértés híján tizezreket dobnak ki az Igét csak motívumnak használó giccsért. Az igaz, hogy a művészet nem olcsó, de az egyházművészetnek éppen úgy, mint a lelkészi munkának, nem lehet célja a pénz, hanem a szolgálat. *Istennek mindig voltak és lesznek ilyen szolgálói a művészek között is.*

Hogy milyen lesz egy templomnak az újrafestése, az a fentiek alapján elsősorban a lelkészeknek múlik. *Ezért időszerűnek látnám, hogy a lelkészi munkaközösségeken e kérdést is vitassuk meg, hogy idejében kezdhezzük meg az ilyen kérdés elé kerülő gyülekezet felvilágosítását.* Több éves tanító és felvilágosító munka szükséges ahhoz, hogy megváltozzék a gyülekezet ízlése és maga mondja arra, ami szép és jó: ilyen kell nekünk is.

Az ország különböző vidékein végzett templomfestéseimkor úgy tapasztaltam, hogy ez a célkitűzés nem kivihetetlen. Ha nem is sikerült minden részletében kiviteleznem az eddig vázoltakat egy-egy idejétmúlt oltárképhez való ragaszkodás miatt, de azt mindenütt elértem, hogy aki oda belép, az Isten Igéjével találja magát szembe, mégpedig úgy, hogy előbb-utóbb szembe kell néznie ezzel az igazsággal: „Mindnyájunknak meg kell jelenni a Krisztus ítélőszéke előtt...” Úgy tapasztaltam, hogy gyülekezeteink kevés, hozzáértő felvilágosítás után alkalmassak arra, hogy látván lássanak és értsenek e szolgálat nyelvén is, akár szimbólumok (Cegléd, Bánk, Mezőtúr), akár emberi alakok (Hernádbüd, Kismányok) formájában szólal meg a templom faláról az Isten Igéje.

Szita István